P. W. Eriksen, 1920

C. SKOVGAARD-PETERSEN

Tegn·og·Tider

BT
885
S56
1920
GTU
Storage

KØBENHAVN
J. FRIMODTS FORLAG
MCMXX

NIENDE OPLAG

TEGN OG TIDER

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/tegnogtider0000csko

C. SKOVGAARD-PETERSEN

TEGN OG TIDER

NUTIDEN
SET I DET KRISTNE HAABS LYS

NIENDE OPLAG
(SYTTENDE OG ATTENDE TUSINDE)

J. FRIMODTS FORLAG
KØBENHAVN — MCMXX

BS2545
Sec 5

BT
885
556
1920

Copyright

by

I. Frimodts Forlag, Copenhagen.

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY

DUPLEX-TRYKKERIET (HANSEN & SICK)

U.H43

INDHOLDSFORTEGNELSE

FØRSTE AFSNIT

Kan Herren komme og „Bruden bortrykkes naar som helst"?

Side

Indledning 7
De to Anskuelser 10
Valget 14
Misforstaaede Skriftord 17
De freiseshistoriske Paralleller 27
Den rent personlige Betragtning 30

ANDET AFSNIT

Tegnene før Jesu Kristi Gjenkomst.

Paa Hedningemissionens Omraade:
Tegnet selv 41
Hvor langt er Tegnet skredet? 45
Paa Jødefolkets Omraade:
Tegnene selv 53
Hvor langt er Tegnene skredne? 62
Paa Kirke- og Samfundslivets Omraade:
Det store Anarki 92
Hvor langt er Tegnet skredet? 95
Det store Frafald 101
Hvor langt er Tegnet skredet? 105
Den store Trængsel 122
Hvor langt er Tegnet skredet? 133
Paa Naturens Omraade:
Tegnene selv 148
Hvor langt er Tegnene skredne? 151

Resultatet samles Side
Udviklingens „ubekjendte Størrelse" 154
Tegnenes Indflydelse paa Haabets Glæde 163
Tegnenes Indflydelse paa Arbejdsmodet 167

TREDIE AFSNIT

Følgerne af Jesu Kristi Komme.

Antikrists Nederlag og Brudens Bortrykkelse 170
Tusindaarsrigets Oprettelse:
Hvordan vi *ikke* maa tænke os Tusindaarsriget 173
Hvad der betinger Tusindaarsrigets Herlighed 184
De førende Træk i Billedet 188

FØRSTE AFSNIT: KAN HERREN KOMME OG „BRUDEN BORTRYKKES NAAR SOM HELST"?

Indledning.

MANGE har tilskyndet mig til at skrive noget om de sidste Tegn og Tider.

Og mit eget Hjærte tilskynder mig.

Men samtidig holder det mig tilbage. Thi for at tale med Myndighed om det, som skal komme, maa man selv have faaet sit Hoved saadan op over alle Tidens Taager, at man aandelig lever i Evighedens Daggry. Og hvem tør sige, at han har naaet det? Jeg tør det i alt Fald ikke. Men jeg jager derefter, om jeg kunde naa det. Og dette mit Forsøg paa her at være Vejleder for andre er tillige et Forsøg paa selv at vokse i Klarhed og Haab. —

Tiderne stemmer til at beskjæftige sig med Haabet.

Daglig staar vi Ansigt til Ansigt med Begivenheder, der paa det dybeste griber ind i Menneskehedens Historie. Men store Begivenheder er som Udsigtspunkter, hvorfra Blikket gaar viden om. Man næsten tvinges til historiske Langsyn og til at beskjæftige sig med det Spørgsmaal: Hvor bærer det hele hen? — Vi véd, at Gud er den, som var, som er, og som kommer. Gud gjennemtrænger Verdenshistorien. Der er en guddommelig Mening med Historiens Forløb; og naar vi fra Toppen af Dagens store Begivenheder ser tilbage over

de forgangne Sekler, ser vi ogsaa tydeligt nok de herligste Glimt af Guds Haand og Guds Spor i Menneskehedens Historie. Men det er heller ikke forgjæves at stirre fremefter. Gud er ogsaa Profetiens Gud. Han er selv den, som kommer, og han har givet os et Grundrids af det, som kommer. Dagens store Begivenheder kaster Lys over Profetiens Ord; og Profetiens Ord forklarer atter Dagens Historie. Her er et Sammenspil, som det er vel værd at udnytte. Den, som vil se klart paa det, som er, maa se det i Lyset af det, som kommer; og den, som vil kjende det, som kommer, maa sænke sig i det, som er os aabenbaret.

Og hvor er det ikke godt at gjøre dét! Thi Tiderne, vi lever i, er ikke blot store; de er ogsaa urolige. Historiens Barometer staar paa Storm; Samfundsskuderne krænger; den ganske Menneskehed er i Havsnød. Men den, der er i Havsnød, længes efter Land; — eller, Tankerne tager en anden Retning: Da Disciplene fordum var i Havsnød paa Genesareth Sø, da kom Han vandrende til dem i den fjerde Nattevagt. Og skal det ikke gjentage sig i Slægtens Historie? Har han, som fór til Himmels, ikke lovet at komme igjen i Himlens Skyer? Og var det ikke fra Kristendommens første Dage Menighedens dyreste Haab, at han, som gik ind til Sædet ved Faderens højre Haand, skulde komme igjen i Kraft og Herlighed og omskifte Tidens Nat til Evighedens Dag?

Hvor bliver han af? Er Tiden for Herrens Gjenkomst ikke inde?

Utallige Mennesker sysler med disse Tanker for Tiden. Det gamle Haab bliver nyt for mange og begynder at dæmre for endnu flere.

Og det er selvfølgelig kun godt. Det er godt, naar

Tankerne vender sig mod Menneskesønnens Komme. Det er tusind Gange bedre, naar Hjærterne beredes for Herren og hans Komme. Ja, dette sidste er ret egentlig det ene fornødne. Hvor gribende bliver den Sandhed ikke indskærpet i Johannes' Aabenbarings Begyndelse! Inden Herren dér folder de store Fremtidssyner ud for Johannes' Øje, lader han Johannes skrive de syv Menighedsbreve til Aabenbaringens første Læsere. „Jeg kjender Dine Gjærninger", hedder det i hvert af disse Breve. Og saa gaar Herren hver enkelt Menigheds Tilstand efter med sit alvidende Øje. Han roser det, der er værd at rose: deres Nidkjærhed for den apostolske Lære, deres Martyrtroskab, deres Tro virksom i Kjærlighed og deres Missionsiver; — og overfor alt dette hedder det: Vær tro! Hold fast ved det, Du har! Og Herren dadler alt det, der ikke er, som det skal være: deres Gjærningstravlhed uden dybere Liv, deres manglende indbyrdes Ansvarsfølelse, Akkordens Aand, Sværmeriet, Navnkristendommen og den Lunkenhed, der bunder i falsk Selvtilfredshed; — og overfor alt dette hedder det: Omvend Dig! Thi kun „den, som sejrer" skal faa Del i det kristne Haab.

Hvor danner ikke disse Breve en mægtig og praktisk Portal til Fremtidssynerne! Det er, som Herren derigjennem i én Sum vil sige: Fortab Jer ikke i nysgjerrig Fritten og Forsken angaaende det, som kommer! Gaa ikke op i lærde eller banale Diskussioner om Profetiernes Dunkelheder! Men læg Vægten paa den praktiske Beredelse. Dét er baade i sig selv det ene fornødne og tillige den bedste Hjælp til Synernes rette Forstaaelse.

Men derfor er naturligvis al anden Hjælp til Forstaaelse ikke overflødig. Her, som overalt, er Livet

en Grundbetingelse for Klarhed; men samtidig er et vist Maal af Klarhed en Betingelse for Livets Sundhed.

De to Anskuelser.

Hvordan skal man da nærmere tænke sig Herrens Komme?

Her staar Valget især mellem to Anskuelser.

Nogle tænker sig, at Jesus kan komme naar som helst, pludselig, uventet, — idag, imorgen, hvad Time det skal være; og naar han kommer, sker den første Opstandelse; de, der er døde i Herren, opstaar, og de af de levende, der er modne for hans Komme, forvandles i et Nu, for saa, sammen med de opstandne, at bortrykkes i Skyen til at møde Herren i Luften. Og naar saaledes „Bruden" først er bortrykket, da bryder de onde Tider løs paa Jorden: den antikristelige Trængsel og alt, hvad dermed hænger sammen.

Andre tænker sig, at Herren kommer først, naar den antikristelige Trængsel er paa sit Højdepunkt; og samtidig med at han da nedslaar Antikrist „med sin Munds Aande", bortrykkes Bruden, og Tusindaarsriget oprettes paa Jorden. —

Som man vil se er begge disse Anskuelser enige om, at der er noget, der hedder en første Opstandelse og Brudens Bortrykkelse. Og det kommer man heller ikke uden om, naar man vil holde sig til vort Nye Testamente.

Paulus taler udtrykkelig om, at Menneskeslægten skal opstaa i flere Hold. Han nævner tre Hold: „Som Førstegrøde Kristus, dernæst de, som tilhøre Kristus

ved hans Tilkommelse. Derpaa kommer Enden", — da, som vi ved fra andre Steder i Nye Testamente, hele den øvrige Menneskehed skal opstaa (1. Kor. 15, 23—24).

Med Kristi Opstandelse behøver vi ikke her at beskjæftige os. Kristus indtager en Særstilling; hans Opstandelse gaar ikke blot ind som et Hold for sig i Menneskehedens successive Opstandelse; men hans Opstandelse er Grund og Kilde til alle andres Opstandelse. Fra Kristi Opstandelse ser vi altsaa i denne Sammenhæng bort.

Saa bliver der iøvrigt to Hold tilbage: de, der faar Lov at opstaa ved Jesu Kristi Tilkommelse, og de, der opstaar ved Verdens Ende. Den sidste Opstandelse omfatter baade frelste og fortabte, „thi den Time kommer, paa hvilken alle de, som ere i Gravene, skulle høre hans Røst, og de skulle gaa frem, de, som have gjort det gode, til Livets Opstandelse, men de, som have gjort det onde, til Dommens Opstandelse" (Joh. 5, 28—29). Men den første Opstandelse ved Jesu Kristi Gjenkomst omfatter kun frelste.

Selve Navnet: „den første Opstandelse" forekommer kun ét Sted i Nye Testamente, nemlig i Slutningen af Johs. Aabenbaring. Dér staar: „Jeg saá deres Sjæle o. s. v., de bleve levende og bleve Konger med Kristus i tusinde Aar. De øvrige af de døde bleve ikke levende, førend de tusinde Aar vare til Ende. Dette er den første Opstandelse. Salig og hellig er den, som har Del i den første Opstandelse —" (20, 4—6).

Men selv om Navnet „den første Opstandelse" kun staar paa dette ene Sted, saa er selve Sagen oftere belyst. Hovedstedet er Paulus' bekjendte Udtalelse til Thessalonikerne. Den lyder i sin Helhed saaledes: „Dette sige vi Eder med Herrens Ord, at vi levende, som blive

tilbage til Herrens Tilkommelse, vi skulle ingenlunde komme forud for de hensovede. Thi Herren selv skal stige ned fra Himlen med et Tilraab, med Overengels Røst og med Guds Basun, og de døde i Kristus skulle opstaa først; derefter skulle vi levende, som blive tilbage, bortrykkes tillige med dem i Skyer til at møde Herren i Luften; og saa skulle vi altid være sammen med Herren" (1. Thes. 4, 15—17). — Her faar vi altsaa den værdifulde Oplysning, at i Flugt med den første Opstandelse skal Brudens Bortrykkelse finde Sted; og derved bliver vi i Stand til fuldt at forstaa en Antydning i Herrens sidste Tale, som ellers vilde være ret gaadefuld, — denne ejendommelige lille Bemærkning: „Da skulle to Mænd være paa Marken; den ene tages med, og den anden lades tilbage. To Kvinder skulle male paa Kværnen; den ene tages med, og den anden lades tilbage" (Math. 24, 40—41). Det er i alle Maader naturligst heri at se en flygtig Hentydning til „Brudens Bortrykkelse".

Jeg mener derfor ikke, der med Nye Testamente som Udgangspunkt kan strides om, at naar Herren kommer, sker der en første Opstandelse og en Bortrykkelse af „Bruden".

Heller ikke bør der kunne strides om, h v e m der faar Del i denne Bortrykkelse, skjønt Udtrykkene i vort Nye Testamente ved første Øjekast peger i noget forskjellig Retning.

I det ovennævnte Sted i Johs. Aabenbaring staar der: „Jeg saa deres Sjæle, som vare halshuggede for Jesu Vidnesbyrds og for Guds Ords Skyld, og dem, som ikke havde tilbedt Dyret (Antikrist) eller dets Billede og ikke havde taget Mærket paa deres Pande og paa deres Haand, og d e bleve levende, ... dette er den første

Opstandelse" (20, 4—5). Her synes det altsaa, som om kun Martyrerne og de, der har været standhaftige i den antikristelige Trængsel, faar Del i den første Opstandelse og Bortrykkelsen. Men dette stemmer, rent udvortes taget, ikke med, hvad Paulus skriver i Brevet til Thessalonikerne; thi dér synes han at gaa ud fra, at alle døde i Kristus skal faa Del i den første Opstandelse, og at alle Kristne, der oplever Herrens Gjenkomst, skal bortrykkes sammen med de opstandne. At Skriften skulde modsige sig selv i den Slags Sager, er imidlertid ikke sandsynligt. De anførte Udtalelser maa sikkert kunne forliges; og det kan de ogsaa, naar vi blot gaar ud fra, at Johannes nævner Martyrerne og dem, der standhaftigt har staaet den antikristelige Trængsel igjennem, som typiske Exempler paa levende Kristne, og at Paulus gaar ud fra, at alle de, der bærer Kristennavn i Thessalonika, ogsaa er levende Kristne, — hvad han saa meget lettere kunde gaa ud fra, som Menigheden i Thessalonika var nystiftet og havde Trængselskaar. (Se 1. Thes. 2, 14—15; 1, 6—10).

Det praktiske Resultat er altsaa dette: at alle levende, vaagne og modne Kristne, baade af de hensovede og af dem, der oplever Herrens Gjenkomst her paa Jorden, skal faa Del i Brudens Bortrykkelse.

Herom bør der, som sagt, ikke kunne strides.

Hvad der derimod kan strides om eller i alt Fald bliver stridt om, er Tidspunktet for Jesu Kristi Gjenkomst og Brudens Bortrykkelse. Finder den Sted inden den antikristelige Trængsel, eller finder den netop Sted, naar den antikristelige Trængsel er paa sit Højdepunkt?

Dette Spørgsmaal kunde maaske synes at være af ret underordnet Betydning, men griber i Virkeligheden ret dybt ind i hele den Maade, hvorpaa man kommer

til at forholde sig til det kristne Haab, — hvad ogsaa klart vil fremgaa af det følgende.

Hvilken Opfattelse er da den rette?

Valget.

Efter mit Skjøn er Sagen ganske oplagt: vort Nye Testamente lærer, at Jesus Kristus kommer først, naar den antikristelige Trængsel er paa sit Højdepunkt.

Der er to Steder, der i saa Henseende synes mig saa klare og afgjørende, at de gjør al videre Diskussion overflødig.

Det ene er det oftere nævnte Sted i Johs. Aabenbaring. I Slutningen af det 19. Kapitel er Herrens Gjenkomst skildret: „Jeg saá Himlen aaben, og se en hvid Hest, og han, som sad paa den, kaldes trofast og sanddru —". Det er Herren, der kommer som den store Sejrherre; han nedslaar da Antikrist, binder Satan i tusinde Aar; og — i Flugt med alt dette — skildres saa den første Opstandelse. Denne Fortællingens Rækkefølge gjør det paa Forhaand sandsynligst, at den første Opstandelse (der efter Paulus' Skildring i Thessalonikerbrevet er Forudsætning for Brudens Bortrykkelse) finder Sted samtidig med, at Jesus kommer til Dom over Antikrist. Og vil man ikke bøje sig for Fortællingens Rækkefølge, der ganske vist k a n krydses af andre Hensyn end det kronologiske, saa kommer man i alle Tilfælde ikke udenom følgende:

Johannes siger, at de, der faar Del i den første Opstandelse, er dem, der ikke har tilbedt Dyret (Antikrist), altsaa med andre Ord dem, der har været standhaftige i

den antikristelige Trængsel. Men det er dog aabenbart, at skal de, der har været standhaftige i den antikristelige Trængsel, have Del i den første Opstandelse og Bortrykkelsen, saa maa den første Opstandelse og Bortrykkelsen finde Sted efter den antikristelige Trængsel, — og ikke forinden.

At ville gjøre „den første Opstandelse" i Johs. Aabenbaring til noget helt andet end det, Paulus taler om i Thessalonikerbrevet, er ganske umuligt, saasandt Paulus udtrykkelig siger, at en Opstandelse af de hensovede er Forudsætning for Bortrykkelsen, og saasandt Johannes kalder den Opstandelse, han taler om, „den første Opstandelse"; hvis da Paulus sigtede til noget andet end Johannes, vilde han sigte til en Opstandelse forud for den første Opstandelse, — og den Tanke gjendriver sig selv. — Desuden nævner Paulus i 1. Korintherbrev kun to Hold: ét Hold, der opstaar ved Jesu Kristi Tilkommelse, og ét Hold, der opstaar ved „Enden"; men sigtede Johannes med sit Udtryk „den første Opstandelse" til noget andet end Paulus i Thessalonikerbrevet, saa vilde der blive mindst tre Hold.

Nej, Johs. Aabenbarings 20. Kapitel er ikke til at komme udenom: Jesu Kristi Tilkommelse og dermed den første Opstandelse og Bortrykkelsen finder Sted efter den antikristelige Trængsel. —

Det andet Sted, der ligeledes er ganske tydeligt, naar man ikke selv vil vride paa det, er Paulus' Udtalelse i hans andet Thessalonikerbrev. Han skriver: „Vi bede Eder, Brødre, angaaende vor Herres Jesu Tilkommelse og vor Samling til ham, at I ikke i en Hast maa lade Eder bringe fra Besindelse ...., som om Herrens Dag var lige for Haanden ..., thi først maa jo Frafaldet komme og Syndens Menneske

(Antikrist) aabenbares o. s. v." (2. Thes. 2, 1—3). Det er mig ganske ubegribeligt, at dette Sted ikke for alle bibeltroende Mennesker er absolut afgjørende, thi her staar jo med rene Ord, at først (ɔ: inden vor Herres Jesu Kristi Tilkommelse og vor Samling til ham) maa det store Frafald og Antikrist komme.

Selvfølgelig ved jeg godt, hvordan man søger at komme udenom Stedet. Man forsøger at opfatte „Herrens Dag" som noget fra Jesu Kristi Tilkommelse vidt forskjelligt. Herrens Dag skal sigte til Dommedag ved Verdens Ende. Paa den Maade kommer der til at staa, at inden Dommedag kommer, skal først Frafaldet og Antikrist komme; men der staar i saa Fald ikke, at Antikrist skal gaa forud for Jesu Kristi Tilkommelse og vor Samling til ham.

Men det er en ganske vilkaarlig og lavet Forskjel. „Herrens Dag" (ɔ: en Dag, da Herren paa særlig Maade giver sig til Kjende) er et i sig selv ret ubestemt Udtryk, der modtager sin nærmere Bestemmelse af den Sammenhæng, hvori det staar. Derfor kan „Herrens Dag", i en Sammenhæng, der helt beherskes af Tanken om Herrens Aabenbarelse (1, 7) og Herrens Tilkommelse (2, 1), kun betyde det samme som Herrens Gjenkomst. — Desuden bruger Paulus disse to Udtryk som ganske enstydige i sit første Thessalonikerbrev. Her taler han i Slutningen af det fjerde Kapitel om „Herrens Tilkommelse" (4, 15), og saa fortsætter han: „Men om Tid og Time, Brødre, have I ikke nødig, at der skrives til Eder, thi I vide selv grant, at Herrens Dag kommer som en Tyv om Natten —" (5, 1). Her er det ganske givet, at Herrens Dag betyder det samme som Herrens Tilkommelse; det kan overhovedet ikke forstaaes paa anden Maade. Men hvad Mening vilde der egentlig være

i, at Apostlen i sit første Brev til Thessalonikerne skulde bruge „Herrens Tilkommelse“ og „Herrens Dag“ som Udtryk for det samme, og saa i sit andet Brev til den samme Menighed bruge de samme to Udtryk som Betegnelse for to vidtforskjellige Ting? En saadan Konfusion har man ikke Ret til at paadutte Herrens store Apostel.

Endelig kan man ogsaa mærke sig, at, h v i s det var Paulus' Mening i 2. Thes. 2. Kapitel at nævne det, der skulde gaa forud for Dommedag (og ikke det, der skulde gaa forud for „Jesu Kristi Tilkommelse og vor Samling til ham“), saa maatte han ikke blot have nævnt Frafaldet og Antikrist, men fremfor alt Tusindaarsriget, thi det er da et Punkt i Udviklingen, som tager ganske anderledes Tid end den antikristelige Periode, — men det nævner han ikke her. —

Efter mit Skøn lærer altsaa vort Nye Testamente paa to ganske klare Steder, at Jesu Kristi Tilkommelse og vor Samling til ham først finder Sted, naar den antikristelige Trængsel er paa sit højeste.

Misforstaaede Skriftord.

Men hvor kan da saa mange, ogsaa mange fromme og bibeltroende Mennesker finde paa at stille Sagen paa Hovedet og tro og lære, at Jesus kommer og tager sin Brud bort i n d e n den antikristelige Trængsel? Thi det vil jeg gjærne én Gang for alle have sagt med al Fynd og Vægt: det er mig ganske klart, at der blandt dem, der venter Jesu Komme inden den antikristelige Trængsel, er mange, der, hvad Aand og Himmellæng-

sel angaar, hører til de modneste og bedste Kristne. Og gjærne vil vi andre befrugtes af deres Aand, deres Aarvaagenhed og Inderlighed! Men samtidig undrer vi os over deres Standpunkt; og vi spørger uvilkaarlig: hvor kan bibeltroende Mennesker vente, at Jesus kommer og tager sin Brud bort inden den antikristelige Trængsel, naar mindst to klare Steder i vort Nye Testamente lærer, at det sker først efter den antikristelige Trængsel?

Saavidt jeg kan se, støtter man sin Opfattelse dels paa en Del enkelte (misforstaaede) Bibelsteder, dels paa en frelseshistorisk Helhedsbetragtning, dels paa en rent personlig Betragtning.

Man mener først at have forskjellige Bibelsteder med sig.

Jeg nævner et Par af de hyppigst anførte. F. Ex. dette: „Vaager og beder til enhver Tid, for at I maa blive i Stand til at undfly alle disse Ting, som skulle ske, og bestaa for Menneskesønnen" (Luk. 21, 36). Her staar der altsaa, siger man, at hvis man bare vaager og beder, saa skal man undfly alt det svære, som i de sidste Tider skal komme over Jorden. Og hvordan skal man undfly det? Selvfølgelig ved at rykkes bort til Gud, inden alt det svære bryder løs.

Hele dette Bevis hviler imidlertid paa en Uklarhed i det danske Ord „undfly". I og for sig kan selvfølgelig Ordet „undfly" rumme den Tanke, at man helt skal komme udenom alt det svære, som skal ske; men Ulykken er bare, at det græske Ord i Grundtexten paa ingen Maade kan rumme dette. Thi det betyder ordret: „fly ud af". Egentlig staar der altsaa: „Vaager og beder til enhver Tid, for at I maa blive i Stand til at fly ud af alle disse Ting, som skulle ske —". Men man

kan ikke fly ud af det, man ikke først er kommen ind i. Ved Aarvaagenhed og Bøn skal man altsaa ikke spares for at komme ind i alt det svære, men man skal faa Kraft fra Gud til at komme igjennem det, — nøjagtig den samme Tanke, som Jesus kort forinden har udtrykt saaledes: „Ved Eders Udholdenhed skulle I vinde Eders Sjæle“ (Luk. 21, 19). Men det er noget ganske andet end at blive taget bort, inden det svære kommer! —

Paa samme Maade med den ofte anførte Forjættelse til Menigheden i Filadelfia: „Efterdi Du har bevaret mit Ord om Udholdenheden, vil ogsaa jeg bevare Dig“ — saa stod der i den ældre danske Oversættelse: „f r a Fristelsens Stund, som skal komme over hele Jorderige . . .“ (Johs. Aab. 3, 10); og støttet paa denne Oversættelse sagde man: her er altsaa forjættet de trofaste og udholdende Kristne, at de skal slippe bort (bortrykkes) inden Fristelsens Stund ɔ: inden den store Trængsel bryder løs. Denne Opfattelse er nu imidlertid gjort umulig ved den nye, ganske ordrette danske Oversættelse: „saa vil ogsaa jeg bevare Dig u d a f Fristelsens Stund o. s. v.“ Atter her ligger der altsaa i det græske Udtryk den Tanke: Du skal vel komme ind i Fristelsens Stund, men Gud skal bevare Dig imod aandelig at gaa til Grunde i den.

Som man ser, afgiver altsaa disse Bibelord ikke blot ikke noget Bevis for, at Bortrykkelsen finder Sted inden den store Trængsel, men de rummer i Virkeligheden lige den modsatte Tanke: selv de aarvaagne og trofaste skal ind i Trængslen. —

Heller ikke de ofte nævnte Hentydninger til Noahs og Lots Dage beviser noget som helst.

Jesus siger jo ved flere Lejligheder saaledes: „Som det skete i Noahs Dage, saaledes skal det ogsaa være

i Menneskesønnens Dage: De spiste, drak, toge til Ægte, bleve bortgiftede, indtil den Dag, da Noah gik ind i Arken, og Syndfloden kom og ødelagde alle. Ligeledes som det skete i Lots Dage: De spiste, drak, købte, solgte, plantede og byggede ... paa samme Maade skal det være paa den Dag, da Menneskesønnen aabenbares" (Luk. 17, 26fg.). Heraf slutter man da, at der i Tiden umiddelbart inden Jesu Komme skal være Fred og Ro i Samfundet. Livet skal gaa sin normale Gang: man spiser og drikker, tager til Ægte og bortgifter, kjøber og sælger! Der er altsaa slet ikke Tale om Forfølgelse og Samfundsopløsning; og dette viser, siger man, at Jesus kommer ikke naar den antikristelige Trængsel raser, men inden Uvejret bryder løs.

Men denne Opfattelse miskjender ganske Meningen af Jesu Ord. Thi naar Jesus siger, at Slægten som Helhed ved hans Komme skal spise, drikke, kjøbe, sælge, plante og bygge, saa er dette slet ikke tænkt som en Skildring af idyllisk Samfundsfred, men som Udtryk for jordbunden Materialisme. Jesus vil ikke sige: Der skal i Tiden umiddelbart forud for mit Komme være Fred og ingen Fare; — men Jesus vil sige: Slægten skal op imod mit Komme, ligesom Slægten i Noahs og Lots Dage, være saa optaget af alt det jordiske og materielle, at den ganske savner Sans for noget højere, saa alle Tegn og Advarsler preller af paa den.

Det er altsaa slet og ret en Misforstaaelse at føre disse Steder ind i Diskussionen om Tidspunktet for Jesu Komme. —

Det samme gjælder den Brug, man gjør af det tolvte Kapitel i Johs. Aabenbaring. Det Kapitel maa vel betegnes som Hovedstedet for den Opfattelse, vi her bekæmper. Lad os derfor se lidt nøjere paa det.

„Et stort Tegn blev set i Himlen", siger Johannes. Et Tegn ɔ: et Syn med en dybere aandelig Mening, et allegorisk Syn. Og Synet forestiller en Kvinde iført Himlens Herlighed. Kvinden er i Barnsnød, og en ildrød, rasende Drage staar og vil sluge hendes Barn, saasnart det er født. „Og hun fødte et Drengebarn, som skal vogte alle Folkeslagene med sin Jærnstav; og hendes Barn blev bortrykket til Gud og til hans Trone" (V. 5).

Det sikre i dette dunkle Syn er, at Dragen er Djævelen; thi det siges med rene Ord i Vers 9. At Kvinden paa en eller anden Maade forestiller Guds Menighed kan ogsaa betragtes som sikkert. Derimod er det ikke saa let at afgjøre, hvad man skal forstaa ved Drengebarnet. Drengebarnet, siger nogle, betegner den aandsvaagne Del af Guds Menighed, den samme som ellers kaldes Bruden. Denne levende Del af Menigheden fødes aandelig talt ud af Menigheden som Helhed; og naar den er født, vil Satan gjærne ødelægge den, men saa bortrykkes den til Gud og til hans Trone; og saa — naar Drengebarnet (Bruden) paa den Maade er rykket bort, saa bryder den antikristelige Trængsel løs, saaledes som det nærmere skildres i det følgende, særlig i det 13. Kap.

Paa denne Maade bliver dette Syn et direkte Bevis for, at Bortrykkelsen finder Sted inden den antikristelige Trængsel.

Dette ser man yderligere bekræftet af følgende Biomstændighed: Paulus siger, at den første Opstandelse og Bortrykkelsen finder Sted, naar Herren kommer med Guds Basun (1. Thes. 4, 16) eller, som det udtrykkes et andet Sted: „Vi skulle alle forvandles i et Nu, i et Øjeblik ved den sidste Basun; thi Basunen skal lyde, og de døde skulle oprejses uforkrænkelige, og vi skulle forvandles" (1. Kor. 15, 52). Bortrykkelsen

finder altsaa Sted umiddelbart efter, at den sidste Basun har lydt. Men i Johs. Aabenbaring er der syv Basuner, og den sidste, den syvende, lyder i det elvte Kapitel („Den syvende Engel basunede“ 11, 15); og dersom nu det 12. Kap. skildrer Bortrykkelsen, saa finder ogsaa i Johs. Aabenbaring Bortrykkelsen Sted ved den sidste Basun, i bedste Overensstemmelse med Paulus' Ord.

Hele denne Kombination beror imidlertid paa en Sammenblanding af Ting, der intet virkeligt har med hverandre at gjøre. — Naar Paulus siger, at de døde skal opstaa og de levende forvandles og bortrykkes ved den sidste Basun, saa tænker han dermed paa Basunens Brug i Gl. Testamente, hvor Basunstød efter Loven indvarslede Krig, Fest og Opbrud under Ørkenvandringen. At den sidste Basun lyder, naar Jesus kommer, vil altsaa, afklædt Billedet, sige, at Jesu Kristi Gjenkomst indvarsler den sidste sejrrige Krig med Guds Fjender, det sidste Opbrud fra Verden for Guds Menighed og den sidste store Fest derhjemme i Himlen. — Men naar der i Johs. Aabenbaring tales om syv Basuner, er Basunstødene dér nærmest tænkt som en Slags udvortes Inddelingstegn. Fremtiden lignes jo i Johs. Aab. ved en forseglet Bog, der ligger i den almægtige Guds Haand, og som kun Lammet kan aabne for Menigheden. Og hver Gang et nyt Afsnit i Fremtidsbogen begynder, træder en Engel frem og støder i en Basun paa samme Maade, som en Herold slaar til Lyd, inden Kongen taler.

Der er derfor slet ikke nogen egentlig s a g l i g Sammenhæng mellem Johs. Aabenbarings syv Basuner og det, Paulus i sine Breve kalder „den sidste Basun“. Hen-

sigten med samme Udtryk er i Virkeligheden helt forskjellig.

Men lad dette nu være, som det vil. Vi gaar tilbage til den ovenfor skitserede Opfattelse af det 12. Kap. i Johs. Aabenbaring; og da vil jeg for det første gjærne slaa fast, at det altid er uforsvarligt at bygge en stor vidtrækkende Sandhed alene paa en dunkel Allegori.

En Allegori er noget af det taalmodigste i Verden. Med lidt Behændighed og god Vilje kan man næsten faa hvad som helst ud af den. Derfor er det en god gammel Regel, at man maa ikke bygge en kristelig Sandhed, som ikke andet Steds i Skriften har faaet sit klare, utilsløredе Udtryk, alene paa en flertydig Gaadetale. Allegorier kan paa en gribende Maade levendegjøre de Sandheder, som vi andet Steds fra véd Besked om og har Sikkerhed for, men de kan ikke anføres som Bevis for noget, som ikke i Forvejen staar fast. Og nu er der ikke noget andet Sted i Nye Testamente klart og utvetydig sagt os, at Bortrykkelsen finder Sted inden den antikristelige Trængsel; der er tværtimod, som ovenfor vist, to Steder sagt os lige det modsatte. Under de Forhold er det exegetisk set halsbrækkende at bygge sit Bevis paa denne gaadefulde Allegori og saa bagefter ville tvinge de klare Steder til at sige det samme, som man har fundet i Allegorien. Den eneste forsvarlige Fremgangsmaade maa være lige den modsatte: at gaa ud fra de klare Steder og saa læse Allegorien i de klare Steders Lys. Og gjør man dette, saa er det paa Forhaand umuligt at opfatte Drengebarnets Bortrykkelse som et Udtryk for Brudens Bortrykkelse; thi derved sætter man Skriften op mod Skriften.

Dertil kommer, at der ikke i selve den Tanke, at den levende Menighed, som ellers altid sammenlignes

med en Brud, pludselig her skulde sammenlignes med et Drengebarn, er noget paa Forhaand selvindlysende eller umiddelbart tiltalende; — og endelig er der en helt anden Opfattelse af det 12. Kapitel i Johs. Aabenbaring, som ganske anderledes anbefaler sig til Forstand og Samvittighed — i alt Fald til m i n Forstand og m i n Samvittighed.

Denne Opfattelse gaar i Hovedtrækkene ud paa følgende (Enkelthederne kan jeg ikke i denne Sammenhæng indlade mig paa):

Det er et Grundtræk i Johs. Aabenbaring, at inden der kommer noget rigtig svært, skænker Gud Johannes og Menigheden et Trøstesyn. Vi ser det f. Ex. i det 7. Kapitel: inden de voldsomme Natur- og Samfundsrystelser skildres i det 8. og det 9. Kapitel, faar vi de to herlige Trøstesyner i det 7. Kapitel. Paa samme Maade flere andre Steder.

Dette Grundtræk er Naadens Gud værdigt: Han vil ikke skildre de sidste Tiders frygtelige Alvor uden forinden at give os den Trøst, der kan bære igjennem. Men nu er Kapitel 13 et af de for Kjød og Blod uhyggeligste Kapitler i hele Johannes' Aabenbaring; thi i det Kapitel skildres den blodige antikristelige Trængsel. Vi kan derfor paa Forhaand vente, at Kap. 12, der gaar forud for Kap. 13, rummer Trøst. Og det vil i ligesaa fuldt Maal blive Tilfældet, hvis vi opfatter det Drengebarn, der fødes, som Jesus Kristus.

I saa Fald bliver Kap. 12 et Tilbageblik over alle Satans hidtidige Forsøg paa at tilintetgjøre Guds Frelse. Den antikristelige Trængsel er hans sidste Forsøg herpaa. Men inden vi hører om dette, skal vi mindes om, at alle Satans hidtidige Angreb er slaaet fejl. Hans sidste Angreb staar paa en Baggrund af lutter Nederlag, —

en herlig Garanti for, at ogsaa den antikristelige Trængsel skal ende i Nederlag for Satan og hans Hjælpere.

Hvilke Veje er Satan da hidtil gaaet for at komme Guds Frelsesværk til Livs?

Først forsøgte han at tilintetgjøre den fornedrede Kristus (V. 1—6). Kristus blev jo som et Drengebarn født til Verden af den gammeltestamentlige Menighed. Aandelig talt var han et Barn af Herrens Folk i den gamle Pagt; og efter Kjødet hørte ogsaa hans Moder til denne Menighed. Men saasnart han var født, var Dragen straks paa Færde; Barnemordet i Bethlehem var et saadant Forsøg fra Dragens Side paa at tilintetgjøre den i Kjødet komne Kristus; og under hele Jesu Jordeliv gjorde Dragen mange andre lignende Forsøg. Men alle Forsøg mislykkedes. Kristus førte sit Menneskeliv paa Jorden til en sejrrig Ende og blev paa Himmelfartsdagen bortrykket til Gud og til hans Trone.

At Himmelfarten efter Synets Ordlyd synes at finde Sted kort efter Fødslen, er en af den Slags Forkortelser, som saa ofte forekommer i profetiske Syner. Det hører til selve Synets Væsen at se bort fra alle Enkeltheder og kun at levendegjøre det førende Træk, — i dette Tilfælde: Satan fik ikke Ram paa „Kristus kommen i Kjødet".

Efter Kristi Himmelfart flyr Kvinden, Menigheden (nu efter Sammenhængen den nytestamentlige Menighed) ud i Ørkenen ɔ: ud i den aandelige Isolation fra Verden, hvori altid Menighedens Styrke ligger; og dette Ørkenliv varer 1260 Dage, det samme som $3^1/_2$ Aar, der efter Daniels Bog er en billedlig Betegnelse for Trængslens Tid. Snart staar det nærmest som Udtryk for den sidste store Trængsels Tid (den antikristelige); snart som Udtryk for hele den stridende Kirkes Tid, idet Johs.

Aabenbaring næppe skjelner saa skarpt mellem disse to Synspunkter, som vi nu efter hele den kirkehistoriske Udvikling er i Stand til at gjøre. Her betegner de 1260 Dage efter Sammenhængen nærmest hele den stridende Kirkes Tid. —

Da saaledes Satans første Forsøg paa at faa Ram paa den fornedrede Kristus er mislykkedes, gjør han et desperat Forsøg paa at støde den himmelfarne Kristus fra Tronen (V. 7—12). „Og der blev en Kamp i Himlen: Mikael og hans Engle gave sig til at kæmpe med Dragen; og Dragen kæmpede og hans Engle ...;" men dette vanvittige Forsøg paa at tilintetgjøre den ophøjede Kristus førte kun til, at Dragen selv blev „nedstyrtet paa Jorden". Hvad Jesus tidligere i Aanden havde set: at Satan faldt som et Lyn fra Himlen (Luk. 10, 18), gik nu i Opfyldelse. Satan blev nedstyrtet; og han havde stor Vrede, fordi han kun havde liden Tid.

Da gjør Satan et tredie Forsøg: Han forsøger at tilintetgjøre Menigheden som saadan („Kvinden") (V. 13—16). Men Gud kommer sin Menighed til Hjælp: Han skænker den Aandens Ørnevinger, saa den med dobbelt Inderlighed kan fly ud i „Ørkenen", ud i det verdensfjærne Lønkammerliv, hvor Satan ikke kan naa den; og hele den Vandflod af onde Anslag, som Satan i Kirkehistoriens Løb spyr efter hende, gjør Gud ved sin almægtige Verdensstyrelse til intet: „Jorden aabnede sin Mund og opslugte Floden, som Dragen havde udspyet" (V. 16). Ved alle sine Forsøg paa at udrydde Menigheden, giver Satan kun Jesus Lejlighed til at opfylde sit eget Ord: „Dødsrigets Porte skulle ikke faa Overhaand over min Menighed" (Matth. 16, 18).

Da Satan saaledes hverken kan tilintetgjøre den fornedrede eller den ophøjede Kristus, ej heller hans Me-

nighed her paa Jorden, samler han sin Kraft om et sidste Forsøg: at tilintetgjøre saa mange enkelte troende Mennesker som muligt (12, 17); og dette Forsøg vil naa sit Højdepunkt, naar Satan engang i Antikrist faar et Redskab, der helt stiller sig til hans Tjeneste med det Maal at bespotte Gud og føre Krig imod de hellige. Og saa skildrer Johs. Aabenbaring denne sidste store Forfølgelse; men nu kan et Guds Barn læse denne Skildring med Fortrøstning og Tillid, thi han véd, at ligesom Satans hidtidige Forsøg slog fejl og blot førte til hans egen Nedstyrtning, saaledes vil det ogsaa gaa med dette hans sidste Forsøg. —

Jeg tør ikke uden videre sige, at denne Opfattelse af det 12. Kap. er den eneste mulige. Hvem tør i det hele i Sager som disse være altfor sikker paa i alle Enkeltheder at have truffet det rette? Der er en afgjørende Forskjel paa den Vished, hvormed vi forkynder Kærnen i Kristi Evangelium (Synd og Naade), og den Vished, hvormed vi udlægger en dunkel og gaadefuld Allegori; og det er godt for os selv og andre at være klar over denne Forskjel. Men saa meget tør jeg sige: Denne Opfattelse tilfredsstiller, efter mit Skjøn, ganske anderledes alle berettigede exegetiske Fordringer end den, der i det 12. Kap. ser et Bevis for Brudens Bortrykkelse før Trængslen; thi den Opfattelse kommer i Strid med andre, klare Steder i Nye Testamente.

De frelseshistoriske Paralleller.

Men de, der lærer Jesu Gjenkomst og Brudens Bortrykkelse før Trængslen, bygger ikke blot paa enkelte Bibelord, men ogsaa paa frelseshistoriske Paralleller.

Altid, siger man, har Gud jo taget sine udvalgte bort i Sikkerhed, inden de store Katastrofer brød løs. Noah og hans nærmeste blev taget bort i Arken, inden Syndfloden kom; Lot blev ved Englehaand taget ud af Sodoma, inden det begyndte at regne med Ild og Svovl over Staden; og Israel i Gosen gik fri for de fleste ægyptiske Plager. — Hvad ligger derfor paa Forhaand nærmere end at tænke sig, at Herren ogsaa mod de sidste Tider tager sine udvalgte hjem til sig, inden den antikristelige Trængsel bryder løs? —

Naar denne Betragtning fremsættes med lidt Veltalenhed og Varme, kan den tage sig overmaade bestikkende ud. Og saa er den dog i Bund og Grund forkert. Thi atter her sammenblander man Ting, der ikke har det mindste med hinanden at gjøre.

Hvad var det nemlig Noah, Lot og Israel i Ægypten gik fri for? De gik fri for Guds Doms-Slag over en forhærdet Verden. Syndfloden var Guds Doms-Slag over en forhærdet Slægt; Sodomas Ødelæggelse var Guds Doms-Slag over en forhærdet Stad; Ægyptens Plager var Guds Doms-Slag over Faraos Forhærdelse. Ud fra Frelseshistoriens Paralleller kan vi derfor vente, at ogsaa naar Gud engang sender de sidste Domsplager ud over en forhærdet Verden, skal Guds Folk gaa fri; og det bekræftes ogsaa udtrykkelig i Johs. Aabenbaring: „De fire Stormvinde“ (Billeder paa de sidste Domsplager) maa ikke slippes løs, før Herren har faaet „alle Guds Tjenere“ beseglede ɔ: mærkede som sine. De beseglede skal altsaa skaanes (Kap. 7, 1 fg. 9, 4). Hvordan Gud vil bære sig ad med at skaane sine udvalgte, naar disse sidste Domsplager gaar hen over Jorden, dét véd jeg ikke; det er Guds Hemmelighed; men baade tidligere

Træk i Frelseshistorien og „Beseglingen“ i Johs. Aabenbaring er os en Garanti for, at de Plager, der i de sidste Tider kommer direkte fra Gud som en Straf over en forhærdet Verden, vil ikke ramme Guds Folk. Men den antikristelige Trængsel er jo ikke en Plage, der, som Syndfloden og Sodomas Brand og Ægyptens Plager, kommer direkte fra Gud; den antikristelige Trængsel er jo Verdens Forfølgelse af Guds Folk; og den er Guds Folk aldrig sluppen fri for. Noah slap for at drukne i de store Vande; men han slap sandelig ikke fri for sin Samtids Haan og Spot. Lot slap for at brænde op med det sammenstyrtende Sodoma; men han slap ikke for at føle Sodomitternes Had. Israel i Gosen slap for de fleste af de ægyptiske Plager; men de slap ikke fri for at trælle for Ægypterne og pines og plages af dem.

Der er overhovedet i hele Frelseshistorien ikke et eneste Exempel paa, at Gud har skaanet sit Folk for den Modstand, der kom fra Verden. Den Modstand maa Guds Folk døje; den kommer vi ikke udenom; ved Guds Kraft og bag hans Skjold maa vi staa den igjennem; her at ville udenom er en ubibelsk og feminin Betragtning.

Det gaar altsaa med de frelseshistoriske Paralleller, som det før gik med flere af de Bibelsteder, man paaberaaber sig: Det er kun efter Skinnet, de beviser det, man vil have dem til at bevise; i Virkeligheden beviser de endog lige det modsatte.

Den rent personlige Betragtning.

Men hvorfor er man da saa ivrig for alligevel at fastholde, at Brudens Bortrykkelse finder Sted før Trængslen?

Den dybeste Grund er af rent personlig Art. Det er til syvende og sidst hverken Skriftsteder eller Frelseshistorie, men en rent personlig Interesse, der gjør, at man har forelsket sig i dette Syn paa Sagen, og saa mener man bagefter at finde bibelske Beviser. Men Motivet er, bevidst eller ubevidst, af personlig Art.

Man ræsonnerer nemlig omtrent som følger:

Hvis der først skal gaa saa meget andet forud for Jesu Kristi Tilkommelse, hvordan kan man saa gaa og vente Jesu Gjenkomst hver Dag? Og det er jo netop Opgaven: at vente ham hver Dag; det er deri, den store Drivkraft til Helliggjørelse ligger; kun paa den Maade rykker Forventningen om Herrens Gjenkomst os nær og bliver et organisk, velsignelsesrigt Led i vort daglige aandelige Liv.

Og videre: Vi skal jo være glade i Haabet. Men hvordan kan man være rigtig glad i Haabet, naar man véd, at man selv (eller dog den Slægt, der oplever Gjenkomsten) først skal gjennem alt det svære og frygtelige, som samler sig om Antikrists Navn? Det er meget lettere at være glad i Haabet, naar man tør tænke sig det saaledes, at Herren tager sine hjem til sig, inden alt det svære kommer. —

Hvad nu først dette sidste Punkt angaar, at det er lettere at være glad i Haabet, hvis Bortrykkelsen finder Sted før Trængslen, da skal jeg komme tilbage til det i et følgende Afsnit*), naar vi nærmere har set paa de

* Se S. 163.

antikristelige Tider og Kaar. Foreløbig vil jeg nøjes med at besvare den Indvending, at man kan ikke gaa og vente Jesus hver Dag, hvis man ved, at der først skal gaa en hel Mængde andet i Forvejen.

Og jeg vil svare: Hvor staar det skrevet, at man skal vente Jesu Komme hver Dag? Jeg mener: vente, at han ligesaa godt kan komme idag som imorgen eller iovermorgen.

Det staar ingen Steder.

Jeg har faaet det Svar, at saadan ventede jo Apostlene ham; ja, hele det første kristne Slægtled ventede ham fra Dag til Dag.

Det Svar trænger til nærmere Udredning. Lad os derfor et Øjeblik undersøge Apostlenes Stilling til Jesu Gjenkomst.

Naar Jesus talte om sin Gjenkomst, og det gjorde han slet ikke saa sjældent, saa sagde han ganske aabent til sine Disciple, at han ikke vidste, hvornaar den skulde finde Sted. „Om den Dag og Time", sagde han, „véd ingen, end ikke Himlens Engle, heller ikke Sønnen, men kun Faderen alene" (Math. 24, 36). Det hørte altsaa med til vor Herres Jesu Kristi Menneskeblivelse, — var en Side af hans frivillige Fornedrelse, da han blev Mennesker lig, — at han udtømte sig for det i Guds Væsen, der ikke kunde forenes med sand Menneskelighed. Kjærnen i Guds Væsen: den hellige Kjærlighed, kunde saare godt forenes med at være Menneske, saasandt vi Mennesker er skabte i Guds Billede. Et Menneske, hvis Væsen er hellig Kjærlighed, er netop et Menneske i højeste og ædleste Forstand. Der er intet i den hellige Kjærlighed, der sprænger vort Væsens Rammer. Men et almægtigt Menneske, et alvidende Menneske, — nej, det kan vi ikke tænke os! Et almæg-

tigt eller alvidende Menneske vilde ikke længere være et sandt Menneske. Her var der derfor noget i Guds Væsen, som Jesus, efter Paulus' Udtryk, maatte „udtømme sig for", hvis han vilde være sandt Menneske. Selvfølgelig kunde han saa, hvor hans Kald og Gjærning krævede det, ad Troens og Bønnens Vej faa Almagten og Alvidenheden „til Laans" af Faderen; — det kan jo ethvert Menneske, hvis det lever Gud nær nok, og hvis dets Kald kræver det. Men til daglig gik Jesus ikke omkring og var alvidende; bl. a. vidste han ikke, mens han vandrede hernede paa Jorden, Dag og Time for sin Gjenkomst; det har han selv udtrykkelig betroet os.

Naar Jesus da talte om sin Gjenkomst, kunde hans Ord af praktiske Grunde falde lidt forskjelligt. Undertiden kunde det lyde, som om Jesus talte ud fra den Forudsætning, at han vilde komme snart; f. Ex. naar han sagde: „Sandelig, siger jeg Eder, denne Slægt skal ingenlunde forgaa, førend alle disse Ting ere skete" (Math. 24, 34). Det var næppe Jesu Mening dermed uden videre at sige, at han vilde komme snart (thi hvorfor skulde han saa umiddelbart efter (i V. 36) sige, at han ikke kjendte Dag og Time?); men hvad der nu end var hans Mening: der er ingen Tvivl om, at Disciplene har opfattet det, som om han dermed havde sagt, at han vilde komme snart. Noget lignende gjælder følgende Ord: „Sandelig siger jeg Eder, der er nogle af dem, der staa her, der ingenlunde skulle smage Døden, førend de se Menneskesønnen komme i sit Rige" (Math. 16, 28). Hvad Jesus egentlig sigtede til med denne og den ovenfor anførte Udtalelse er ikke saa let at sige; de kan forstaas paa flere Maader, og Valget kræver en indgaaende Belysning af den Sammenhæng, hvori de staar. Men det behøver vi ikke at opholde os ved her; her

er det nok at slaa fast, at Disciplene rimeligvis, naar de hørte saadanne Udtalelser, tog dem som Udtryk for, at Mesteren vilde komme snart. Det samme gjælder det kjendte Ord: „Naar jeg er gaaet bort og har beredt Eder Sted, kommer jeg igjen og tager Eder til mig, for at hvor jeg er, dér skulle ogsaa I være“ (Johs. 14, 3.).

Gjennem alle saadanne Udtalelser har Disciplene, med Rette eller Urette, faaet det Indtryk: Han kommer snart!

Men til andre Tider har Jesus selv antydet, at det meget godt kunde vare længe, før han kom igjen. I Lignelsen om Brudejomfruerne siger han: „Da Brudgommen tøvede, slumrede de alle ind“ (Math. 25, 5); i Lignelsen om Talenterne siger han: „Lang Tid derefter kommer disse Tjeneres Herre og holder Regnskab med dem“ (Math. 25, 19); og i Lignelserne om Sennepskornet og Surdejgen synes Jesus at forudsætte, at Guds Riges Udviklingshistorie her paa Jord vil tage lang Tid; — en Surdejg gjennemtrænger ikke Dejgen én, to, tre; og endnu mindre bliver det mindste Frø til et stort Træ lige i en Haandevending, — det kræver Udviklingstid.

Der er altsaa intet i Jesu Ord, der afgjør noget om, hvorlænge det vilde vare, inden han kom igjen. Tværtimod har Jesus af praktiske Grunde snart talt ud fra den ene, snart ud fra den anden Forudsætning, men for ikke at misforstaas udtrykkelig sagt, at han ikke kjendte Dag og Time.

Men nu er det en Kjendsgjærning, at alle Disciplene i den første Kjærligheds Utaalmodighed greb den Side i Jesu Ord, der kunde tale for, at han kom snart; eller i hvert Fald gik de alle til at begynde med stiltiende ud fra, at hans Gjenkomst var umiddelbart forestaaen-

de. De ventede ham virkelig til at begynde med „hver Dag“ — eller dog noget i den Retning.

Vi træffer Udtalelser derom i alle Apostelbrevene. Paulus siger: „Maran atha! Herren kommer!“ — „Herren er nær!“ (1. Kor. 16, 22; Fil. 4, 5). Peter siger: „Alle Tings Ende er kommen nær!“ (1. Pet. 4, 7). Johannes siger: „Mine Børn, det er den sidste Time!“ (1. Johs. 2, 18); og Jakob siger: „Herrens Tilkommelse er nær!“ (Jak. 5, 8).

I alle saadanne Ord er der naturligvis en sand og blivende Kjærne. Paa ethvert Tidspunkt i Kirkens Historie kan man i én Forstand sige, at Herrens Tilkommelse er nær; thi set fra Evighedens Synspunkt er selv Aartusinder et flyvende Sekund; og Guds Ord ser netop alting under Evighedens Synspunkt.

Men samtidig er det givet, at Apostlene (til at begynde med) ogsaa i h*i s t o r i s k* Forstand ventede, at Herren var nær.

Saa skete det imidlertid, at Brudgommen tøvede. Og denne Tøven virkede efterhaanden — ikke afkølende (i alt Fald ikke paa Apostlene), men retledende. De synes efterhaanden at have forstaaet, at i rent udvortes Forstand var det ikke givet, at Jesus vilde komme saa snart, som de først havde tænkt sig. I alt Fald kan vi paavise denne Udvikling hos den Apostel, vi har mest Brevmateriale fra, nemlig hos Apostlen Paulus.

I sine tidligste Breve venter Paulus ganske bestemt selv at opleve Jesu Kristi Gjenkomst. Taler han i sit ældste Brev, det første Brev til Thessalonikerne om Brudens Bortrykkelse, saa siger han *v i*; „... derefter skulle *v i* levende, som blive tilbage, bortrykkes“; — og paa samme Maade nogle faa Aar senere i 1. Korintherbrev: „Alle skulle vi ikke hensove, men vi skulle

alle forvandles i et Nu, i et Øjeblik, ved den sidste Basun" (15, 51—52). Jesus, og dermed den store Forvandling, kommer snart, endnu i hans egen Levetid; det gaar Paulus her ud fra som noget ganske selvfølgeligt.

Senere dæmrer den Mulighed for ham, at han skal dø og gaa hjem til Gud, inden Jesu Kristi synlige Komme (Fil. 1, 21—24); og endnu senere, da han for anden Gang sidder i Fangenskab i Rom og nogle Uger eller Maaneder før sin Død skriver sit andet Brev til Timotheus, da er han ganske klar over, at han skal dø og ikke selv her paa Jorden opleve Herrens Komme. „Jeg ofres allerede, og Tiden til mit Opbrud er for Haanden" (2. Tim. 4, 6). Han venter endnu, at Jesus Kristus skal komme igjen i synlig Herlighed og dømme levende og døde; han har ikke opgivet dette Haab, selvfølgelig ikke; — det stod saa fast for ham som nogensinde. Men han forstaar nu, hvad han ikke forstod til at begynde med, at Kristi Gjenkomst er ikke umiddelbart forestaaende; det vil tage Tid, inden Mesteren kommer; han selv skal dø forinden; og hele Tendensen i hans sidste Breve viser, at han forbereder Menigheden paa en længere kirkehistorisk Udvikling. Han taler ogsaa direkte om de sidste Dage som noget fremtidigt: „Vid dette, at i de sidste Dage skulle vanskelige Tider indtræde" (2. Tim. 3, 1).

Det er ganske øjensynligt, at der her er sket en Udvikling med Paulus. Den danner et Slags Sidestykke til det, vi kjender saa godt fra Evangelierne. Evangelisterne betror os jo oftere, at det eller det Ord af Jesus forstod Disciplene ikke straks, men efter hans Opstandelse forstod de det. Opstandelsen hjalp dem paa adskillige Punkter til en dybere Forstaaelse af Mesterens

Tanker. Noget lignende, siger jeg, er sket med Hensyn til Gjenkomsten. Blot var det dér ikke Jesu Opstandelse, men Jesu Tøven, der efterhaanden virkede klarende og uddybende. I Lyset af Mesterens Tøven gik det lidt efter lidt op for Paulus, at hans første Forventning om, at Jesus vilde komme hurtigt, om et kort Aaremaal, i hans egen Levetid var bygget mere paa den første Kjærligheds Utaalmodighed end paa skjønsom Forstaaelse af Mesterens Hensigt.

Og som det er gaaet Paulus, maa vi antage (uden at vi forøvrigt direkte kan bevise det), at det i det væsentlige er gaaet de andre Apostle og i det hele den vaagne Del af det første kristne Slægtled: de har ladet deres Tanker om Jesu Gjenkomst opdrage og retlede af Brudgommens Tøven.

Men samtidig virkede Brudgommens Tøven udfordrende og irriterende paa de mere overfladiske Aander. Vi véd det fra Peters andet Brev. Han taler dér om, at „i de sidste Dage skal der komme Spottere med Spot, som vandre efter deres egne Begjæringer og sige: Hvad bliver der af Forjættelsen om hans Tilkommelse? Fra den Dag, Fædrene sov hen, forblive jo alle Ting, som de vare lige fra Skabningens Begyndelse“ (3, 3—4). Denne Spot er fremtidig, den skal opstaa i de sidste Dage, siger Peter; men samtidig viser hele hans Brev, at Spotten allerede var godt i Gang indenfor Menigheden; blot vilde Spotten i Fremtiden faa yderligere Betydning og Fart. —

Saadan var altsaa Stillingen henimod Slutningen af Paulus' og Peters Liv: Brudgommens Tøven havde virket retledende paa de modneste og bedste Aander og udfordrende paa dem, der søgte Paaskud for deres „Begjæringer“. Og samtidig begyndte Apostlene at dø bort.

Det første kristne Slægtleds store Førere gik i deres Grav. En vis usikker Raadløshed lagde sig over store Dele af den kristne Menighed. Der trængtes øjensynlig til mere Lys over Herrens Komme og de sidste Ting. Og Menigheden havde en vis Ret til at vente mere Lys fra Gud paa dette Punkt, thi Jesus havde jo den sidste Aften udtrykkelig lovet sine Disciple, at Sandhedens Aand skulde forkynde dem de kommende Ting. Den Forjættelse var kun i ringe Maal bleven opfyldt. Ganske vist havde Aanden gjennem Paulus' Breve forkyndt adskilligt om det kommende; og nødig vilde vi undvære det Lys over det kristne Haab, som mange gribende Steder i de paulinske Breve giver os. Men det var alligevel ikke nok. Kristi Tøven havde frembragt en ret broget Situation: de tænksommes begyndende Omlægning af deres Syn paa Sagen, de manges Raadvildhed og de overfladiskes Spot; — og Guds Svar paa alt dette var da — Johannes' Aabenbaring.

Inden det første kristne Aarhundrede randt ud, og inden den sidste af de gamle Apostle gik i Graven, vilde Gud fuldt opfylde den Forjættelse, at Aanden skulde forkynde de kommende Ting. Saa folder Gud de mægtige Syner ud for sin gamle Discipel derude paa Patmos.

De Syner er den apostolske Overleverings Slutningsord. I Billede efter Billede viser Aanden Menighederne alt, hvad der skal gaa forud for Jesu Kristi Komme; og med Vilje er Johs. Aabenbaring bygget saaledes, at man hvert Øjeblik tror: Se saa, nu kommer det sidste! Nu kommer Afslutningen! — Men nej; paany skyder nye Tegn, nye Advarsler, nye Domme og Udviklingsperioder sig ind mellem os og — det sidste. Denne Johs. Aabenbarings ejendommelige Bygning siger paa en egen haand-

gribelig Maade til os alle og særlig til de første Læsere: Selv om Herren, under Evighedens Synspunkt, kommer snart (det fastholdes til det sidste Blad i Nye Test.), saa er hans Komme dog, rent historisk set, ikke umiddelbart forestaaende; der er adskilligt, som maa ske først. Herren tøver af Langmodighed og arbejder ad mange Veje paa at vække, advare og modne Slægten, inden han kommer.

Jeg tror hermed at have skitseret Grundlinierne i den apostolske Tidsalders Stilling til Jesu Kristi Gjenkomst, lige fra den Tid da Apostlene vandrede med Herren, og til det Øjeblik da Herren gav fyldig og afsluttende Besked gjennem Johs. Aabenbaring.

Og hvad skal vi nu lære af alt dette?

Vi skal ikke uden videre lære af Apostlene at vente Herren „hver Dag", — jeg mener: under alle Forhold vente, at Herrens Gjenkomst er umiddelbart nær; thi det Standpunkt blev Apostlene netop under Guds Førelser opdraget bort fra. Men vi skal lære af Apostlene at leve i en vaagen Forventning af Herrens Komme. Dét gjorde Apostlene; og dét gjorde hele det apostolske Slægtled; ja, i den Grad var Haabet om Jesu Kristi Komme i Forgrunden, at det at være en Kristen og det at forvente vor Herres Jesu Kristi Aabenbarelse for Paulus er ét og det samme (cnfr. 1. Kor. 1, 7).

Apostlene levede i en vaagen Forventning; det skal vi lære af dem.

Men den vaagne Forventning er ikke ét med en blind, krampagtig Hævdelse af, at Jesus kan komme idag, imorgen, — naar som helst. En vaagen Forventning er en inderlig Forening af Bru-

delængslen efter den himmelske Brudgom og en ædruelig Bedømmelse af Tidernes Tegn.

Den, der ikke kjender lidt til, at Aanden i hans Hjærte hvisker: „Amen, ja kom Herre Jesus!“ (Johs. Aab. 22, 20 b), han ejer ingen vaagen Forventning. Og den, der ikke i levende Samfølelse med sin Tid bestræber sig for at skjønne Tidernes Tegn, han falder under den Dom: „Jordens og Himlens Udseende vide I at skjønne om; men hvorfor have I da intet Skjøn om den nærværende Tid?“ (Luk. 12, 56). Begge Sider: baade Aandens Brudelængsel i Hjærtet og en skjønsom Dom om Tidernes Tegn maa med, hvis vor Forventning skal kunne kaldes vaagen; thi begge Sider er med i Guds Ord; og hvad Gud har sammenføjet, skal Mennesker ikke adskille.

Men Mennesker har, som bekjendt, en ulykkelig Tilbøjelighed til netop at adskille, hvad Gud har sammenføjet. Det gjælder ogsaa her. Nogle ejer Brudens Længsel efter Herren, men de ejer ikke en skjønsom Dom om Tidernes Tegn, og saa bliver al deres Brudelængsel kun altfor ofte til Utaalmodighed og sværmerisk Selvophidselse, der efterhaanden farer vild. Andre ejer et vaagent Overblik over Tiden og dens „Tegn“, men de mangler Aandens Brudelængsel i Hjærtet, og saa bliver al deres Viden om „den nærværende Tid“ kun udvortes Kundskab og aandløs Viden, der mere distraherer end beriger. — Den vaagne Forventning forener Brudens Længsel med alsidig ædruelig Bedømmelse af Tidens Tegn. Her er Idealet — og Opgaven.

Det Spørgsmaal, om Jesu Kristi Gjenkomst er umiddelbart forestaaende, kan derfor slet ikke afgjøres indefra med Udgangspunkt i det, som Længslen ønsker, el-

ler i det, som vi selv mener tjener bedst til Fremme af Helliggjørelsens Alvor og Haabets Glæde; — det kan heller ikke afgjøres ved en tankeløs Trodsen paa et Par Skriftsteder om, at „Herren er nær", og „Herren kommer snart"; thi den Slags Udtalelser skal opdrage os til at se paa Sagen i Evighedens Lys, men de rækker os ingen Oplysning om det rent historiske Aaremaal inden Jesu Komme. Nej, Spørgsmaalet om, hvorvidt Jesu Komme er nær, maa afgjøres gjennem et vaagent Forsøg paa at veje Tidens Gang i Ordets Lys. Ved en ærlig Fordybelse i Herrens Ord maa vi klare for os selv, hvad det er for Tegn, der skal gaa forud for Jesu Kristi Gjenkomst; og ved et Rundskue ud over Nutidslivet maa vi søge Svar paa det Spørgsmaal: Hvor langt er Tegnene skredne? Kun paa den Maade kan vi naa til et begrundet Skjøn om, hvorvidt det store Timeslag paa Verdensuhret forestaar, da Menneskesønnen kommer i Kraft og megen Herlighed. Og bagefter kan vi saa tage Stilling til det Spørgsmaal: hvad det opnaaede Resultat praktisk betyder for Helliggjørelsens Alvor og Haabets Glæde.

„TEGNET" — PAA HEDNINGEMISSIONENS OMRAADE

Tegnet selv

SAAVIDT jeg kan se, lærer vor Bibel os, at de Tegn, som skal gaa forud for Jesu Kristi Gjenkomst, ligger paa fire forskjellige Omraader: Paa Hedningemissionens, Jødefolkets, Samfundslivets og Naturens Omraader.

Vi vil gaa dem efter ét for ét.

Inden Jesus kommer, skal Evangeliet være præket til Jordens yderste Grænser.

Det har Jesus selv sagt i sin Tale om de sidste Ting: „Dette Rigets Evangelium skal prækes i hele Verden til et Vidnesbyrd for alle Folkeslagene; og da skal Enden komme!" (Math. 24, 14).

Ganske vist kunde man med en vis Ret spørge: Enden, — er det nu ogsaa det samme som Jesu Gjenkomst? Er det ikke snarere Verdens Ende? Fra en Antydning i et af Paulus' Breve (1. Kor. 15. 23—24), og fremfor alt fra Johs. Aabenbaring véd vi jo, at disse to Begivenheder ingenlunde skal falde sammen; hele det tusindaarige Rige ligger derimellem. Og hvis „Enden" her betyder Verdens Ende, saa kunde den ovenfor anførte Udtalelse snarere synes at skildre, hvad der skal finde

Sted i Tusindaarsriget, end hvad der skal gaa forud for Jesu Kristi Gjenkomst.

Ja, saadan kunde man godt ræsonnere, hvis denne Jesu Udtalelse var den eneste, vi havde til Oplysning om Hedningemissionens Stilling lige før Jesu Gjenkomst. Men fra andre Steder i vort Nye Testamente véd vi, at Evangeliet skal være forkyndt for alle Hedningefolkene, inden Jesus kommer. Jesus sagde nemlig til Jøderne: „I skulle ingenlunde se mig fra nu af, indtil I sige: Velsignet være den, som kommer, i Herrens Navn!" Jøderne skal altsaa omvendes inden Jesu Gjenkomst eller blive det ved den. Men i Følge Romerbrevet skal Jøderne først omvendes, efter at Hedningernes Fylde er indgaaet i Guds Rige (Rom. 11, 25—26), — altsaa skal ogsaa Hedningernes Fylde indgaa i Guds Rige inden Jesu Gjenkomst. Naar Jesus derfor i sin sidste Tale siger, at Evangeliet skal prækes i hele Verden, inden Enden kommer, saa maa man huske, at Verdens Ende i hele Jesu sidste Tale ikke bruges i Modsætning til Jesu Gjenkomst, men baade i Disciplenes Spørgsmaal, der foranlediger Talen (Math. 24, 3), og i Jesu Svar profetisk og perspektivisk gaar i ét dermed. Der er jo paa saa mange Punkter en stigende Specialisering mellem det, Jesus personlig har betroet Disciplene om de sidste Ting, og det, som Aanden har forkyndt Menighederne gjennem Apostelbrevene og Johs. Aabenbaring. Bl. a. findes den Forskjel mellem Jesu Gjenkomst og Verdens Ende, som vi møder i de senere Dele af vort Nye Testamente, ikke klart i Jesu Taler. Udtrykket „Enden" kan derfor i Jesu Mund ligesaa godt indbefatte hans egen Gjenkomst som udelukke denne; og naar nu andre Steder i vort Nye Testamente (som i dette Tilfælde) viser, at det, som Jesus siger skal gaa forud for „Enden", vitterlig skal

gaa forud for hans Gjenkomst, saa indbefatter Ordet „Enden" her Jesu Gjenkomst. —

Men hvordan man nu end finder sig tilrette med dette specielle Spørgsmaal, — Sagen selv: Evangeliets Forkyndelse i Alverden inden Jesu Komme staar i alle Tilfælde fast. Derimod er det ikke saa let at sige præcist, hvor lidt eller hvor meget der egentlig ligger i Tilføjelsen: „til et Vidnesbyrd for alle Folkeslag". (Jesu Ord lød jo saaledes: „Dette Rigets Evangelium skal prækes i hele Verden til et Vidnesbyrd for alle Folkeslagene").

Nogle siger: Det betyder, at Evangeliet skal være proklameret Verden over paa samme Maade som en kongelig Proklamation bliver kundgjort gjennem Opslag og Udraab. Men det er sikkert at svække det brugte Udtryk. Det Udtryk „til et Vidnesbyrd for —" rummer utvivlsomt mere end en rent udvortes Bekendtgjørelse.

Andre siger: Evangeliet skal inden Jesu Komme være forkyndt saaledes ud over Jorden, at hvert eneste Menneske er stillet Ansigt til Ansigt med det klare personlige Valg: Tro eller Vantro, Frelse eller Fortabelse. — Men det er sikkert at lægge for meget ind i Udtrykket. Vil det overhovedet nogensinde her paa Jorden naaes, at hvert eneste enkelt Menneske af alle Jordens Millioner med evig afgjørende Klarhed er sig det store Valg bevidst? Det er dog vist meget tvivlsomt.

Saa kan jeg bedre forstaa den Opfattelse, der siger: „Til et Vidnesbyrd for alle Folkeslag", det betyder praktisk talt, at der skal være stiftet Folkekirker i alle Folk*). Dog er jeg bange for, at man her gjør for

*) *Hj. Danell:* Hvad kan ännu fattas i utsträckningen af missionsarbetet innan Mt. 24, 14 kan anses vara uppfyld? (Nordisk Missionstidsskrift 1902, S. 193 fg.)

haandfaste Slutninger fra Kirkehistoriens Fortid til Missionshistoriens Fremtid. Selv vilde jeg i alt Fald hellere udtrykke det saaledes: Inden Jesu Kristi Komme skal der være stiftet Menigheder i alle Jordens Folk. Der skal være et Guds Folk i alle Folk. Evangeliet skal virkelig have slaaet Rod i de mange forskjellige Folkeslags Hjærtejord, og de indfødte Kirker skal være naaet frem til at udforme Kristenlivet paa en saa national og folkelig ejendommelig Maade, at Ordets Vidnesbyrd i hvert eneste Folk bæres og støttes af det Livets Vidnesbyrd, der udgaar fra en levedygtig indfødt Menighed.

Ved denne Opfattelse kommer bedst selve Ordet „Vidnesbyrd" til sin Ret; og samtidig kommer man bedst i Samklang med det Udtryk, Paulus bruger, at Israel først skal frelses, naar „Hedningernes Fylde er gaaet ind" (Rom. 11, 25—26). Det er paa Forhaand givet, at denne paulinske Vending i det væsentlige maa rumme det samme, som Jesus mener i Math. 24, 14. Og efter Sammenhængen i Romerbrevets elvte Kapitel kan „Hedningernes Fylde" ikke betyde: Naar hver eneste enkelt Hedning er frelst; hvad jo ogsaa paa det mest afgjorte vilde stride mod det Billede, vi ellers faar af den aandelige Tilstand i Verden lige før Jesu Komme; thi da er Folkene som Helhed ikke frelste, men frafaldne. Nej, at „Hedningernes Fylde er gaaet ind", betegner ikke, at alle Hedninger er frelste, men at en fyldestgjørende Repræsentation af alle Jordens Folk er gaaet ind i Guds Rige, som et Resultat af, at Evangeliet virkelig er præket „til et Vidnesbyrd for alle Folkeslagene".

Hvor langt er Tegnet skredet?

Enhver, der har Øjne til at se, kan ikke være blind for, at det med rivende Hastighed bærer den Vej, som Ordet peger. Evangeliet gaar, og har gjennem Aarhundreder gaaet sin Sejrsgang gjennem Alverden. Allerede i det tredie Aarhundrede kunde en af Guds Riges store Modstandere, Porphyrius, hævde, at Evangeliet var naaet til Jordens Grænser. „Den hele beboede Jord", siger han, „har nu faaet en Prøve paa Evangeliet, og Alverdens Riger og Lande besidder det ganske Evangelium —"; og, pudsigt nok, anvendte han dette til et Angreb paa Evangeliet; thi (det er hans Paastand) da Evangeliet er forkyndt for Alverden, saa skulde jo „Enden" være kommen; men den er ikke kommen. Altsaa tog Jesus fejl!

I vore Dage har vi let ved at se det forkerte i dette Raisonnement; det var ikke Jesus, der tog fejl, det var bare Porphyrius selv, der havde altfor snæver en Horizont. Han anede ikke, hvor stor Jorden er, og hvilken uendelig Folkeverden, den bærer paa sine Skuldre. „Alverdens Riger og Lande" besad ikke Evangeliet i det tredie Aarhundrede efter Kristus; og de besidder det ikke endnu. Tegnet er ikke opfyldt. Evangeliet er, al Fremgang til Trods, endnu ikke præket til et Vidnesbyrd for alle Jordens Folk. Endnu er der lukkede Lande og ubesatte Missionsmarker.

Store Dele af Verden er endnu ganske uberørte af Kristi Evangelium. Det gjælder særlig det Indre af Asien, Afrika og Sydamerika*).

*) Til d. fg. se bl. a. *Samuel M. Zwemer:* Asiens og Afrikas ubesatte Missionsmarker. Dansk Overs. 1912. — World Missionary Conference 1910, Vol. I., særlig S. 279 fg.; og Rev. *Sam. G. Inman:* The new

Centralasien med sine vilde Bjærgpasser, sine golde Ørkener, frugtbare Oaser, afsvedne Stepper og sin stadige Vexlen mellem evig Sne og evig Tørke er endnu for Størstedelen ubetraadt af dem, der forkynder godt Budskab. Thibet og Afghanistan, Nepal og Bhutan i Himmalaya er endnu ganske lukkede. Den kinesiske Provins Helung-kiang, Mongoliets uhyre Stepper med Ørkenen Gobi, kinesisk Turkestan, Bukhara, Kiwa, Belutschistan med sine trøstesløse Stenørkener og Kysten langs den østlige Del af den persiske Havbugt er endnu saa godt som uberørte af Evangeliet. En enkelt lille Missionsstation her og der, der ganske drukner i de uhyre Afstande, et enkelt lejlighedsvis Besøg af en Bibelsælger eller, naar det kommer højt, en enkelt Pionérmissionærs ensomme Kamp, der ingen Efterfølgere fik, — det er alt, hvad Kristenheden til Dags Dato har gjort for disse uhyre Strækninger. — Og hvor meget kjender Befolkningen i Sibirien, russisk Centralasien, paa Halvøen Sinai og i fransk Indo-Kina til evangelisk Kristendom? Der findes saa godt som ingen protestantisk Mission i disse Lande. Og paa Arabiens 200 Mil lange Kyst er der kun fire Missionsstationer og i Arabiens Indre næppe en eneste! Ogsaa store Dele af det ostindiske Øhav er endnu ganske ubesat Land. Foruden adskillige mindre Øer er endnu den østlige Halvdel af Sumatra, den vestlige og midterste Del af Borneo og den sydlige og midterste Del af Celebes ganske blottede for Missionærer.

Og gaar vi til de egentlige asiatiske Missionslande, saa er ogsaa dér, rent udvortes talt, langt igjen, inden man kan sige, at Evangeliet i disse Lande er præket til et Vidnesbyrd for alle Folkeslagene. I Indien er „store

---

opportunity of South America (i The Missionary Review of the World, Jan. 1918, S. 37 fg.).

Dele af de forenede Provinser, af Øst-Bengalen, Choto Nagpur, Syd-Assam, Birmas Bjærgskove, Central Provinserne og fremfor alt de indiske Fyrstendømmer absolut blottede for Missionærer"; i Kina er mindst 1500 større Byer endnu ubesatte, og i Japan er Landdistrikterne stærkt forsømte særlig paa den østlige og nordlige Del af den største Ø. C. 200,000 Kristne af Japans c. 52 Millioner er jo heller ikke imponerende.

I alt er der sikkert i Asien og det ostindiske Øhav allermindst 60 Millioner Mennesker, som er totalt uberørte af protestantisk Mission og utvivlsomt adskillige andre Millioner, hvis Berøring med Evangeliet er højst overfladisk. —

Og i Afrika er der endnu længere til Vejs Ende. Dér er mindst 70 Millioner, der aldrig under nogen Form har været i Forbindelse med Rigets Evangelium. Atter her er det det Indre, der er mest forsømt. Det er vanskeligt uden at trætte med Navne, som de fleste ikke forbinder nogen klar geografisk Forestilling med, at angive alle de ubesatte eller højst utilstrækkelig besatte Missionsmarker i Afrika. Det drejer sig væsentlig om det Terræn, der omfatter det Indre af de afrikanske Middelhavslande: Tripolis, Algier, Marokko, hele det vældige Sahara, store Dele af Sudans endeløse Savannesletter med de mange brogede Negerriger og ikke ubetydelige Dele af de evropæiske Tropeprotektorater. Selvfølgelig er disse uhyre Landstrækninger ikke alle lige forsømte. Store Strækninger er ganske blottede for Missionsstationer; andre er blottede for protestantiske Missionsstationer; og atter andre er saa svagt besatte, at en enkelt Missionstation eller to ligger som en lille Ø midt i et hedensk Folkehav eller som et ensomt Fyr midt i en Verden af Mørke.

Og stort bedre, omend maaske paa en lidt anden Maade, ser det ikke ud i Sydamerika. Den romersk katolske Kirke i Sydamerika er i fuldstændigt Forfald. „Kirken er forvandlet til en rent bureaukratisk Institution. Den kraftige personlige Overbevisning, den dybe Interesse for alt menneskeligt, den levende Pligtfølelse og Forstaaelse af Livets Alvor, som er Styrken i Nordamerikas bibelfaste Kristendom, — alt det forstyrrer ikke den sydamerikanske Katolicisme, der er sanselig og barnagtig". En saadan Katolicisme er ikke Bærer af „Rigets Evangelium"; og af protestantisk Mission findes der næsten intet. Det største uevangeliserede Territorium i Verden siges at ligge i Sydamerikas Indre og omfatte store Dele af Brasilien, Venezuela, Columbia, Equador, Peru, Bolivia og Paraguay. Paa et Fladerum, der er c. 500 danske Mil paa den ene Led og mellem 400 og 100 danske Mil paa den anden Led, virker kun to protestantiske Missionærer! I tre af Mellemamerikas fem Republikker er der ingen egentlig protestantisk Mission. Blandt Venezuelas tre Millioner Mennesker virker kun fire protestantiske Præster; i Columbia kun én blandt hver Million Mennesker. I Equador er der aldrig bleven opført en protestantisk Kirkebygning. I ti af Perus Provinser, der alle hver for sig er større end Holland, er der absolut intet evangelisk Missionsarbejde. I Bolivia er der højst 100 protestantiske Kristne. Og store Strækninger af Chile, Argentina og Paraguay er endnu ganske uberørte.

Nej, selv om man er nok saa stor en Missionsoptimist: Der er langt igjen, inden Evangeliet er præket i hele Verden til et Vidnesbyrd for alle Folkeslag!

Men dermed skal dog ikke være sagt, at det behøver at tage lang Tid. Adskillige af de politiske Hindringer,

der hidtil har spærret nogle af de ubesatte Omraader, f. Ex. Stormagternes indbyrdes Kappestrid og Skinsvge, vil vel Verdenskrigens Nyorientering fjærne. De religiøse Hindringer: den blinde Intolerance og vilde Fanatisme, som særlig har spærret Arabien og visse andre muhammedanske Lande, kan bryde sammen naar som helst. De uhyre Afstande bliver daglig mindre, efterhaanden som nye kontinentale Jærnbanelinier bygges; og selv de klimatiske Hindringer (frygtelig Kulde og Hede, Storme og Taager, Moskitoer, Feber og Regnskyl) bliver Menneskeheden gjennem Kultur og Hygiejne i stigende Grad i Stand til at trodse. —

I det hele maa man huske, at vi, missionshistorisk set, staar overfor ganske nye Muligheder. Tempoet har i lange Tider været stærkt stigende og vil sikkert blive det endnu mere. De indfødte Menigheder begynder mangfoldige Steder at drive Mission, saa Folk, der hidtil fra Missionens Synspunkt kun var Object, nu begynder at blive Subject. Helt nye Methoder muliggjør en uendelig Mangfoldiggjørelse af det kristne Vidnesbyrd, f. Ex. Missionens Brug af Dagspressen i Missionslandene. De Forsøg, der i den Henseende er gjort i Japan og Kina, synes at være meget lovende*). Og Missionsmarkerne som Helhed staar for Øjeblikket i Massebevægelsernes Tegn. Paa ét Aar eller mindre sker der nu, hvad tidligere tog Aarhundreder. Missionsvanskeligheden nu til Dags er, i alt Fald mange Steder, ikke som tidligere at faa Masserne raabt op, men at faa sørget forsvarligt for de Masser, der selv melder sig til Daab. Tusinder, ja Hundredtusinder maa simpelthen afvises af Mangel paa Arbejdere til at høste

*) Missionaries and Newspapers in Japan and China (i „The East and the West" 1895, S. 713 fg.).

den store Høst. Det er egentlig forfærdeligt at tænke paa. Dog har vel Høstens Herre ogsaa en Mening med det. Det skal vel tjene til at sigte Masserne. Thi det er naturligvis ikke aandelig Hunger og Tørst alene, der driver de store Skarer henimod Kristendom og Kirke. Stamme- og Kastefølelse, Familiesammenhæng, Trang til Oplysning og social Løftelse og meget andet lignende spiller med ind. Derfor følges jo ogsaa Massebevægelserne næsten altid af en Reaktion. Ikke alle de Skarer, der flokkedes om Kristus, var Kristi Efterfølgere; dét mindes vi saa ofte om i Evangelierne; og det gjentager sig i Massebevægelserne. Men selv om vi regner med, at mange i en Massebevægelsens Tid forbliver uindhøstede af Mangel paa Arbejdere, og at mange andre siden falder fra, fordi de mere drev med Strømmen end søgte Sandheden, saa bliver der dog sikkert en god og trofast Kærne tilbage. Gjennem Massebevægelsen samles der Materiale til indfødte Menigheder, som saa bagefter kan blive til Vidnesbyrd hver for sit Folk. —

Paa mange forskjellige Maader mærkes det, at den store Mester arbejder paa at gjøre Folkeverdenens Evangelisation færdig for sit Komme. Der er meget mere aandelig Strategi, mere maalbevidst Overblik og virksomt Samarbejde i Nutidens Hedningemission, end der har været før. For første Gang i Kirkens Historie kan der i vore Dage tales om en virkelig Verdensmission, — jeg mener: et bevidst tilrettelagt Forsøg paa at evangelisere hele den ikkekristne Verden.

Og dette Forsøg bæres paa en forunderlig Maade oppe af selve de store Tidsbegivenheders mægtige Flodbølge. —

Jeg husker en lille Scene fra Cornwalls Kyst for

mange Aar tilbage. — — Aarhundreders Bølgeslid paa Cornwalls sønderrevne Klippekyst har mange Steder dannet Huler og Fordybninger af den ejendommeligste Art. — Den Dag, jeg tænker paa, var Havet forholdsvis stille. Et Par Smaadrenge sprang rundt paa Klipperne og forsøgte med en Øse at fylde en større Klippefordybning en 4—5 Alen oppe over Havfladen. De øste og øste, men det fyldte saa lidt. Men saa paa én Gang satte en Springflod ind. Det var som selve Oceanets mægtige Bryst løftede sig. Og i Løbet af nogle faa Minutter var den store Fordybning fyldt af Vand; og Drengene klatrede op ad Klipperne øjensynlig ganske forfærdede over de mægtige Naturkræfter, som paa saa kort Tid kunde udrette, hvad de selv ingen Vegne var komne med. —

Oftere i de senere Aar, naar jeg har siddet og gjennemlæst Missionstidsskrifter eller Bøger om Nutidens Hedningemission, har jeg tænkt paa den lille Scene. I Aarhundreder har Guds Folk arbejdet og bedt. Tilsyneladende blev det til saa lidt. Men nu er der Springflod i Historiens Tidevand. Mægtige verdenshistoriske Kræfter bryder i en Haandevending Mure ned, som tidligere spærrede, vækker dybe Instinkter, som i Aarhundreder slumrede, og tryller en tusindtallig Sjælehøst frem af trange Tiders Taaresæd.

Under saadanne Omstændigheder skal man ikke sige: Der er langt igjen; det kan vare længe! Snarere skal man sige: Der er langt igjen, men det kan komme i en Hast!

For at samle det sagte:

„Den Verdenssituation, vi staar i, berettiger ikke til at se Missionens Arbejde som sin Fuldendelse nær. Men den berettiger til at lægge til Side al Tale om, at Fuld-

endelsen er forbeholdt en anden Missionstid end den, som nu er inde. Hvad vi er Vidner til, er den virkelige Verdensmissions Begyndelse. Er der end ubesatte Missionsmarker endnu, saa er dog samtlige de Folk, ved hvilke Verdensmissionen skal føres igjennem, saaledes inde under Kristendommens Indflydelse, at dens Tag i dem tør anses for noget varigt"*).

*) *Fr. Schepelern:* Vor Tids Missionsresultater og Missionsforventninger (i Nord. Missionstidsskrift 1913, S. 257).

„TEGNENE" —
PAA JØDEFOLKETS OMRAADE

Tegnene selv.

JØDEFOLKET er Verdenshistoriens Barometer. Guds Frelsestankers trinvise Udvikling i Menneskeverdenen kan aflæses paa Jødefolkets Stilling og Skæbne.

Paa Forhaand kan vi derfor vente, at naar Verdenshistoriens største Begivenhed indtræffer: Jesu Kristi Gjenkomst, vil der ogsaa ske noget stort med Jøderne. Og det bekræftes af den hellige Skrift. Før og omkring Jesu Kristi Komme vil der ske to store Ting med Jødefolket: Jøderne vil omvende sig til Jesus og samles i Palæstina.

Om begge Dele(den aandelige Omvendelse og den geografiske Samling) taler Guds Ord efter mit Skjøn utvetydigt.

Vi tager først den geografiske Samling.

Israel skal engang mod Dagenes Ende igjen tage deres gamle Land i Besiddelse og da paa særlig Maade blive en kristen theokratisk Stat.

Dét er klart forjættet i det gamle Testamente.

Hos Ezekiel læser vi f. Ex.: „I Israels Bjærge, I skulle udskyde Eders Grene og bære Eders Frugt for mit Folk Israel; thi det er nær ved at komme . . . Og

jeg vil bringe mange Mennesker paa Eder, hele Israels Hus, og Stæderne skulle blive beboede og Ruinerne opbyggede. Og jeg vil mangfoldiggjøre Mennesker og Kvæg paa Eder ... og gjøre mere vel imod Eder end i Eders første Tider; og I skulle kjende, at jeg er Herren" (Ez. 36, 8—11). Disse Ord blev talt af Ezekiel, da Israel sad i Fangenskab i Babel. Den Indvending ligger derfor nær, at det, Profeten her taler om, allerede forlængst er gaaet i Opfyldelse ved Israels Tilbagekomst fra Babel. Dette er selvfølgelig ogsaa rigtigt. Men ligesom Israels Fangenskab i Babel er et typisk Forbillede paa dets langt alvorligere og forfærdeligere „Fangenskab" blandt Alverdens Folk siden Jerusalems Undergang, saaledes er dets Tilbagekomst til Palæstina efter det babyloniske Fangenskab et typisk Forbillede paa, en Realprofeti om dets Tilbagekomst fra den nu snart totusindaarige Adspredelse Jorden over.

Dog er det ingenlunde blot ad denne indirekte, typiske Vej, at vort Gamle Testamente taler om en endnu fremtidig Samling af Israel. Der er Steder, hvor Tilbagekomsten skildres med Vendinger, hvis Ordlyd, eller Forjættelser, hvis Herlighedsfylde langt gaar ud over det, som Israel oplevede ved Tilbagekomsten fra det babyloniske Fangenskab; ja, der er Steder, hvor hele Sammenhængen overhovedet gjør det umuligt at tænke paa denne Fortidsbegivenhed.

F. Ex. staar der hos Esajas: „Det skal ske paa den Dag: Til Isajs Rodskud, der staar som Banner for Folkeslag, skulle Hedningefolk søge hen, og hans Hvilested skal være Herlighed ... Og han skal opløfte et Banner for Folkeslag og samle Israels Fordrevne og sanke Judas Adspredte fra Jordens fire Hjørner" (11, 10 & 12). — Her er der tydeligt nok Tale om en

Samling af Israel, efter at Messias, det lille Rodskud af Davids omhugne Kongetræ, er bleven til det store „Banner", Samlingsmærket for alle Folkene. Men dette sidste sker jo gjennem Kirkens og Missionens Historie. For hvert Aar, der gaar, bliver Jesus i stigende Grad Folkenes „Banner". Derfor er den Samling af Israel, Profeten her peger paa, endnu fremtidig. — Desuden tales der jo om, at de Adspredte skal komme fra Jordens fire Hjørner; og selv om man ikke unødigt bør presse det Udtryk, forudsætter det dog tydeligvis en større Adspredelse end Tilfældet var i det babyloniske Fangenskab. Først efter Jerusalems Undergang og særlig i den nyere Tid er Israel bleven spredt saa stærkt, at det kan samles fra alle Verdenshjørner. For Tiden bor der Jøder i mindst 33 forskjellige Lande. — —

Eller tag følgende Ord af Amos: „Jeg vil gjøre Ende paa mit Folks Fangenskab, og de skulle opbygge ødelagte Stæder og bo dér og plante Vingaarde og drikke deres Vin og opdyrke Haver og æde deres Frugt. Og jeg vil plante dem i deres Land, og de skulle ikke mere oprykkes af deres Land, som jeg har givet dem, siger Herren Din Gud" (9, 14—15). Dette blev ikke opfyldt ved Tilbagekomsten fra Babel, thi da blev de nok plantet i deres Land, men atter oprykket ved Jerusalems Ødelæggelse; — og den Oprykning var grundigere end nogen tidligere. En Samling af Israel under saadanne Vilkaar, at de aldrig mere skal oprykkes, er endnu fremtidig.

Heller ikke følgende Ord af Profeten Zakarias: „Jeg vil føre dem tilbage . . ., og der skal ikke blive Rum nok for dem" (10, 10), kan gaa paa Tilbagekomsten fra Babel, — alene af den Grund, at der den Gang var mere end Rum nok for dem; thi den Gang vendte kun

c. 50,000 Mennesker tilbage. Men om Israel (eller blot en Brøkdel af dets 13¼ Millioner) nu vendte tilbage, da vilde de ikke finde Rum nok.

Nej, man kommer vanskeligt udenom, at der i det gamle Testamente tales om en Samling af Israel i Palæstina under større og herligere Former, end Tilfældet var ved Tilbagekomsten fra Babel.

Og det nytter ikke at ville „aandeliggjøre" den Slags Forjættelser ved at overføre dem paa det nye Israels, Guds frelste Menigheds, Samling hjemme hos Herren. Jeg skal villigt indrømme, at det ved adskillige profetiske Fremtidsbilleder ikke er saa helt let at afgjøre, hvad der bogstaveligt skal opfyldes paa Israel efter Kjødet (naar det engang vender om), og hvad der blot er gammeltestamentlig Iklædning for det Herlighedens Haab, som er den kristne Menigheds Fælleseje. Den Grænse kan ikke trækkes op med et Par almindelige Bemærkninger, det maa ske ved en indgaaende Drøftelse af hver enkelt Forjættelse ud fra den givne Sammenhæng. Men saa meget er i alt Fald sikkert, at der er noget slaaende i den ofte gjorte Bemærkning: Naar alle Guds Trusler til det ulydige Israel (om Adspredelse, Sværd, Hunger, Sygdom o. s. v.) er gaaet i næsten uhyggelig bogstavelig Opfyldelse, skulde saa hans Forjættelser til det omvendte Israel ikke ogsaa gaa i bogstavelig Opfyldelse? Derfor kan de jo godt tillige række videre end det bogstavelige. Er det ikke en falsk Aandelighed, der, Ansigt til Ansigt med Historiens bogstavelige „Udlægning" af Truslerne, vil aandeliggjøre, og derved fra et jødisk Synspunkt forflygtige, Forjættelserne til Israel? Og har ikke Professor Ströter nogen Ret, naar han siger: „Den kristne Menighed har i meget trængt sig ind i Israels Arv og har kun ladet Forbandelserne

blive tilbage til Jøderne af alt det, som Profeterne har talt til dem." Og han anfører saa Englens Ord til Jomfru Maria, om at hun skal føde den Højestes Søn, og at Gud Herren skal give ham Davids, hans Faders Trone, og han skal være Konge over Jakobs Hus evindelig, — og fortsætter: „Man forlanger af Jøden, at han for at blive salig skal tro paa en bogstavelig Opfyldelse af den første Del af Forjættelsen (den overnaturlige Undfangelse af den Højestes Søn); men paa en bogstavelig Opfyldelse af den sidste Del maa han ikke tro . . . Men da maa man ikke undres over, at han betænkelig ryster paa Hovedet over en saa farlig Omgang med den hellige Skrifts enfoldige Ord".

Der er en Bogstavelighed, der bliver til Bogstavtrældom; det véd vi alle. Men der er ogsaa en Aandelighed, der mangler Mod til at tro, at Gud vil opfylde sine Forjættelser, saadan som de lyder. Den Aandelighed er jeg ligesaa bange for som for Bogstavtrældom; og derfor vælger jeg i dette Tilfælde at tro, at det er Guds Mening engang rent geografisk at samle Israel i det hellige Land. Og jeg finder ogsaa en Antydning deraf i det Ord af Jesus: „Jerusalem skal nedtrædes af Hedningerne, indtil Hedningernes Tider fuldkommes" (Luk. 21, 24). Her er ingen „Aandeliggjørelse" mulig. Jerusalem er rent bogstavelig bleven nedtraadt af Hedningerne. Men det skal ikke blive saadan ved bestandig, siger Jesus; det skal ophøre, naar Hedningernes Tider fuldkommes. Uvilkaarlig spørger man: Hvorfor og hvordan skal det saa ophøre? Og det eneste rimelige Svar (ud fra Biblens Helhed og den specielle Sammenhæng) er: Det skal ophøre, fordi Israel saa igjen skal faa Jerusalem tilbage.

Vi kan altsaa vente, at Jøderne inden Jesu Kristi Gjenkomst skal vende tilbage til deres Land. Men vi kan ogsaa vente, at de skal vende tilbage til deres Gud.

Der skal ske en jødisk Folkeomvendelse i de sidste Dage.

Allerede vort Gamle Testamente taler oftere herom. F. Ex. staar der i femte Mosebog: „Og Herren skal adsprede Eder iblandt Folkene ... Og I skulle dér tjene Guder ..., Træ og Sten ... Og I skulle derfra søge Herren, Din Gud, og Du skal finde ham, naar Du søger ham af hele Dit Hjærte og af hele Din Sjæl. Naar Du er i Trængsel, og naar alle disse Ting ramme Dig, i de sidste Dage, da skal Du omvende Dig til Herren, Din Gud, og høre hans Røst" (4, 27—30). — Og Profeten Zakarias skildrer denne Omvendelse nøjere: „Jeg vil udgyde over Davids Hus og over Jerusalems Indbyggere Naadens og Bønnens Aand, og de skulle skue hen til mig, som de have gjennemstunget" (12, 10).

Her, hvor det gjælder Profetierne om Israels Omvendelse, behøver man ikke at strides om, hvor vidt de er opfyldte i forgangne Tider, thi her faar de gammeltestamentlige Profetier deres klare Stadfæstelse i Nye Testamente. Vi kjender alle Jesu Ord til de forhærdede Jerusalemitter: „... I skulle ingenlunde se mig fra nu af, indtil I sige: Velsignet være den, som kommer, i Herrens Navn" (Math. 23, 39); og Paulus' Ord i Romerbrevets elvte Kapitel: Naar Hedningernes Fylde er indgaaet „da skal hele Israel frelses" (11, 25—26).

Forsaavidt er Sagen klar nok.

Derimod er det mindre klart, i hvad Orden disse Begivenheder vil finde Sted. De fleste Steder i vort Gl. Testamente staar Omvendelsen som Forudsætning for den udvortes Samling, — f. Ex. „... I skulle søge mig,

og I skulle finde mig, naar I søge mig af hele Eders Hjærte . . . Og jeg vil gjøre Ende paa Eders Fangenskab og samle Eder o. s. v." (Jer. 29, 12—14). Men et Par Steder er Ordenen modsat, — f. Ex.: „Jeg vil tage Eder fra Folkene og samle Eder fra Landene; og jeg vil lade Eder komme til Eders Land. Og jeg vil stænke rent Vand paa Eder . . . Og jeg vil give Eder et nyt Hjærte og en ny Aand o. s. v." (Ez. 36, 24 fg.). Her er øjensynlig Tilbagekomsten til Palæstina set som Forudsætning for den aandelige Fornyelse. Da det nu er umuligt, at Skriften i den Slags Sager skulde modsige sig selv; og da det er en Kjendsgjærning, at snart fremstilles Jødernes Omvendelse som Forudsætning for deres Tilbagekomst, snart Tilbagekomsten som Forudsætning for Omvendelsen, saa er det rimeligst at antage, at disse to store Begivenheder paa det inderligste vil gribe ind i hinanden og arbejde hinanden i Hænde. Maaske har vi et Glimt af denne Vexelvirkning i femte Mosebog, hvor der staar: „. . . Naar Du omvender Dig til Herren, Din Gud, . . . da skal Herren, Din Gud, gjøre Ende paa Dit Fangenskab . . . og Herren, Din Gud, skal føre Dig til det Land, Dine Fædre ejede, . . . og Herren, Din Gud, skal omskjære Dit Hjærte og Dit Afkoms Hjærte, saa Du skal elske Herren, Din Gud, af hele Dit Hjærte og af hele Din Sjæl, for at Du maa leve" (30, 1—6). — Her er altsaa Omvendelsen først set som Betingelse for at faa Landet i Eje; bagefter er Hjærtets Omskjærelse set som en Følge af Tilbagekomsten.

Det kunde saaledes synes, som om den Antagelse (der ogsaa i sig selv lyder rimelig nok), at Israel først ude i Adspredelsen skal opleve en stor religiøs Vækkelse; at Gud saa, som Svar paa denne Hjærternes Vækkelse, vil jævne Folkets Vej tilbage til Palæstina,

og at dér den tidligere paabegyndte Vækkelse yderligere vil klares og uddybes, har størst bibelsk Sandsynlighed. —

Jeg kan endnu tilføje, at Biblen intet Steds, saavidt mig bekjendt, giver os klar Besked om, hvorledes disse store Begivenheder indenfor Jødefolket vil staa i Forhold til visse andre store Begivenheder inden Herrens Komme f. Ex. den antikristelige Trængsel. Vi véd ikke med Sikkerhed, om Jøderne skal opleve den antikristelige Trængsel som et frafaldent Folk ude i Adspredelsen eller som et kristent Folk hjemme i Palæstina. I det hele ved vi ikke noget bestemt om, hvilken aandelig Sammenhæng der bliver mellem Jødernes Omvendelse og det antikristelige Had. Heller ikke véd vi med fuld Sikkerhed, om den afsluttende aandelige Fornyelse indenfor Jødefolket vil gaa forud for Herrens Komme, eller om maaske netop Herrens Komme vil blive én af de Faktorer, der bidrager til at give Jøderne det sidste Skub, saaledes at Israels Omvendelse i klar og gjennemført Skikkelse snarere bliver en Følge af Herrens Komme end et Tegn før Herrens Komme.

Til Støtte for denne sidste Opfattelse anfører man ikke saa sjældent Jakobs Ord ved Apostelkonventet i Jerusalem, hvor Jakob først taler om, at Gud har taget sig et Folk ud af Hedningerne (de hedningekristne), og saa fortsætter med Guds Løfte hos Profeten Amos: „Derefter vil jeg vende tilbage og atter opbygge Davids faldne Hytte, og det nedrevne af den vil jeg atter opbygge og oprejse den igjen, for at de øvrige af Menneskene skulle søge Herren, og alle Hedningerne, over hvilke mit Navn er nævnet, — siger Herren, som gjør dette“ (Ap. Gj. 15, 16—17). Altsaa, siger man, efter at Herren i Kirkehistoriens Løb har udtaget sig et Folk af alle Hedninge-

folkene, vil han vende tilbage („komme igjen"), og efter hans Gjenkomst vil han da opřejse Davids faldne Hytte ɔ: helt oprejse Jødefolket.

Dette „Bevis" er dog af flere Grunde af meget tvivlsom Værdi. Derimod er der en anden Betragtning, der synes mig at tale for, at Jødefolkets aandelige Fornyelse først fuldt afsluttes ved selve Herrens Gjenkomst: Stod nemlig Israel i den første Kjærligheds Kraft lige inden Herrens Komme, saa vilde det ganske Israel blive „bortrykket" og altsaa kun ringe Rester af det udvalgte Folk blive tilbage til at udføre den kristne Folkemission i Tusindaarsriget, hvortil Israel efter forskjellige Antydninger synes kaldet.

Men i alle Tilfælde maa det betragtes som bibelsk sikkert, at Israel er samlet i sit Land og staar i et tydeligt aandeligt Vaarbrud, inden Herren kommer.*)

---

*) Som et Exempel paa, hvorledes man har søgt at sammentænke Jødefolkets Omvendelse med Antikrists Optræden og Jesu Gjenkomst, anfører jeg lige nogle Linier af de le Roi: „I Følge Johs. Aab. Kap. 11; 16, 14—16 og 19, 19 er Jerusalem i de sidste Tider i Jødernes Hænder. I dens Midte lever en Skare af kristustroende Jøder med et Par store Jesu Kristi Vidner som Førere. Forgjæves søger disse at mane Folkets gudløse Flertal til Bod; det ender blot med, at man slaar dem ihjel for deres hellige Gjærningers Skyld. Men da rykker Antikrist med sine Hære imod dette kristusfjendske, gudløse Jødefolk. Thi, trodsende paa deres Besiddelse af Jerusalem og Palæstina, har Jøderne alene blandt alle Verdens Folk vovet at nægte ham Lydighed; derfor vil han nu undertvinge dem med sine talløse Hære. Mod saadanne Hærmasser er Jøderne afmægtige; det ser de klart selv; de ved ikke deres levende Raad og belaver sig paa at gaa under. Paa Jorden ingen Hjælp, og tilmed Gud selv som Modstander (et Jordskælv fra Gud river nemlig mange i Jerusalem

Hvor langt er Tegnene skredne?

Tegnene er ikke opfyldte. Jøderne er endnu ikke kommet i Besiddelse af Palæstina. I lange Aarhundreder var Palæstina næsten blottet for Jøder. Efter Jødernes Udjagning af Spanien i det 15. Aarhundrede flygtede en Del af disse spansktalende Jøder, direkte eller ad Omveje, til Palæstina. Senere, særlig i d. 18. og 19. Aarhundrede, er der gaaet en stadig Strøm fra Østevropa til Jerusalem, Hebron, Tiberias og Safed af ældre fromme Jøder, som vilde ende deres Dage i deres Fædres Land og begraves i palæstinensisk Jord. Og nu i den sidste Menneskealder, særlig efter Zionismens Opkomst, er en tredie Indvandrerstrøm kommen til: de jødiske Kolonister og Smaahaandværkere, der ikke vandrer til Palæstina for at dø, men for at bryde sig en Vej i deres Folks gamle Hjemland. Denne sidste Strøm kommer ikke blot fra Østevropa, men fra Persien, Sydarabien, Nordsyrien, Kaukasus og Marokko.*)

Men det er endnu langt fra en virkelig „Masseindvandring". Inden Krigen var der godt 100,000 Jøder i alt i Palæstina — 100,000 af en samlet palæstinensisk Befolkning paa godt 600,000 og 100,000 af et Jødefolk paa 13¼ Million. Det er ikke overvældende. Det vil

---

bort). Men da, just som Fortvivlelsen griber dem, — da ser deres Øjne pludselig et underfuldt Syn: den Frelser, som de Slægt efter Slægt har forkastet, stiger nu paa Himlens Skyer ned til deres Hjælp. . . Da smelter deres Hjærters Is. I dybeste Anger tilraaber de ham det store Hosianna: „O, Herre, frels dog!" og han frelser dem da fra Helvedes Hævn" (Nathanael 1912, S. 16). Der kan, efter min Mening, rejses endog *meget afgjørende* exegetiske Betænkeligheder mod hele denne Fremstilling; og det samme gjælder alle andre Forsøg, der er kommet mig for Øje. Vi maa derfor hellere indrømme, at noget sikkert véd vi ikke om de her omhandlede Begivenheders Sammenspil.

*) Dr. *Ruppin:* Die Juden der Gegenwart, 1911. S. 282 fg.

altsaa sige, at inden Krigen var højst $^3/_4$ pCt. af den hele Jødebefolkning kommen tilbage til Palæstina; og højst 17 pCt. af Palæstinas Befolkning var Jøder; og disse 17 pCt. ejede endda, efter nogle Opgivelser, næppe 4 pCt. af Palæstinas dyrkede Jord! — Og nu efter Krigen viser disse Tal sig at være adskilligt mindre, idet Halvdelen af den jødiske Befolkning i Palæstina under Krigen er udvandret til Ægypten eller gaaet til Grunde af Hunger, Pest og Mishandling.

Der er altsaa slet ikke Tale om, at man under noget Synspunkt endnu kan sige, at Jøderne har taget Palæstina i Besiddelse. —

Ligesaa lidt kan man endnu tale om en Folkeomvendelse indenfor Jødeverdenen.

Det er ganske vist et meget betydeligt Antal Jøder, der i Tidens Løb er gaaet over til Kristendommen, — meget større, end man i Reglen tænker sig. Man regner, at hvis alle de Jøder, der i Aarhundredernes Løb er blevet døbte, var forblevet Jøder, saa vilde Jødefolket i vore Dage have været fem, ja efter nogles Mening ni Gange større, end det er nu; og det vil altsaa sige, at saa vilde der have været mindst 66 Millioner Jøder paa Jorden i Stedet for som nu $13^1/_4$ Million. Unægtelig en lille Forskjel!

Men alt dette er dog, trods de store Tal, ingenlunde ét med en Folkeomvendelse; thi dels er Hovedmassen af de døbte Jøder gaaet tabt for Jødefolket; deres Brud med deres Fædres Religion blev ogsaa et Brud med deres Fædres Folk, — dels var Motiverne i mangfoldige Tilfælde, ja maaske i de fleste, af alt andet end aandelig Art. Det var Kulturgoder eller en højere social Standard, man søgte; ikke Naadens og Livets Gud. „Religionsskiftet“ var en Faneflugt fra Jødefolkets Forsmæ-

delse, og Daaben kun et Figenblad, hvormed man dækkede den nøgne Egoisme. —

Nej, Jødefolket er saavist ikke omvendt. En af de bedste Kjendere af Nutidens Jøder har opgjort Folkets aandelige Tilstand i følgende Tal: 50 pCt. af Nutidens Jøder er orthodoxe; 25 pCt. religiøs liberale; 16 pCt. bevidste Gudsfornægtere og 9 pCt. Agnostikere.*) Naturligvis er en saadan procentvis Opgjørelse altid i ret høj Grad en Skjønssag; men i det store og hele er Billedet sikkert rigtigt nok; — og det er ikke Billedet af et omvendt Folk. —

Hvor forunderligt „Dækket" endnu hviler over Jødernes Hjærter fik man fornylig et stærkt Indtryk af, da Grundstenen blev nedlagt til det nye jødiske Universitet paa Oliebjærget i Sommeren 1918. Det var et stort Øjeblik. Her havde været rig Lejlighed til at give Luft for det største i den jødiske Folkesjæl. I Stedet for holdt Dr. Weizmann en Tale, der vidner om, hvor lidt moderne Jøder forstaar det største i deres eget Folk. Det jødiske Universitet, sagde han bl. a., vil modtage Studenter af alle Racer, thi (der staar skrevet) „Mit Hus er et Bedehus for alle Folk"! — Og hans Slutningsord lød: „Her skal Israels omflakkende Sjæl naa i Havn i Stedet for at tære sin Kraft i hvileløse, planløse Vandringer. Talmud har en Legende om, at en jødisk Sjæl, berøvet sit Legeme, svæver mellem Himmel og Jord. Ja, saadan er den jødiske Sjæl idag. Men imorgen skal den komme til Hvile i denne vor Helligdom. Det er vor Tro."

Hvilken total Forblindelse for Israels religiøse Opgave! Hvilken kortsynet Forvexling af Religion og Videnskab. Uden at blinke sætter man her Universitetet

*) The international Review of Missions. April 1918, S. 212.

i Templets, og Kulturen i Israels Helliges Sted. Det er typisk for store Dele af Jødefolket i vore Dage. Sandelig, Israel har endnu ikke fundet sin Gud!

Tegnene indenfor Jødeverdenen er ikke sket. Men i samme Aandedræt maa vi tilføje: de er godt i Gang med at ske.

Hvor frembyder ikke Nutidens Jødefolk et gribende Skue! Et Folk i Opbrud baade i aandelig og geografisk Forstand. Alting vidner om, at baade Omvendelsen og Samlingen nærmer sig stærkt. Jeg gjør ingenlunde Krav paa i det følgende at udtømme, hvad derom kunde siges; det er jo ikke en alsidig Skildring af Jødefolkets Nutidshistorie, jeg her tilsigter, — blot en Hjælp til at dømme Tidernes Tegn; og med det Maal for Øje vil jeg da nævne en 6—7 Punkter vedrørende Jødefolket, som synes mig værd at agte paa.

Først dette: Jødefolket befinder sig for Tiden i en Krise som aldrig før.

Adskillige tænkende Jøder har i de senere Aar opgjort Stillingen omtrent paa følgende Maade: Enten vil Israels Folk i Løbet af et Par Generationer gaa til Grunde gjennem Opsugning (Assimilation); eller ogsaa maa Israel finde sig selv paa en ny Maade. Nogle Aar før Krigen skrev Dr. Ruppin: „Vi ser i den nuværende Assimilationsbevægelse den farligste Krise, som nogensinde har truet Jøderne siden deres Adspredelse". „Med alt Eftertryk erklærer vi, at Forholdene nu er saadanne, at man alvorlig maa diskutere den Mulighed, at Jøderne helt slettes ud og gaar op i Kristenheden." — „Assimilationsprocessen blandt Jøderne griber umaadelig om sig. I nogle Lande har den allerede ført til en fuldstændig Afnationalisering af Jøderne. Men ogsaa i

Østevropa, hvor Afnationaliseringen først befinder sig i sin Begyndelse, er Udsigterne for Fremtiden langt fra gunstige. Østevropas Jøder staar utvivlsomt allerede nu paa et adskilligt højere Trin i kulturel og økonomisk Henseende end Jøderne i Preussen i Slutningen af det 18. Aarhundrede; og hvis ikke alle Solemærker slaar fejl, vil de i Løbet af 50 Aar gjennemløbe den Udvikling, som de vestevropæiske Jøder gjennemløb i det 19. Aarhundrede; og da vil deres Skæbne blive ganske den samme som de vestevropæiske Jøders".*) Med andre Ord: da er Jødefolkets Undergang vis.

Dette blev, som sagt, skrevet nogle Aar før Verdenskrigen; og var det sandt den Gang, hvor uendelig meget mere da ikke nu! Thi den østevropæiske Jødeverden, der skulde være Jødedommens faste Borg, er jo nu dels bleven frigjort fra Undtagelseslovenes Band ved den russiske Revolution af 1917, dels gjennem Krigen bleven sprængt fra hinanden, saa den ikke længere i samme Grad danner en kompakt Masse. Ad begge disse Veje er Faren for dens Opsugning i den evropæiske Kultur bleven mange Gange forøget.

„Mange Forfattere mener" (skriver J. T. Webster) „med Henblik paa Jødeemancipationens Resultater andet Steds, at den Frihed, Ruslands Jøder nu har faaet, vil ende med, at de helt og holdent løsriver sig fra deres jødiske Religion og Oprindelse. Andre fastslaar i forskjellige Vendinger, at de nu anser Jødedommen for definitivt dømt til Undergang; og mere end én jødisk Leder søger at stemple sine jødiske Medbrødres Frihed som en stor Fare og ønsker, at de kunde tvinges tilbage i Ghettoen igjen".**)

*) *Ruppin* anf. Skrift S. 29, 27, 211.

**) Internat. Review of Missions. April 1918, S. 213.

Opsugningen er altsaa en virkelig Fare; og det, der i forgangne Aarhundreder modvirkede Faren, slaar ikke længere til: Jøderne staar ikke længere (som tidligere i Polen og Galizien) overfor Folkeslag, der er dem underlegne i Kultur (saa fristedes de ikke til Assimilation); Jødernes af Naturen store Fødselsoverskud, der tidligere erstattede de mange, der lod sig opsuge, tager i vore Dage af i samme Grad, som Jøderne kommer i Berøring med vestevropæisk Kultur ɔ: i samme Grad, som Assimilationsfaren melder sig; og Antisemitismen er ikke længere et Værn om Jødedommen, men virker snarere, under moderne Samfundsforhold, fremskyndende paa Trangen til at afstrejfe det jødiske Særpræg baade i religiøs og social Henseende.

Faren er der. Bliver det ved at gaa som i den sidste Menneskealder, saa gaar Jødefolket til Grunde. Det gjælder nu for Jødefolket om at „være eller ikke være". Men stiller Udviklingen Jødefolket overfor dette Valg, saa ved vi som Kristne, hvad Vej det vil bære: Om en Udslettelse af Jødefolket kan der slet ikke være Tale. Ja, om saa end Jøderne selv begjærede at slettes ud — Gud tillader det ikke. „Det, som opkommer i Eders Aand, det skal aldeles ikke ske, det, som I sige: Vi ville være som Hedningefolkene, som Slægterne i Landene ... Saasandt jeg lever, siger den Herre, Herre, jeg vil regjere over Eder med en stærk Haand og med en udrakt Arm og med udøst Harme" (Ez. 20, 32—33). Guds Haand og Guds Harme skal nok vide at forhindre en Opsugning af Jødefolket. Og er det ikke som en ubevidst Gjenklang af disse Profetens Ord, naar Herzl i sin „Jødestaten" skriver: „Forgjæves er vi tro, ja ofte endog begejstrede Patrioter; forgjæves bringer vi de samme Ofre af Gods og Blod som vore Medbor-

gere; forgjæves gjør vi vort til ved kunstnerisk og videnskabeligt Arbejde at højne vore Fædrelandes Berømmelse og ved Omsætning og Handel at forøge deres Rigdom. Vi bliver dog i disse vore Fædrelande, hvor vi har boet snart i mange Aarhundreder, bestandig udskregne som fremmede!"

Ja, saadan er det. Assimilationens Vej er imod Guds Raad og har derfor altid vist sig tilsidst at være — forgjæves! Men dermed er det givet, at Udviklingen vil gaa den modsatte Vej: Jødefolket vil, gjennem den nuværende Krise, finde sig selv paa en ny Maade; og saasandt Jøderne er Guds udvalgte Folk, kan de ikke finde sig selv paa en ny Maade uden tilsidst at finde deres Gud.

Vi staar altsaa faktisk, ved selve Udviklingens Magt, overfor et aandeligt Vendepunkt i Jødefolkets Historie. „Opløsning eller Forvandling, et tredie gives ikke".*) Følgelig maa det blive Forvandling.

Og Forvandlingen er ogsaa allerede under Opmarsch. Jeg tænker her i første Linie paa Zionismen; — ikke fordi den i sit Program stiler paa aandelig Forvandling (efter sit Program er den, som bekjendt, religiøs neutral); men fordi den er et direkte Modtræk mod Assimilationen, og fordi den faktisk, omend indirekte, har medført betydelig religiøs Fornyelse og aandelig Gjæring.

Zionismen er en moderne Renaissance af den Zionslængsel, som den vandrende Jøde altid bærer med sig Verden over. I Aarhundredernes Løb har denne Zionslængsel givet sig mange vexlende Udslag. Først slog

*) *Buber:* Drei Reden, S. 78 fg. — Citeret af *E. Clausen:* Folket under Loven. S. 239.

den ud i dristige Gjenerobringsplaner og politisk Fanatisme; men i den Form forblødte den sig hurtig. I Middelalderen græd den sin Smærte ud i digteriske Drømme og Vémodstoner, for saa bagefter at skrumpe ind til nogle traditionelle Floskler, — et afbleget Haab, som ingen længer tillagde nogen praktisk Virkelighed, men som man dog tog med som et Slags Schibbolet. I de sidste Aarhundreder har den desuden givet sig Udslag i mange gamle Jøders Længsel efter at ende deres Dage i deres Fædres Land.

Men efterhaanden som Zionslængslen saaledes i Tidernes Løb ganske afstrejfede den politiske Side og faldt til Ro i halvreligiøse og halvdigteriske Drømmerier, gik den politisk-nationale Gjenrejsningstrang blandt Jøderne sine egne Veje. Særlig i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede drømte mange paa forskjellig Maade om en Jødestat, snart her, snart der. Det nye ved vore Dages Zionisme er nu, at disse to Strømninger: Zionslængslen efter Palæstina og den nationale Længsel efter Oprettelse af en Jødestat atter mødes og forbindes. Dette skete med Udgivelsen af Theodor Herzls Skrift: „Der Judenstaat" 1896. Her er paa rent humant Grundlag slaaet til Lyd for Oprettelsen af et jødisk Rige i Palæstina.

Det Skrift blev banebrydende. „Jeg tror," siger Herzl, „aldrig jeg har været i saa løftet en Sindstilstand, som da jeg skrev denne Bog. Heine mente at høre Ørnevinger suse over sit Hoved, da han skrev visse af sine Vers. Ogsaa jeg troede at høre noget lig en Susen over mit Hoved, da jeg skrev denne Bog".*) — Der gaar da ogsaa et Sus af Storsyn gjennem dette

*) Th. Herzls Zionistische Schriften, herausgegeben von Prof. *Leon Kellner*. I. Theil, S. 18.

Zionismens Programskrift. „Vi Jøder har aldrig, gjennem hele vor Histories lange Nat, ophørt at drømme den kongelige Drøm: Næste Aar i Jerusalem! Nu gjælder det at vise, at der ud af denne Drøm kan blive en dagklar Tanke".*)

Dét er naaet. Drømmen er i Zionismen bleven en dagklar Tanke. Men Tanken er endnu ikke i sit fulde Omfang bleven virkeliggjort; — og saadan, som den er tænkt i Zionismen, bliver den aldrig virkeliggjort. En national Gjenrejsning af Jødefolket uden en religiøs Fornyelse er en Umulighed. En jødisk Samling i det hellige Land uden en jødisk Ydmygelse for den hellige Gud er bibelsk set en Utopi. Det sker aldrig; det er mod Guds Tanker.

Forsaavidt er Zionismen en falsk Messias. Men derfor kan Zionismen godt gaa ind som et Led i Herrens Tanker; og det er utvivlsomt, at den gjør det. Den har vitterlig gjort et stort forberedende Arbejde, der ikke bør undervurderes.

Ved sine storpolitiske Forhandlinger med Tyrkiets Sultan og Evropas Fyrster har Zionismen paa en ny Maade og i nye Kredse slaaet til Lyd for hele det vanskelige Jødespørgsmaal.

Ved sine Kongresser og sit Program har Zionismen virket nationalt vækkende og samlende paa alle de næsten æventyrligt brogede Jødetyper, Verden rummer. Det var noget af et Symbol, da paa Baseler-Kongressen i 1897 — „russiske Gettho-Jøder, hvidskæggede patriarkalske Talmudister, duelarrede jødiske Studenter, korpulente Geschæftsjøder og vestevropæiske Doktorer med Guldlorgnet, i Samling rakte deres højre Haand i Vejret og paa Hebraisk fremsagde det gamle Salmevers:

*) Anf. Skrift S. 53.

„Glemmer jeg Dig, Jerusalem, da glemme mig min højre Haand!“ Det var de døde Ben i Adspredelsens Dal, der raslede og nærmede sig hverandre, — men Aand var der endnu ikke i dem.“ (Ez. 37, 1 fg.)*)

Nej, det er Zionismens Akilleshæl: den mangler Aand i højeste Forstand. Den gaar bevidst udenom det religiøse Spørgsmaal. Men mere og mere er der dog gaaet Aand i den i rent menneskelig Forstand: Zionismen har skabt nye nationale Kulturidealer for hele den yngre jødiske Slægt. Den vestevropæiske Jødeverden, der i de sidste Aartier næsten udelukkende har levet paa Negation (Kritik, Tvivl, religiøs og social Radikalisme) har gjennem Zionismen faaet et Pust af positivt Aandsindhold; de hungrende har faaet noget (rent foreløbig) at leve paa. Dét er Zionismens tredie Fortjeneste.

Dens fjerde, og maaske mest haandgribelige, Fortjeneste er dens store Kolonisationsarbejde i Palæstina.

Zionismen har ikke kunnet virkeliggjøre sit Haab om, for Guld og klingende Mønt at sjakre sig Palæstina til; — det var ikke saadan, Gud mente det, naar han lovede at føre Folket tilbage til Fædrenes Land; — men Zionismen har gjort et stort banebrydende Dyrkningsarbejde i Palæstina og høstet Erfaringer, der kan blive af allerstørste Betydning, naar Jøderne engang vender tilbage i større Stil. —

Under Verdenskrigen har Zionismen taget Fart som aldrig før. Adskilligt har bidraget hertil. Først Jødernes Lidelser. Hvad har de arme Jøder dog ikke lidt! Af Verdens godt 13 Millioner Jøder har kun knap 3 Millioner været udenfor Krigen. Mellem 8 og 900,000 Jøder har været Soldater i de forskjellige Folkehære, og

*) Dansk Missionsblad, Juli 1917, S. 515.

mindst 6 Millioner, altsaa næsten Halvdelen af alle Jordens Jøder, har boet i selve den østlige Krigszone. 4 Millioner siges at være blevne hjemløse; mange Hundredtusinder har mistet alt og er drevne ud paa ødelagte Veje, i Sumpe og uigjennemtrængelige Skove; hjælpeløse jages de fra Sted til Sted. Et nyt blodigt Blad i Jødernes blodige Historie! — Men det mørke Billede har sin Lysside: Lidelserne har nedbrudt mange Skillevægge mellem Jøderne indbyrdes og hjulpet dem til fuldere at føle sig som ét Folk; og den Hjemløshed, som Lidelserne har ført over Østevropas kompakte Jødemasser, har vitterlig vakt en ny Hjemlængsel efter Fædrenes gamle Land. Endelig har den nationale Tankes Sejr Verden over ogsaa givet den jødiske Nationalisme ny Vind i Sejlene.

Af alle disse Grunde har Zionismen for Tiden rivende Fremgang.

Fra kristen Side hilser vi Zionismen, ikke blot som et genialt Udslag af jødisk Aand og Kraft og ikke blot som en falsk Messias, der glemte at tage Herren med, men tillige som et gribende Vidnesbyrd om, at de tusindaarige Profetier begynder at røre paa sig. Frivillig eller ufrivillig er Zionismen en vældig Herold, der raaber det ud over Verden: De gamle Profetier staar endnu ved Magt; snart rykker de fra Synernes Verden ind i Historien.

Og saa kommer Historiens Herre.

Men med det anførte er Zionismens Betydning langt fra udtømt. Skjønt programmæssig religiøs neutral, har den indirekte haft den største religiøse Betydning. Den danner i Virkeligheden Baggrund baade for den religiøse Gjæring, der er kjendelig blandt Jøderne, og

for de Enhedsbestræbelser, der flere Steder er oppe blandt de døbte Jøder.

Den religiøse Gjæring blandt Nutidens Jøder viser sig bl. a. ved en begyndende Nyorientering overfor Jesus og Biblen. Paa begge disse Omraader begynder saa smaat de traditionelle jødiske Fordomme at falde.

De gængse jødiske Navne for Jesus har gjennem Aarhundreder været: Den hængte, den forbandede, den uægte. Gjennem disse Navne aander hele Langfredagshadets lidenskabelige Foragt og grænseløse Vankundighed. Men disse Navne træffer man sjældnere og sjældnere, ja saa godt som aldrig blandt de toneangivende Jøder. Vel smædes Jesus endnu jævnlig i den jødiske Presse som „Gojim-Guden", „Æselsrytteren fra Bethanien" og meget andet lign.; men gjennemgaaende er det dog nu andre Toner og Navne, der staar i Forgrunden.

Selv blandt Østens Jøder mærkes det. „Indtil for kort Tid siden", skrev i 1911 en londonsk Jødemissionær fra Rusland, „var Jesu Navn, hvis det overhovedet blev nævnt blandt Østens Jøder, Gjenstand for skrækkelig Haan og Had. Men i den senere Tid er der sket en mærkelig Forandring. I Stedet for Had mod Jesus udtaler man nu sin Respekt, Beundring og ikke saa helt sjældent sin Kjærlighed. Selv den jødiske Jargon-Presse har i de senere Aar aabnet sine Spalter for Artikler om Kristus og Kristendom. Fornylig debatterede man endog Herrens Lidelseshistorie; og man kom til det Resultat, at den største Fejl, Jødefolket nogensinde havde begaaet, var den, at de korsfæstede Jesus af Nazareth".*)

Ganske i samme Retning udtaler mange af Vestens Jøder sig. Dr. Isidor Singer fra New York skrev f. Ex.

*) Saat auf Hoffnung, 1911 S. 188.

allerede i 1901: „Hvis min fromme Fader, den Gang jeg var en Dreng, havde hørt Jesu Navn nævne fra en Prædikestol i en af vore Synagoger, da vilde han have rejst sig og være gaaet sin Vej; og Rabbineren vilde straks være bleven afskediget. Men nu er det ikke længere noget sjældent at høre Lovtaler over Jesus i vore Synagoger, og ingen tænker paa at protestere derimod".*)

Snarere begynder Jøderne selv at undre sig over, at de saalænge har hørt til Kristi Modstandere. „Det er en af de mest paafaldende og meningsløse Foreteelser i Historien, at netop Jøderne, Jesu Stammefrænder, trods Jesu personlige Storhed indtil den Dag i Dag har hørt til hans bevidste og afgjorte Fjender".**) Det er en Jøde, der skriver saadan. Og samtidig med, at man er begyndt at undre sig over sin egen Modstand mod Jesus, er man ivrig optaget af at bevise, at det egentlig slet ikke er Jøderne, der har korsfæstet Jesus af Nazareth; det er Pilatus eller en lille Klikke af Romermagtens Haandlangere blandt Jøderne, der er de skyldige, men ikke den officielle Jødedom: Synedriet, Rabbinerne og Farisæerne. „I min Egenskab af Jøde", siger Dr. Morris Raphael, „fastslaar jeg, at Jesus blev Offer for en Fanatisme, der forbandt sig med et jødisk Hierarkis Misundelse og Herskesyge, nøjagtig paa samme Maade som Huss og Hieronymus fra Prag, Latimer og Ridley blev Offre for en Fanatisme, der forbandt sig med et kristent Hierarkis herskesyge Nid". Og Max Nordau skriver: „De betydeligste Kjendere af Datidens retslige Praxis indenfor Jødefolket har med uigjendrivelige Be-

*) Nathanael 1915, S. 39.

**) Denne og flere af de følgende Udtalelser er taget fra Joh. de le Roi's Bog: Neujüdische Stimmen, 1910.

viser fastslaaet, at Processen mod Jesus aldrig kan have formet sig saaledes, som Overleveringen fremstiller den, — i det mindste aldrig for en jødisk Domstol. Naar Jesus blev dømt til Døden, skete det ene og alene ved Hjælp af en romersk Dommer, og ingen rettroende Jøde kan have taget den mindste Del deri."

Alt dette er jo unægtelig langt fra det Sind, der med Smærte og Anger ser hen til den, hvem man har gjennemstunget. Alligevel viser denne paafaldende Iver for at fralægge sig Ansvaret for Jesu Død, at man aabent erkjender, at hans Død var en Uretfærdighed. Man bøjer sig ikke for ham som det kjødblevne Guds Ord; men man priser ham som „den store Lærer fra Nazareth og den hellige Martyr fra Golgatha", og især som den ægte Jøde, det ædle Menneske, den store Drømmer og det originale Geni. Jeg hidsætter et Par Stikprøver:

„Jesus er Jødedommens Blomst ... Hans Lære er det israelitiske Profetdømmes højeste Fuldendelse og falder ikke sammen med Kirkelæren. Han selv var den sidste og sande Profet i Israel".

„Kristus er en typisk Skikkelse, en idealiseret Jøde ... Hans Bøn, den skjønneste, som et troende Menneske nogensinde har udtalt, er fyldt af jødiske Tanker ... Hans Bjærgprædiken er det højeste Udtryk for rabbinsk Etik ... Jesus er ligesaa fuldt Sjæl af vor Sjæl, som han var Kjød af vort Kjød ... Hver Gang en Jøde fordyber sig i Kildeskrifterne og beskjæftiger sig med Jesus, maa han fuld af Begejstring udbryde: Han er af vor Race, og vi kræver ham anerkjendt som en af vore!"

„Ægte Humanitet vil alle Dage ytre sig som Tørst efter Kjærlighed; og Jesus er og bliver et af de højeste,

maaske det højeste Forbillede paa Humanitet, thi hans Ord, hans Lignelser og hans Poesi er og bliver Kjærlighedens evige Kilder".

„Jesu Skikkelse rager op over alt ligesom et Fyrtaarn, i hvis Lys de kundskabsrigeste og fremskridtsvenligste Mennesker søger Tryghed og Trøst. Hans Personligheds Trylleri har bredt sine Straaler udover den ganske Verden og indgydt talløse Menneskehjærter noget af Kjærlighedens og Selvfornægtelsens Aand."

„Vi Nutidsjøder kan ikke følge alle Jesu Idéer og Idealer. Vende den venstre Kind til, hvor man slaar os paa den højre, det hverken vil eller kan vi. Men vi ser paa Jesus med den Agtelse, som alle Folks og Tiders højhjærtede Drømmere indgyder os, og vi er ikke blinde for, at Menneskeheden har disse ædle Drømmere at takke for noget af det kosteligste, den ejer."

„I mine Øjne er Jesus et af de største Genier, som Verden nogensinde har frembragt; men som alle Genier var han lidt udenfor den almindelige Ligevægt. I et Spørgsmaal som Slaveriets Ophævelse var han 1000 Aar forud for sin Tid, og i Spørgsmaal som Socialisme og Kvindeemancipation var han 2000 Aar forud for sin Tid".

Disse Citater kunde forøges næsten i det uendelige. Det er ikke længere enlige Røster, det er sande Kor fra Israels Lejr af Beundring for Jesus af Nazareth. Men det anførte er tilstrækkeligt til at vise, at det drivende i denne jødiske Nyorientering overfor Jesus Kristus dels er national Stolthed over at have frembragt Verdens største Mand (og forsaavidt hænger den utvivlsomt indirekte sammen med den zionistisk-nationale Vækkelse), dels personlig Grebethed af Jesu mægtige Personlighed. Underligt, som det kan gaa: den Jesus,

der fremfor nogen bekæmpede den jødiske Farisæisme, tages nu til Indtægt af den jødiske Farisæisme! Han bruges til at vække og nære den nationaljødiske Selvgodhed og Forfængelighed. Man priser ham, fordi hans Skikkelse kaster Glans over Ens Folk og En selv. De Lovtaler vejer ikke meget paa „Helligdommens Vægt". Men de er alligevel ikke uden Værdi. Den nationale Stolthed over Jesus driver mange Jøder i vore Dage til at beskjæftige sig med Jesus. Derved fjærnes mange gamle Fordomme; og i det stille kommer mange Nutidsjøder ind under Jesu Personligheds Magt; og det betyder sikkert i det hele og store en Forberedelse for Tro.

Saa meget mere som mange indenfor Jødeverdenen ogsaa begynder at faa et ændret Syn paa Biblen.

Man er begyndt at opdage Biblen eller maaske snarere at opdage, at man ikke kjender Biblen. Jøderne har alle Dage sat Skriftklogskab højt, men i Virkeligheden har de lige op til vore Dage været forfærdelig uvidende om Skriften, — baade den gamle og nye Pagts Bøger. Allerede paa Jesu Tid var der en Tilbøjelighed til at studere Loven paa Profeternes Bekostning og at studere Overleveringen paa Skriftens Bekostning. Denne Skævhed er kun vokset med Tiden. Blandt de orthodoxe Jøder har Loven ganske taget Luven fra Profeterne; og Loven læses kun gjennem Overleveringens Briller. Det er ikke Biblens Mosebøger, der studeres, det er de skriftkloges Udlægninger. Thora'en er slugt af Talmud. Kun fra det femte til omkring det tiende Aar læser Børnene i Østens Synagogeskoler Biblen, i alt Fald Loven. Fra det tiende Aar eller før læses blot Talmud, thi „Talmud er Vin, Biblen er Vand". Ganske vist læses Loven og Profeterne endnu paa Sabbaten i Synagogerne, men det sker i et snøvlende, mekanisk Tone-

fald, saa de færreste opfatter det læste; — og ganske vist træffer man jævnlig blandt Nutidens liberale Jøder en vis Stolthed over Biblens digteriske Skjønhed, men med denne racestolte Bevidsthed lader man sig nøje; man beundrer paa Frastand; man læser i Virkeligheden ikke Biblen.

Af disse Grunde har baade den liberale og orthodoxe Jødedom indtil den allernyeste Tid vidst meget lidt om det gamle og endnu mindre om det nye Testamente.

Men ogsaa her er der ved at ske en Svingning. Der løfter sig i alt Fald nu ikke saa sjældent indenfor Jødedommen selv forargede Røster mod denne Uvidenhed. „Dækket" over Israels Hjærter, naar Moses læses, er ikke revet bort. Men alene det, at man begynder at forstaa, at „Moses" og den øvrige Bibel er værd at læse, er dog et Fremskridt.

Jeg anfører et Par typiske Udtaleiser, der gaar i denne Retning.

Paa den 10. Zionist-Kongres i Basel i 1911 udtalte et Medlem: „Vi trænger til Biblen uden Kritik. Vil vi have Kritik, kan vi gaa til Wellhausen. Vi forlanger Biblen saaledes, som den engang vil blive læst i Jerusalem. Dét trænger vi mere til end til at oprette Banker og grunde Kolonier". — Her blev Taleren afbrudt af Dirigenten: Saadant noget maatte naturligvis ikke siges paa en Zionist-Kongres! Men ligefuldt, — det blev sagt; og det er noget af et Tidens Tegn.*)

Og i et jødisk New Yorkerblad for 1913 læser vi under Overskriften „Hvorfor har vi brudt med Biblen?" bl. a. følgende:

„Hele Verden læser og studerer Gl. Testamente, kun vi kaster det fra os. Den gamle jødiske Aand har

*) Nathanael 1912, S. 11.

erobret Verden. Biblen er paany bleven anerkjendt som den bedste og største Bog, Verden besidder. Til Bevis tjener de brittiske og amerikanske Bibelselskaber; ... de har solgt 7 Millioner Bibler sidste Aar. Der gives Jøder, som ikke vil forstaa Betydningen af disse Tal. De siger: Hvad kommer det os ved? Bibelselskaberne er kristne Selskaber, og de spreder Biblen for at udbrede Kristendommen, ikke Jødedommen. Hvad gavner det os? — Men vi svarer: Er end de Hænder, der udbreder Biblen, kristne, saa er det dog jødisk Aand, der spredes gjennem Biblen. Hvad godt de Kristne end besidder, det kommer alt fra vor Bibel ... Biblen har en stor Fremtid for sig; den har vundet ny Magt og Indflydelse over Verden. Verden er bleven skuffet af Vantro og tør, videnskabelig Materialisme; derfor vender den tilbage til Biblen. Saadan er de glade og stolte Tanker, der kommer op i en Jøde, naar han hører, at der sidste Aar solgtes 7 Millioner Bibler! — Men ak, ogsaa andre Tanker melder sig, og de er ikke lystelige: Hele Verden vender tilbage til Biblen, hele Menneskeheden søger Kundskab ved vor Kilde; kun vi selv holder os paa Afstand fra den. Vor egen Bibel er os saa fremmed og ukjendt, som om vi slet ingen Forbindelse havde med den. Hvor mange Jøder læser Biblen? Hvor finder vi jødiske Selskaber, hvis Maal er at sprede Skriften blandt os selv? Hvor findes jødiske Bibellæsere, der studerer og spreder Biblen paa samme Maade, som man gjør det blandt de kristne unge? Vor jødiske Ungdom er begejstret for en Gorki og en Maeterlinck, men Bibelelskere findes ikke blandt den. Det er givet: Vi læser Biblen meget mindre end de Kristne. Hvordan skal vi undskylde denne Skam? Selv de, der lader deres Børn lære Hebraisk, erstatter

Biblen med andre Bøger under Paaskud af, at Biblen ikke er en god Lærebog. Men vi hævder: Bedre Lærebog end den evige Bibel gives ikke! Læs Biblen med Eders Børn, selv om de er nok saa smaa. Gjør Biblen til Ungdommens Følgesvend! Vor hele Fortid hviler paa den; og i den ligger vort Fremtidshaab!"*)

Ansigt til Ansigt med saadanne Ord har man Lov til at sige: Der er Vaartegn indenfor Jødefolket. Baade den traditionelle Foragt, der har spærret Jøderne ude fra Berøring med Jesus Kristus, og den talmudistiske Overlevering, der har spærret dem ude fra Biblen, begynder saa smaat at give efter; og selv om det nærmest sker under Trykket af den nationalistiske Bølge, saa har dog ogsaa dette forberedende religiøs Betydning.

Men ogsaa paa anden Maade har Zionismen indirekte bidraget til at vække en stigende religiøs Gjæring indenfor Jødeverdenen.

Zionismen har kaldt paa den opvoksende Slægts ideale Trang (det er dens Ære); men samtidig har den kun haft nationale Drømme og kulturelle Opgaver at byde den ideale Trang; og det har for de dybere Aander været for lidt. Mange har ogsaa følt det utilstrækkelige i, at Zionismen nok har talt til den jødiske Æresfølelse, men intet har haft at sige den jødiske Samvittighed. Alt dette — i Forbindelse med Lidelsernes Tryk og mange andre Kræfter i Tiden — har faktisk i store Dele af Jødeverdenen frembragt en aandelig Gjæring, som man har Ret til at knytte de største Forhaabninger til.

Det førende Træk er Raadvildhed. Meget store Dele

*) Anført fra „New York Jewish Daily" i Yearbook of the Evang. Missions among the Jews. Vol. II., 1913, S. 49 fg. Forkortet gjengivet.

af Nutidens Jødeverden er præget af en dyb religiøs Raadvildhed, idet den svinger mellem en forstenet Orthodoxi, der smuldrer under Berøring med det 20. Aarhundredes Kultur, og en Reformjødedom, der maa rødme af Skam Ansigt til Ansigt med Lovens og Profeternes Gud. Talmudismen og Reformjødedommen er blot to forskjellige Former for Jødedommens Fallitbo. I begge Former er Jødedommen, der oprindelig var „en Skygge af det, som skulde komme", skrumpet ind til at være en Skygge af det, som h a r været.

Tørsten efter Gud er faktisk husvild indenfor Jødedommens Rammer. Derfor slaar saa mange Jøder sig paa „Verden". De synker ned til at blive gyldne Mammonstrælle, kolde Fritænkere, eller de gjør endog selve Fritænkeriet til Religion; de bliver Fanatikere i Fornægtelsen. Men — hvordan Jøden end bærer sig ad, — sin Naadegave kan han ikke blive kvit. Selv hvor han lever uden Gud, graviterer hans Sjæl mod Gud og berøver ham den aandelige Ligevægt. Ikke blot i Rummets, men i Aandens Verden er og bliver han (indtil videre) den vandrende Jøde, der intet Steds har Hvile. Og denne Følelse af Hvileløshed, af aandelig Raadvildhed, giver sig til Tider Luft i Fortvivlelsesskrig eller gribende Bekjendelser.

Jeg hidsætter blot nogle faa Exempler, der synes mig haandgribelige Forspil til den Omvendelse, der kommer.

I det jødiske Warschauer-Blad „Heint" havde en Indsender i Marts 1909 klaget over „Daabsbevægelsen" i Østrig og Tyskland og advaret polske og russiske Jøder mod noget lignende. Det bedste Middel mod „Daabsbevægelsen" skulde efter Indsenderens Mening være:

at indskærpe „Thora“ (Loven) med større Alvor! — I den Anledning skrev en anden Jøde i samme Blad:

„Hvis det at lære Thora kunde hjælpe, saa havde det ingen Fare med de østevropæiske Jøder. De véd ganske godt, hvad Thora fordrer af dem. Ulykken er blot, at de mere ideelt anlagte Jøder i Thora søger Blomster og kun finder Torne. Den talmudiske og rabbinske Jødedom er fuld af Lærepunkter, som mangler al sund Sans; f. Ex. det Bud, at man ikke maa spise Fisk og Mælk sammen. Er det Synd? Det kan intet fornuftigt Menneske indse. Omvendt staar der i Talmud: „En Ikke-Jøde maa man gjærne bedrage“; og „En ikke-skriftklog maa man gjærne, selv paa Forsoningsdagen, sønderrive som en Fisk og slagte som et Svin“. Talmud hævder endog, at kun Jøder er Mennesker; de andre Folk er ikke Mennesker! Hvor kan et Menneske, der blot har en Smule sund Fornuft og en Smule Berøring med evropæisk Kultur, føle sig aandelig tilfredsstillet af et saa uværdigt Religionssystem? Nej, „at lære Thora“ hjælper intet!“*) —

Andre bekjender som deres Erfaring, at Zionismen hjælper intet!

En tidligere Redaktør af selve Zionismens Hovedorgan „Die Welt“ skrev f. Ex. i „Allgemeine Zeitung des Judentums“ i Januar 1908 en Artikel under Overskriften „En Renaissance, der ganger paa Hæld“. Heri bekjender han, at han ganske har tabt Troen paa Jødedommens Gjenfødelse gjennem Zionismen, og erklærer, at han spejder efter nye Idealer. Hvad er der kommet ud af hele vor politisk-nationale Renaissance? spørger han. Og han svarer: „Vi har erkjendt, at vor Evne staar ikke paa Højde med vore Ønsker ... Vi har indset,

*) Saat auf Hoffnung, 1909. S. 132—40.

at den nationale Idé alene ikke kan ruske Jødeverdenen op, saa man maaske maa gribe dybere, reformere selve det indre, bryde ned, hvor det er nødvendigt, bygge op, hvor man kan! ... En sand Renaissance har vi endnu ikke naaet, højst en Anelse, en Vision!"*)

Saadan taler en Personlighed, der er vakt ved Zionismen, men ikke har faaet nok i Zionismen; og af dem er der mange. —

Ogsaa Syndserkjendelsens Toner arbejder sig nu og da frem. I det hebraiske Tidsskrift „Heatid" stod i 1913 en Artikel, hvori det bl. a. hed:

„Der var engang, da Mørket endnu dækkede Jorden; den Gang var vort Folk virkelig Adelsfolket blandt Folkene. Selv naar dets Fjender forfulgte det og aldrig gav det Ro, tabte det ikke Modet, thi det vidste, at det bar en stor og hellig Hemmelighed i sit Hjærte. Men vore Fædres store Hemmelighed er forlængst forsvundet fra deres Afkoms Hjærter, og Hellighedens Tegn staar ikke længere skrevet paa Børnenes Pander, ... og dog er de endnu bestandig stolte af deres adelige Afstamning og bliver ved med at betragte sig selv som det bedste af alle Folk! ... Da Jøderne i sin Tid sad ved Babylons Strømme og græd, naar de tænkte paa Zion, da bar deres Aasyn Præg af det ædle Tungsind, den aandelige Bedrøvelse, som kun et stort Folk er i Stand til at føle. Thi den Gang tilskrev Israel sig selv og ikke blot sine Fjender Skylden. De vidste, at det var for deres Synders Skyld, at Templet var ødelagt og de selv fordrevne. Denne aandelige Bedrøvelse kjender Jøderne ikke nu ... Om Israels Retsløshed, om dets Krænkelser og Verdens Ondskab skal

*) Saat auf Hoffnung, 1908 S. 11 fg.

man tale, — blot ikke om Israels egen Synd og Skyld!"*) —

Endelig henviser jeg til en Artikel af Leo Rafaels, som stod i en af de første Aargange af „Die Welt". Han skildrer her, hvorledes han i sin Ungdom følte Tabet af Troen paa Gud som en Amputation. Men den maatte jo til; — der er jo ingen Gud! Alligevel blev Længslen efter Gud siddende i hans Hjærte. I Synagogen fandt han intet, der kunde stille den tilfreds. „Bedrøvet sniger jeg mig hjem fra denne Skingudstjeneste", skriver han. Men drevet af en ubestemmelig Tilbedelsestrang gaar han næste Søndag ind i en kristen Kirke. Som han kommer ind, bryder Menigheden ud i en Lovsang: „Kommer, lader os juble for Herren! Lader os raabe med Fryd for vor Frelses Klippe!" Uvilkaarlig stemmer han i med; „thi det er jo vor egen gamle herlige Leku Nerannenah! En af Davids Salmer!" „Lader os træde frem for hans Aasyn med Pris; lader os juble for ham med Salmer ... Thi han er vor Gud; og vi er det Folk, han føder" (Ps. 95, 1fg.). Da han kommer til dette Vers, kan han ikke mere. Han skriver: „Kald det et atavistisk Tilbagefald; kald det barnlig Sentimentalitét; kald det, hvad I vil; — men da jeg hørte disse Ord, kunde jeg næppe holde mine hede Taarer tilbage. Véd I, hvordan jeg var til Mode? Som den fortabte Søn, der, efter at have været borte i Aar og Dag, vender tilbage til sin Faders Hus og finder det fuldt af fremmede, der lader, som om de er de retmæssige Arvinger! Vore Fædres Gud, den stærke, gode Gud, der førte os gjennem Ørken og Hav, den trofaste Hyrde, der i 2000 Aars Adspredelse bevarede os for Ulvens Tænder, ham har vi forsmaaet og forladt, — mens

*) Saat auf Hoffnung, 1913. S. 180—81.

de andre, de fremmede! lover og priser ham som deres Gud med vore Salmer!"

Se, det er nye Toner fra Israels Lejr! Naar de Toner engang sejrer, saa er Guds store Time inde.

Jeg saa' engang en Lavastrøm. Paa Overfladen var den kølnet og størknet; men stadig brast Skorpen, saa dens glødende Indre kom til Syne og sendte smaa lysende Skvæt ud til alle Sider.

Jødefolket er som en saadan Lavastrøm. Forlængst er Overfladen kølnet og størknet, dels i forbenet Orthodoxi, dels i liberale Reformer. Men hyppigere og hyppigere brister Skorpen; det glødende, gjærende Indre kommer til Syne; og en skjønne Dag brister Skorpen helt, saa alt det i Jødens Væsen, der er Aand og Ild, tager Magten, — og da er et af de store Varsler om Herrens Komme forhaanden. — —

Endnu er der Grund til at nævne de begyndende Enhedsbestræbelser indenfor de døbte Jøder.

Hidtil er jo saa godt som alle døbte Jøder gaaet tabt for deres Folk. Det religiøse Brud blev tillige et folkeligt Brud. Det var en naturlig Følge af Jødefolkets ejendommelige Særstilling ude i Adspredelsen, men følles ofte af de bedste Jøder som en Troløshed. Men nu er der (utvivlsomt som en indirekte Følge af den nationale Samlingstrang indenfor Jødefolket i det hele) begyndt at vaagne en lignende Samlingstrang indenfor de døbte Jøder, hvorigjennem disse søger at bevare Føling med hverandre og derigjennem Føling med deres Folk.

Det mest typiske Udtryk for disse Enhedsbestræbelser er „Hebrew Christian Alliance of America". Den blev stiftet 1914. Dens Medlemmer tilhører de mest forskjellige kristne Samfund; de er Presbyterianere, Epi-

skopale, Methodister, Congregationalister, Baptister, Lutheranere, Plymouth Brødre, Frelsens Hærs Folk o. s. v. Medlemsbetingelsen er en Bekjendelse af, at Jesus Kristus er guddommelig og jomfrufødt, hans Død sonende, han selv opstanden og himmelfaren; alle Skrifterne indblæste af Gud og alle de messianske Forjættelser opfyldte i Jesus Kristus. Og Sammenslutningens Maal er: indbyrdes Samfund og Samarbejde; agressiv Mission overfor Amerikas 3 Millioner Jøder og Arbejde paa at vække Kirken til Forstaaelse af sit Ansvar overfor Jødefolket.

Det er ikke usandsynligt, at ogsaa denne og lignende Bevægelser bærer store Fremtidsmuligheder i sig.

Som Slutning paa denne lille Oversigt over Jødefolkets Nutidsstilling, og hvad der derom samler sig, nævner jeg: Englændernes Erobring af Jerusalem i November 1917.

Alt, hvad der rører sig af nationale Længsler og aandelige Tilløb indenfor Jødefolket, har ved denne Begivenhed faaet en stærk Understregning.

Gjennem adskillige Aarhundreder er Jerusalem, som Herren havde spaaet, bleven nedtraadt af Hedningerne. Det begyndte med Romernes Erobring i Aaret 70. Den Gang gik Størstedelen af Jerusalem op i Flammer, og Resten, paa et Par Taarne nær, blev revet ned til Grunden. „Saa fuldkomment," siger Josefus, „blev det hele jævnet med Jorden og gravet op, at ingen tilrejsende skulde tro, Stedet nogensinde havde været beboet". I over et halvt Aarhundrede gik Jerusalem ud af Historien. De romerske Legioners Barakker var de eneste menneskelige Boliger, hvor den hellige Stad havde ligget.

Siden rasede Bar Kokba-Oprøret, der endte med, at Tempelpladsen blev pløjet med Plovjærn og et hedensk „Ælia Capitolina“ rejste sig paa den hellige Stads Ruiner. Et Astartetempel blev bygget, hvor nu den Hellige Gravs Kirke ligger; en Marmorvenus blev stillet paa „Korsets Klippe“, en Rytterstatue af Hadrian og et Billede af den kapitolinske Jupiter paa Pladsen for Templets Allerhelligste; over „Bethlehemsporten“ blev der hugget et gyldent Svin; og under Dødsstraf blev det forbudt Jøderne at nærme sig Byen.

Sandelig, — det var „Herrens Stad nedtrampet af Hedningerne!“

Siden da er Jerusalem bleven erobret omtrent en Snes Gange. Persere og Arabere, Ægyptere og Seldshuker, Tartarer og osmanniske Tyrker har i Tidens Løb hærget og plyndret den ulykkelige By. For *dét* er det underlige: Ingen af alle de Magter, der har erobret Palæstina, har gjort andet end hærge og plyndre. De har „trampet ned“; men de har aldrig faaet Jerusalem til at trives eller Palæstina til at blomstre som en Have.

Men nu er Jerusalem altsaa i Englændernes Magt. Den elvte December 1917 rykkede General Allenby's Tropper uden Sværdslag og Vaaben ind i Byen. Dermed er forhaabentlig den Tid forbi, da Jerusalem skulde nedtrædes af Hedningerne.

Det er vanskeligt *fuldt* at overskue den frelseshistoriske Betydning af denne Begivenhed. En Kreds af ledende Kirke- og Frikirkemænd i England udstedte kort efter Jerusalems Erobring et „Manifest“ og holdt en Række store Møder, der begyndte i Queen's Hall i London, med det Maal at hjælpe Kristenheden i den ganske Verden til vaagen Klarhed over Betydningen af

Jerusalems Erobring. Deres Standpunkt var dette: Nu da Jerusalem er erobret af en kristen Stormagt, er de Tider forbi, da Jerusalem nedtrampedes af Hedningerne, og følgelig er „Hedningernes Tider" forbi, og dermed staar vi umiddelbart overfor Herrens Gjenkomst og den egentlige Kirkehistories Afslutning.

Mod hele denne Betragtning kunde man ganske vist indvende, at Jerusalem dog ogsaa tidligere nu og da har været i Kristenhedens Magt, uden at Herrens Gjenkomst derfor indtraf. Mindst fire Gange har Kristenheden siden Jerusalems Ødelæggelse været Herre over Byen. Først et Par Aarhundreder igjennem efter Kristendommens Indførelse i det romerske Rige; en Tid lang var Jerusalem endog styret af en kristen Biskop. Anden Gang under den kristne Kejser Heraclius, der tilbageerobrede den fra Perserne og havde den i sin Magt i otte Aar. Under Korstogene var den to Gange i Kristenhedens Eje, — først i 88 Aar, siden i 15 Aar; men trods alt dette var „Hedningernes Tider" dog langt fra forbi den Gang; i hele 673 Aar kom Jerusalem paany i Hedningevold, efter at Kristenheden sidste Gang havde mistet den.

Jerusalems Erobring af en kristen Stormagt behøver derfor i og for sig ikke at betyde, at „Hedningernes Tider" er forbi; det viser Historien tilstrækkelig klart.

Paa den anden Side maa man ikke glemme, at Sagen i vore Dage stiller sig væsentlig anderledes end paa Korstogenes Tid. Den Gang opførte „Kristenheden" sig ikke videre kristeligt mod Palæstina. Ogsaa Kristenheden var den Gang med til at plyndre og hærge det ulykkelige Land. — Og den Gang hadede Jerusalems Erobrere Jøderne; nu er Jerusalem erobret tilbage med

det udtrykkelig udtalte Program at skaffe Jøderne et nationalt og folkeretsligt Hjemsted i Palæstina. Jødernes Tilbagekomst til Palæstina er faktisk, med Jerusalems Erobring, traadt ind i Dagens praktiske Politik. — Og den Gang var „Hedningernes Tider" under et andet Synspunkt langt fra deres Afslutning; thi „Hedningernes Tider" betyder vel ogsaa (omend i anden Række) de Tider, da Hedningernes Fylde skal indgaa i Guds Rige; nu derimod er dette godt paa Veje til at opfyldes.

Desuden faar Palæstina for Fremtiden en helt ny Verdensposition. Nye vidtrækkende Jærnbaneanlæg er i disse Egne midt under Krigen begyndt eller bragt til Ende. Dermed er Palæstinas Afsondrings Tider for bestandig forbi. Ogsaa det kunde tyde paa, at Jødernes Time er slaaet. Thi et Palæstina i Opkomst uden Jøderne er ikke vel tænkeligt. Hedningernes Opgave har kun været at trampe ned; Jøderne er det forbeholdt at faa Landet til at blomstre. — I det hele er Jødernes Tilbagekomst til Palæstina for Øjeblikket baaret af meget stærke Kræfter i den offentlige Mening. Den store jødevenlige Bevægelse i Italien (Pro causa hebraica), der tæller en Mængde ledende Mænd blandt sine Medlemmer, har i flere Aar kæmpet energisk for at faa Jødespørgsmaalet løst paa Fredskonferencen ved Oprettelse af en jødisk Stat i Palæstina. De italienske Socialdemokraters Hovedorgan „Avanti" kræver, at Freden skal garantere — ikke blot et uafhængigt Polen, men et uafhængigt Palæstina som jødisk Republik; — og i Manchester er der oprettet en „Brittish Palestine Committee" væsentlig blandt Kristne, der ligeledes søger at indvirke paa den offentlige Mening til Fordel for Jødernes Ret til Palæstina.

Hele Historiens Strøm arbejder øjensynlig de gamle Profetier i Hænde.

Jerusalems Erobring er altsaa i vore Dage sket under ganske andre Auspicier end i tidligere Tider; man har derfor Ret til at vente, at den betyder noget indgribende for Jødefolkets Skæbne og derigjennem for Verden og Herrens Komme.

Alligevel bør man ikke overdrive Betydningen. At Jerusalem er erobret af England er dog ingenlunde det samme som, at Jøderne er vendt tilbage til Palæstina. Trods al „Erobring" er det dog vedblivende Araberne, der ejer det meste af Palæstinas Jord. Og der er endnu mangfoldige „Knuder" at løse. Adskillige Jøder er bevidst imod enhver Tilbagevenden; for dem er Palæstina blot en ny „Ghetto", i hvilken man vil stænge dem inde ved internationale Love. I det hele vil Forholdet mellem det religiøse og nationale i Jødedommen blive uhyre vanskeligt at ordne i en Jødestat. Allerede debatteres dette Spørgsmaal lidenskabeligt af ledende Jøder. Adskillige Zionister hævder, at slutter man sig kun til den jødiske Nationalisme, er man ikke en s a n d Zionist; man maa ogsaa slutte sig til den jødiske Religion (Judaismen). Fra liberal Side derimod hævder man, at en Jødestat, der sætter en bestemt Religion som Betingelse for Borgerskab, er et Slag i Ansigtet paa alt, hvad Jøderne i Adspredelsen har lidt og kæmpet for; thi dér har de altid hævdet, at den fulde Borgerret burde være uafhængig af vedkommendes religiøse Standpunkt. Man staar altsaa i et svært Dilemma: Opretter man en Jødestat uden Hensyn til den jødiske Religion, bliver det i Virkeligheden ikke en J ø d e stat, thi Religionen er en væsentlig Del af det jødiske; — og opretter man en Jødestat,

hvor man kræver Tilslutning til den jødiske Religion, bliver det en Haan mod alle moderne Borgerskabsidealer. Desuden: Hvad er den jødiske Religion? Her er Stof til endeløs Strid mellem den orthodoxe og reformerte Jødedom.

Sandheden er (siger Montefiore i en nylig udkommen Bog), at „den jødiske Religion har næsten gjort en Jødestat umulig".

Ja, det er vist Sandheden. Der maa mere end politisk Kløgt og klogt Arrangement til at løse denne og flere andre Knuder. „Nøglerne til Palæstina ligger i vor Broder Jesu Haand". Men foreløbig er der ogsaa blot Udsigt til, at Jøderne faar et retsligt Hjemsted i Palæstina under fremmed Protektion. Hvordan saa dette Overgangstrin i Tidens Løb vil udvikle sig til en selvstændig Jødestat, er endnu skjult for Menneskers Øjne.

Dog er Jerusalems Erobring i 1917 i alle Tilfælde et betydningsfuldt Skridt henimod den Samling og Vækkelse blandt Jøderne, som skal gaa forud for Herrens Komme; — og Resten vil saa komme hastigt i sin Tid.

„TEGNENE" —
PAA KIRKE- OG SAMFUNDSLIVETS OMRAADE

Det store Anarki.

I Kirke- og Samfundslivet vil vi opleve tre alvorlige Ting inden Jesu Kristi Gjenkomst: det store Anarki, det store Frafald og den store Trængsel.

Først skal den lovlige Øvrighed, der opretholder den sædelige Retsorden, skaffes af Vejen.

Dét er utvivlsomt Meningen med følgende Ord i Paulus' andet Brev til Thessalonikerne: „Nu vide I," siger Paulus, „hvad der holder ham (Antikrist) tilbage, indtil han aabenbares i s i n Tid. Thi Lovløshedens Hemmelighed virker allerede; kun at den, som nu holder tilbage, først maa komme af Vejen" (2, 6—7). Paulus taler her om noget, der holder Antikrist, lidt bredere udtrykt: Lovløshedens Hemmelighed, tilbage. Og det, der holder Lovløshed tilbage, maa naturligvis have noget med Lov og Orden at gjøre. Der kan derfor næppe være Tvivl om, at Paulus med det Udtryk sigter til den lovlige Øvrighed, der dels bygger paa, dels værner om den sædelige Retsorden. Dertil passer det ogsaa, at Paulus i det ene Øjeblik bruger et upersonligt Udtryk: „h v a d der holder tilbage"; i det næste et personligt: „d e n, som nu holder tilbage". I Øvrigheden personliggjøres den upersonlige Retsorden.

Forsaavidt er Udtrykket klart nok.

Men kunde Paulus da virkelig om den daværende romerske Øvrighed sige, at den holdt igjen paa Lovløsheden? Var der ikke meget snarere i Datidens Øvrighed, den romerske Kejsermagt og dens Repræsentanter, adskillige antikristelige Elementer? Og fremstiller ikke ogsaa Johs. Aabenbaring netop den romerske Kejsermagt som typisk Forbillede paa Antikrist — og ikke som en af de Magter, der holder Lovløsheden, og dermed Antikrist, tilbage? Ja, er der ikke i Paulus' egen Skildring af Antikrist her i Brevet til Thessalonikerne et Sideblik til den selvforgudende, romerske Kejserdyrkelse? Det er i alt Fald højst sandsynligt, at Caligulas desperate Forsøg paa at rejse en Statue af sig selv i selve Jerusalems Tempel har staaet for Paulus' Tanke, da han skrev, at Antikrist engang skulde sætte sig i Guds Tempel og udgive sig selv for at være Gud (2, 4).

Fra adskillige Sider set var altsaa Datidens romerske Øvrighed snarere en Forløber for Antikrist. Hvor kan da Paulus her fremstille den som en Magt, der holder Lovløshed og Antikrist tilbage?

Hertil maa man svare: Øvrigheden er efter sin Idé indsat af Gud til Værn mod Lovløshed. Men i denne faldne Verden er der ingen, der naar sit Ideal, — Øvrigheden ikke heller. I Praxis er al Øvrighed kun en brudstykkeagtig Virkeliggjørelse af Øvrighedens guddommelige Idé: at holde igjen paa Lovløshed. Dette gjælder ogsaa den romerske Øvrighed. Den havde antikristelige Elementer i sig, og disse kom særlig lidt senere, i Kristenforfølgelsernes Dage, til fuldt Udbrud; men den var alligevel Haandhæver af en Retsorden og en statslig Disciplin, som holdt Lovløsheden nede. —

Og saaledes har det været siden op gjennem de skiftende Tider. Øvrigheden har ofte, kristelig set, været af meget ringe Kvalitet; men om ikke for andet saa af simpel Selvopholdelsesdrift har enhver Øvrighed haft et vist sædeligt og disciplineret Ideal, som den søgte at virkeliggjøre; og selv en nok saa kummerlig Virkeliggjørelse af dette Ideal var dog et Bolværk mod Samfundsopløsning.

Men inden Kristus kommer, skal altsaa al Øvrighed, som Haandhæver af den sædelige Retsorden, skaffes af Vejen. Der skal enten herske fuldstændigt Anarki i Samfundet, eller der skal snarere styres ud fra Principper, der i sig selv (fra et kristeligt Synspunkt) maa kaldes „lovløse". En Øvrighed, der f. Ex. ikke respekterer Liv, Ejendom og Ægteskab, den lægger selve Lovløsheden til Grund for sine Love; og dermed er den ikke længere en blot brudstykkeagtig Gjennemførelse af Øvrighedens Idé, men den er en bevidst Haan mod Øvrighedens Idé, et Vrængebillede af sig selv; og om den kan man i ingen som helst Betydning sige, at den holder igjen paa Lovløsheden; den giver lige omvendt Lovløsheden Vind i Sejlene.

Dermed er det selvfølgelig ogsaa givet, at den selv ikke i Længden kan bestaa; thi en Øvrighed, der fremmer Lovløshed, begaar i Virkeligheden Selvmord; dét er den lyse Side ved Sagen: Dens „Regimente" bliver kort. Men det er en Ting for sig. Det, som vi her vil slaa fast, er foreløbig dette: at al lovlig Øvrighed, al sædelig Retsorden skal være skaffet af Vejen inden Jesu Kristi Komme.

Det store Anarki har endnu ikke sejret.

Det er sandt, at nedarvede Øvrighedsformer for Tiden ramler sammen i store Dele af Verden. Det tusindaarige Kejserdømme i Kina, Czarismen i Rusland og Dynastier og Fyrstehuse i Østrig og Tyskland har givet efter for Trykket fra neden og er faldet i kortere Tid, end nogen skulde have drømt om. Dét er verdenshistoriske Omvæltninger i stor Stil; men det er ikke uden videre det samme som en Bortskaffelse af al Øvrighed. Det er Skifte af Øvrighedsformer. Hvis der blot ud af det Kaos, der nu raader i de nævnte Lande, ender med at opstaa stærke parlamentariske Regjeringer, saa er der paany bygget Bolværk mod „Lovløshedens Hemmelighed". Og at det vil ske, kan man jo have Ret til at haabe.

Desuden er de ovennævnte Lande jo ikke ét med Verden. Verden som Helhed lever ikke i Anarki eller under et Regimente, der bevidst giver Love paa Trods af Sædelighedens Grundbud. Snarere kan man med en vis Ret sige, at der netop for Tiden fra mange Sider gjøres energiske Forsøg paa at gjennemføre de sædelige Grundbud, først og fremmest Retfærdighedstanken, baade i de enkelte Samfund og i Folkenes Liv.

Alligevel har Verden næppe nogensinde før frembudt en saa gunstig Lejlighed til at studere, hvordan det engang vil blive, naar „Lovløshedens Hemmelighed" slippes løs.

Kina og Rusland staar helt i Samfundsopløsningens Tegn. Begge Steder er Forholdene simpelthen fortvivlede. Klassekamp, Hungersnød, Vold og Mord, Oversvømmelser, Epidemier, Røverbander og Pøbelsværme, — intet, intet, der „holder igjen". I Kina er der

for Tiden, efter en betydelig kinesisk Politikers Udsagn, ikke en eneste Plet, hvor man er sikker for Liv og Ejendom.*) Og mon det, i det Øjeblik, jeg skriver dette (ind under Julen 1918), er væsentlig bedre i Rusland?

Den russiske Bolshevisme er i det hele et ualmindelig typisk Exempel paa „Lovløshedens Hemmelighed" og paa, hvor let og hurtigt det, der holder igjen, kan ramle sammen.

Paa en Maade var det slet ikke Bolshevismen, der fremkaldte den store Revolution.**) Det var en Tilfældighed, en Bagatel. Czarismen var udlevet, raadnet op inde fra; udhulet til at være en Skyggemagt, der var moden til Dom. Saa gjør en skjønne Dag Garnisonen i Petrograd Oprør, og dermed begynder Stenen at rulle. Det gamle Regimente styrter sammen af sig selv som en Bygning, hvis Grundvold svigter. Masserne kommer i Bevægelse; Socialister og Anarkister ser, at den gyldne Lejlighed med ét er spillet dem i Hænde; og de er ikke sene til at benytte sig af den. Fængslerne aabnes, ideale Frihedslængsler og onde Hævninstinkter vaagner og blandes paa sælsomste Maade. Alle Czarismens „underjordiske" myldrer frem. Fra skidne Fængsler kommer de; fra Sibiriens vilde Ødemarker, fra hemmelige Agitationscentraler i Genèves og Londons Fattigkvarterer og fra alle Smuthuller i Ind- og Udland; — allevegne fra strømmer de hid: ærlige Idea-

*) *Sheerwood Eddy:* China. (International Review of Missions. Okt. 1918).

**) Til det følgende se bl. a.: The Spirit of the Russian Revolution (i The Round Table, Sep. 1918). Lenin and Bolshevisme (i The Fortnightly Review, Marts 1918) og Lenin as Protégé of the Old Régime (samme Steds, April 1918). Der russische Zusammenbruch (i Neue Wege, Marts 1918). Bolshevikernes Kamp og Sejr, Kjbh. 1918.

lister, der ikke forstaar sig paa praktisk Politik, og lyssky Existenser, der i Aarevis har staaet i Ledtog med det hemmelige Politi i Petrograd eller er underkjøbte af tyske Penge. En broget Skare: smudsige Jøder, Halvevropæere, radikale Theoretikere, et akademisk Proletariat, der var bortvist fra Universiteterne; begejstrede sociale Martyrer og skulderbrede Demagoger, der ikke besværedes af en Samvittighed. Hvad de i Aarevis har drømt, er i en Haandevending sket: Czarismen er faldet; tusind Lænker er sprængt; Folket er rede til at lade sig lede ind i Frihedens forjættede Land; men ingen af alle disse Æventyrere og radikale Propagandister kan lede. De er øvede i Opposition, i Sammensværgelse, i at lægge Torpedoer under Arken, — men nu paa én Gang skal de staa for Roret paa Samfundsskuden; og det under de vanskeligst tænkelige Forhold: Landet er i Krig; Fjenden trænger dets Grænser. Den Situation, samtidig med Samfundets Rekonstruktion, magter ingen. De moderate vil holde igjen; men de vil ikke have Skin af at være reaktionære, og deres egne Frihedsprincipper hindrer dem i at gribe ind med Kraft.

Under de Omstændigheder faar de yderliggaaende Elementer ret hurtigt Magten. Bolshevismen dukker frem. Saa meget mere som Bolshevismen i Lenin faar en Fører, der ikke skyer noget Middel. Hans Program er Massernes Frigjørelse, Kapitalismens Død, Samfundets Socialisering. Men hans Midler til at hævde Friheden er en Haan mod Friheden selv. „Han er et af Had besat Menneske". „Hans eget Jeg er den højeste Lov uden nogen som helst Indskrænkning, Betingelse, Kompromis og Indrømmelse".*) Maalet skal

*) Se *Rubakin:* Lenin-Uljanow als Mensch und Revolutionär (i Internationale Rundschau, 15. Marts 1918).

naaes ved Proletariatets Diktatur og Masseterrorisme. Og Materialet til en Masseterrorisme afgiver de opløste Hære. Bevæbnede Horder strømmer ind over Landet. Den røde Garde oprettes, og „Fronten vendes indefter mod Bourgeoisiet".

Dermed er „Lovløshedens Hemmelighed" for Alvor sluppet løs. Domstolene ophæves; Pressen svinebindes; den lige Valgret anerkjendes ikke, da den ikke vil danse efter Bolshevismens Pibe; Statsgjælden, der løber op i Tusinder af Milliarder, slettes ud med et Pennestrøg; Kirker og Klostre plyndres; der prækes Troesfrihed og „fri Kjærlighed"; Kvinderne erklæres for „Statsejendom"; Jorden konfiskeres; Banker og Fabrikker „nationaliseres" med det Resultat, at det hele gaar i Staa. Og Trafikken gaar i Staa. Pengene mister deres Værdi, og Hungersnød og Sygdom breder sig. Der uddeles kun Rationer til de røde. Resten kan dø. Bourgeoisiet kan dø. Intelligensen kan dø. Kultur og Dannelse er ligesaa fuldt „en Forbrydelse mod Folket" som Gods og Penge. Det hele bliver et Ragnarok, en vanvittig Orgie i Rov, Mord og Plyndring.

Bolshevismen er indtil videre Verdenshistoriens største Forsøg paa at uddrive Djævle ved Beelzebul. Mon Anarkiet henimod Enden kan blive vildere og værre? Eller er dette maaske virkelig Begyndelsen til Enden? Vil den russiske Bolshevisme i ubrudt Linie føre ind i det Verdensanarki, som vil gaa forud for Antikrists Regimente og være et sikkert Tegn paa Herrens nære Komme?

Gud alene ved det. Men ét er i alle Tilfælde sikkert: at man ikke uden videre kan trøste sig med, at der saa mange Gange før i Historien har været Revolution og Anarki, — og Enden var ikke endda! Thi Bolshevis-

men har endnu ét Træk, som skiller den fra alle tidligere Tiders Revolutioner, og som paa en mærkelig Maade peger mod det sidste, og det er dens internationale Sigte. Den har ikke blot, mere maalbevidst end nogen anden revolutionær Bevægelse, sat saadanne politiske Slagord som „Proletariatets Diktatur" og „Masseterrorisme" i Omløb; men den har ogsaa udkastet Parolen: „Verdensrevolution!"

En Ungdomsven af Lenin skriver udtrykkelig om ham: „Lenin er en international Revolutionær, der sigter paa den hele Jord; hans Maal er Menneskehedens Revolution". Og det er ikke blot et theoretisk Maal. Det er et Maal, der direkte arbejdes paa. Baade regner man med selve den russiske Revolutions Smittekraft overfor Vestens Demokratier; og tillige ofres der uhyre Kræfter paa direkte Agitation blandt Folkemasserne i alle Lande. Der drives aabenlys og revolutionær Propaganda baade i Kina og Japan, i Indien, Evropa og Amerika. Bolshevismen har „Krigskasser" rundt i Landene. Revolutionære Aviser understøttes. Hemmelige Flyveskrifter, der opfordrer til blodig Omvæltning, spredes paa alle Maader. Vaaben smugles ind overalt, hvor det er muligt. Den internationale Revolution er faktisk under Optræk.

Dette er noget absolut nyt i Menneskehedens Historie og paa en eller anden Maade „Begyndelsen til Enden".

Thi selv om man regner med, at der i Øjeblikket er meget, der holder igjen, — bl. a. den uhyre Demokratisering ad parlamentarisk Vej og den vaagnende Forstaaelse af Retfærdighedstanken i national og international Politik, saa er der til Gjengjæld to andre Ting, der for Tiden begunstiger Gjennemførelsen af et Ver-

densanarki: Krigens Bagslag og den aarelange sociale Klassekamps opsamlede Sprængstof.

Aldrig før har sikkert Jordbunden Verden over været saa modtagelig for Anarki som netop i denne Slægt.

I Aarevis har Samfundet staaet i den sociale Kamps, og det vil i Virkeligheden sige: den kroniske Borgerkrigs Tegn. Vi har levet (og lever jo endnu) i en stadig Brydekamp mellem Arbejder og Arbejdsgiver. Vi kjender denne Brydekamps Kneb og Greb: Striker, Voldgift, Sabotage, Lockout og samvittighedsløs Agitationspolitik. Og nu under Verdenskrigen har Guldtørst, Aager, Smughandel og dygtig Udnyttelse af berettigede Chancer tilspidset den sociale Modsætning. Samfundsudviklingen er i økonomisk Henseende løbet ud i Millionformuer og — Arbejdsløshed! Samtidig er der mange Steder i de krigsførende Lande vokset en Ungdom op, som ikke kjender til Tugt og Disciplin. De hjemvendende Hære slæber her og der Krigens blodige Retsbegreber med ind i det borgerlige Samfund. Og fra Fangelejrene kommer der Millioner af Mænd tilbage, mærkede af „Pigtraadssygdom". De er blevne irritable, sløvede og opfarende, forgrovede og forsjoflede under den aarelange Indespærring og delvise Uvirksomhed. Deres sædelige Viljekraft er brudt; deres personlige Særpræg udvisket. De er vant til at leve under Massesuggestionens Indflydelse og drive i Flok. De er som skabte til Agitationsmateriale for samvittighedsløse Agitatorer. Og dem er der nok af. Den aarelange Klassekamp har ikke blot langsomt dryppet Gift i de brede Folkelag, men skabt Experter i den sørgelige Kunst at dække de raaeste Instinkter med „idealistiske" Fraser.

Under disse Forhold kan den russiske Bolshevis-

mes Forsøg paa at skabe en Verdensrevolution let fænge som en Gnist i en Krudttønde; og før man ved det, kan Ødelæggelseslysten slaa ud som en Masseepidemi.

Om det sker, ved endnu ingen. Maatte Gud bevare os for det! Men selv om der hinsides det nuværende sociale Uvejr atter kommer rolige Tider med nye stærke Folkeregjeringer, der en Stund endnu kan holde Lovløsheden tilbage, saa er og bliver den russiske Bolshevisme en uhyggelig Forløber for det Verdensanarki, som skal gaa forud for Jesu Kristi Komme. Vi staar i alle Tilfælde overfor en foreløbig Rejsning af den vilde Folkebølge, der engang skal skylle alt det bort, der holder tilbage.

Og vé den Slægt, der oplever det!

Det store Frafald.

„Det store Anarki" skal efter Guds Ords Skildring gaa Haand i Haand med det store Frafald.

Selvfølgelig bliver der ikke Anarki, hvor Mennesker bøjer sig for Gud; thi ogsaa dét er jo et Guds Bud: „Giv Kejseren, hvad Kejserens er!" Den Slægt, der siger sig løs fra al Øvrighed, har derfor ogsaa sagt sig løs fra den levende Gud. Den samme Selvraadighed, der i social Henseende slaar ud i Anarki, vil i aandelig Henseende slaa ud i Fornægtelse.

„Det store Frafald" kalder Paulus det (2. Tes. 2, 3); og det var vel ogsaa dertil, Jesus sigtede med sit næsten tungsindige Suk: „Mon Menneskesønnen, naar han kommer, skal finde Troen paa Jorden?" (Luk. 18, 8). —

Flere Steder i Guds Ord har vi dette store Frafald

noget nærmere beskrevet. F. Ex. i Jesu sidste Tale. Som allerede nævnt skjelner Jesus i denne Tale ikke mellem Jerusalems Undergang, sin egen Gjenkomst og Verdens Ende. Med Vilje glider alt dette profetisk i ét. Det er aandsbeslægtede Begivenheder, og derfor vil ogsaa adskillige af de samme Tegn, som indvarslede Jerusalems Undergang, særlig de, som vedrører den aandelige og sociale Tilstand, gaa forud for Jesu Gjenkomst. Naar vi derfor, ud af Jesu Skildringer, vil danne os et Helhedsbillede af den aandelige Tilstand forud for Herrens Komme, saa behøver vi ikke stadig ængstelig at spørge: blev det eller det Træk i den oprindelige Sammenhæng nævnt i Forbindelse med Jerusalems Undergang eller i Forbindelse med Jesu Gjenkomst? Tegnene er de samme; blot Dimensionerne er større.

Jeg finder da i Mathæus' 24. Kapitel det store Frafald belyst fra fire Sider.

„Kjærligheden vil blive kold hos de fleste" (V. 12b). Gud er Kjærlighed, og v o r Kjærlighed kan i Længden ikke leve uden at fornyes i h a n s Kjærlighed. Sker dette ikke, bliver Hjærtet koldt, Medlidenhed, Barmhjærtighed og alle lønlige og aabenbare Former for fin og ægte Selvforglemmelse vil fryse ihjel. Egoismen vil tage Magten.

Og sædelig Raaddenskab vil brede sig. Det er det andet Træk i Herrens Skildring. „Hvor Aadslet er, dér ville Ørnene samle sig" (V. 28). Aadslet! Paa det store Frafalds Tid vil Samfundet blive som et Aadsel. Ikke blot den politiske, men den sædelige Lovløshed vil blive mangfoldig (V. 12a). Alle Lidenskaber vil faa frie Tøjler. Usædelighed og Vellyst vil æde om sig som Kræft. Det gamle Hedenskabs mangfoldige Laster, som vi har en saa rystende Skildring af i Romerbrevets før-

ste Kapitel, vil leve op igjen og med uhyggelig Tydelighed vise Mennesker, at selv om Vantroen dækker sig bag „den kompakte Majoritet" eller bag alle Fremskridtets Herligheder og Videnskabens dyre Forsikringer, — sætte den Lov ud af Kraft, at Syndens Sold er Døden, formaar den alligevel ikke.

Og Materialismen vil tage Magten. — Gud er i Himlen; og de, der lever med ham, bliver himmelsindede; men de, der vender ham Ryggen, bliver jordbundne. Det vil igjen blive som i Noahs og Lots Dage, hvor man aad og drak, tog til Ægte, bortgiftede, plantede og byggede, — ubekymret for den Guds Dom, der nærmede sig. Advarsler vil Slægten ikke sanse; den vil gaa op i det jordiske og have nok i det. Trods al Oplysning, „Frisind" og Verdensborgerlighed vil Slægten have Skyklapper paa for alt, hvad der gaar ud over „denne Verden". Den vil ikke fatte Aandens Tale. Dens Gud vil være Bugen, den vil sætte en Ære i sin Skændsel og tragte efter de jordiske Ting.

Og endnu ét. Med det store Frafald vil der oprinde en Guldalder for de falske Profeter. „Falske Kristi og falske Profeter skulle fremstaa og gjøre store Tegn" (V. 24). Det er saa ganske selvfølgeligt, at et Frafald fra Sandhedens Gud fører i de falske Profeters Vold. Der ligger en guddommelig Straf deri: de, der ikke vil tro Sandheden, dem sender Gud kraftig Vildfarelse, saa de tvinges til at tro Løgnen.*) Men her som altid kommer Straffen ad den naturlige Udviklings Vej. Siger man sig løs fra Gud, ligger der en ulmende Angst derinde, en Skyldens og Ufredens Brod. Den kan døves i Verden, men vaagner til Tider; og vil man saa ikke Sandheden, saa kaster Angsten En i de falske Profeters

*) Cnfr. 2 Thes. 2, 9—12.

Arme. Vantroen bliver overtroisk. I alle Frafaldstider gaar den kloge Vantro Haand i Haand med den barnagtige Overtro. Oscar Wilde turde ikke kjøre i en Vogn med en hvid Hest for og Zola ikke i en Drosche med bestemte Numre! Det er Bagateller, men de er symptomatiske. Vantro gjør utryg, og Utryghed gjør overtroisk, og begge Dele disponerer for Aandsbedrag. Derfor gror den falske Profeti frem i en frafalden Slægt som giftigtfarvede Svampe af trøsket Bund. —

Saadan skildrer altsaa Jesus Tilstanden under det store Frafald: Hjærtekulde, sædelig Raaddenskab, jordbunden Materialisme, overtroiske Bedrag. —

Vi har en lignende Skildring i Johs. Aabenbarings 9. Kapitel (V. 1—12). Den gaar væsentlig ud paa det samme, men føjer dog adskillige nye Træk til.

Det vil begynde med, at Gud giver Satan Lov til at aabne „Afgrundens Brønd", saa dæmoniske Kræfter slippes løs. Den onde Aandeverden er en Virkelighed i Guds Ord. Allerede nu har vi Kamp mod „Ondskabens Aandemagter i det himmelske" (Ef. 6, 12). Den Kamp vil henimod Frafaldets Tid blive hæftigere. De onde Aander vil da være „som en Røg" (de vil aandelig talt forpeste Luften); de vil være „som Græshoppeskarer" (deres Mængde vil være uden Tal); og de vil være „som Heste rustede til Krig" (de gaar løs paa Mennesker som en vel væbnet Hær). Med andre Ord: hele Samfundet vil paa det store Frafalds Tid være som dæmonbesat.

Og disse Dæmoners Væsen og dermed ogsaa det Præg, Samfundslivet faar under Dæmonernes Indflydelse, skildrer Johs. Aabenbaring lidt nærmere i barokke østerlandske Billeder. „Paa deres Hoveder var der som Kroner, der lignede Guld". Det var ikke rigtige

Kroner, og det var ikke ægte Guld. Det var „s o m Kroner, der l i g n e d e Guld". Hvor Dæmonerne faar Magten, sætter Glimmersygen og det uægte Flitter sit Præg paa Livet. — „Og deres Ansigter var som Menneskers Ansigt". De saa' saa m e n n e s k e l i g e ud! Dæmonerne forstaar at holde det humane Skin oppe. — Men bag det humane Skin skjuler sig dyrisk Raahed. „De havde Haar som Kvinders Haar"; — et Billede paa det lystne og blødagtige; „og deres Tænder var som Løvers"; et Billede paa Brutalitet og Vold. Med andre Ord: under det store Frafald, hvor Mennesker ikke vil drives af Guds Aand, drives de af dæmoniske Magter, og Følgen heraf bliver, at Blødagtighed og Nydelsessyge, Vold og brutal Egoisme vil brede sig bag Kulturlivets ydre Glimmer og humane Skin, — til usigelig Pine for Menneskene selv. Alle vil de (efter Johs. Aabenbarings Billede) gaa som med et lønligt Skorpionstik, — en indre, fredløs Tomhed og Smærte; og en dyb Livslede vil gribe Slægten. „I de Dage skulle Menneskene søge Døden og ikke finde den og attraa at dø, og Døden flyr fra dem" (Johs. Aab. 9, 6). —

Saadan er Biblens Billede af „det store Frafald".

Hvor langt er Tegnet skredet?

Staar vi midt i det store Frafald?

Der er mange, der paastaar dette; men det holder ikke Stik. Det er selvfølgelig let at paavise, at alle de ovennævnte Træk findes i vor Tid. Hjærtekulden er der; Ligegyldigheden for Næstens Vé og Vel; Rovdyrmoralen, den brutale Kamp af alle mod alle; den sæde-

lige Løshed; de unaturlige Laster; den umættelige Nydelses- og Glimmersyge; de humane Fraser og det aandelige Kvaksalveri; — jo, det er der alt sammen; og især Materialismen, det jordbundne, forgrovede Sind, der saa at sige er „Sjælen" i alle de egentlige Laster. —

Jeg læste forleden en Udtalelse af en ældre Digter til hans yngre Kollega; den er typisk ved sin materialistiske Frækhed. Digteren sagde: „Det er Sværmeri af Dem, min unge Ven, at bilde Dem ind, at Deres Medmennesker bryder sig om andet end den kjære lille Mave og saa ét Organ til. „Hunger und Liebe", — alt drejer sig derom. Tal om én af de to Ting, og man vil høre paa Dem. Tal om, hvad De ellers vil, — om Skjønhed, Sandhed, Sjælens Udødelighed eller Fanden og hans Pumpestok, — og der er ikke en Kæft, som vil saa meget som gabe ad Dem, undtagen maaske nogle andre unge Spyttegøge, der gaar og savler idealt og endnu ikke har indsét, hvor Livets virkelige Værdier ligger. Jeg selv er længst kommen til samme Erkjendelse som den gemene Hob og befinder mig vel derved. Der er saamænd ikke andet, end hvad man kan tage og føle paa! Det gjør lidt ondt at miste sine Illusioner; — jeg véd det; men til Gjengjæld lægger man sig en Mave til! Se blot paa mig — og gak hen og gjør ligesaa!"*)

Det er Materialisme i Rendyrkning. Og kunde sligt siges om Slægten for godt en Snes Aar tilbage, hvor meget mere da ikke nu! Det lave Jag efter de rent udvortes Goder har jo taget Fart under Verdenskrigen som aldrig før. De mange, ret indviklede Krigslove har nedbrudt Respekten for Lov og Ret. Mange har vænnet sig til at tage det let med Øvrighedens Bud. Tillidsmoralen Mand og Mand imellem har lidt Skade. Dan-

*) *Johs. Jørgensen:* „Mit Livs Legende". 5. Bog, S. 136.

sen om Guldkalven har hidset Begjæret; det jævne Arbejde er kommet i Foragt, og utallige ryster med Lethed Verdenskrigens dybere Alvor af sig og forstaar ikke, hvad Gud har talt gjennem den.

Jo, det er der alt sammen: den jordbundne Materialisme med hele dens Følge af Lyster og Laster og aandelig Blindhed.

Men alt dette er endnu ikke med Nødvendighed det store Frafald. Thi dels vil jo det jordbundne Sind, der ikke sanser Gud, findes mere eller mindre i enhver Tid; dels har vor Tid jo ogsaa andre Sider. Det var let at vise, at Verden ogsaa i vore Dage har „et andet Ansigt", — let at skildre det ideale Pust af Retfærdighed, der gaar gjennem Slægtens bedste; det vaagnende Kristenliv f. Ex. i Frankrig; det maalbevidste kristne Arbejde, der Verden over gjøres af K. F. U. M., af Lægmandsbevægelsen, af Ydre- og Indre Mission og meget andet lignende. —

Naar jeg ikke desmindre synes, at ogsaa dette Tegn, det store Frafald, klart er under Opmarch i vor Tid, saa hænger det særlig sammen med to Træk i Tiden: de gamle Folkekirkers Affældighed i Kristenheden og det moderne Hedenskabs Udbredelse i de gamle hedenske Lande.

Nu maa man ikke misforstaa mig. Jeg mener selvfølgelig ikke, at Folkekirkernes Ombygning eller Afskaffelse i og for sig er ét med Frafald fra den levende Gud. Kristenlivet begyndte „frikirkeligt"; det kan saamænd ogsaa ende frikirkeligt og endda have Saltet i sig! Men man maa se paa Motiverne og de historiske Omstændigheder. Før eller senere maa Folkekirkerne føre ud over sig selv. De forudsætter, baade efter deres hi-

storiske Oprindelse og efter deres Idé, en vis Pietét overfor Kristendommen hos hele Folket. Det bevidst personlige Liv med Gud vil altid kun være de færrestes Sag. Men Folkets store Flertal kan staa med arvet Ærbødighed og villigt Sind overfor Kristi Evangelium; og saa længe dét er Tilfældet, er Folkekirkerne borgerligt berettigede og fra Arbejdets Synspunkt aandeligt værdifulde.

Saa kan der forøvrigt ske ét af to: Guds Menighed kan forsømme de Arbejdsmuligheder, Folke- og Statskirken byder; eller Guds Menighed kan udnytte dem.

I begge Tilfælde vil Udviklingen i det lange Løb, omend ad forskjellige Veje, føre til Folkekirkernes Sprængning.

Forsømmes det aandelige Arbejde indenfor Folkekirkernes Rammer, saa Præster og Menigheder falder i Søvn i Læ af de statskirkeligt betryggede Kaar, saa bliver „den officielle Kristendom" og „den officielle Kirke" tilsidst en Karikatur af sig selv; selve Kirken bliver noget af et Babel; og en skjønne Dag vil Hævnen komme: de vanrøgtede Masser vil rejse sig og slaa den fordærvede Skyggekirke ned.

Det er dét, der, saavidt jeg kan skjønne, er sket i vore Dages Rusland.

Under de Omstændigheder er det haandgribeligt, at Folke- eller Statskirkens Afskaffelse er Vidnesbyrd om et begyndende Frafald hos Folkets store Masse, ja indenfor Kirken selv.

Men det samme vil, omend paa en lidt anden Maade, være Tilfældet dér, hvor Guds levende Menighed virkelig udnytter Folkekirkens rige Arbejdsmuligheder. Thi ethvert aandeligt vækkende og missionerende Ar-

bejde indenfor Folkekirken vil ikke kunne undgaa „at uddybe Skjellet"; og det vil jo i Virkeligheden sige: at tvinge den nedarvede Pietét til enten at omsætte sig i bevidst Tro eller i bevidst Fornægtelse. Men netop derved fremtvinger man en Modsætning i Folket, der tilsidst maa ende med at sprænge Folkekirken selv.

Det er dette Punkt i Udviklingen vi nærmer os med rivende Fart i næsten alle protestantiske Lande. Maaske kan Udviklingen her, som paa alle de andre Punkter, ved Guds Langmodighed forhales en Stund endnu; men der kan næppe være Tvivl om, hvad Vej det i Længden bærer. Udviklingen gaar frem enten mod Folkekirkernes fuldkomne Afskaffelse, saa Stat og Kirke hver gaar sine Veje, — eller mod Folkekirkernes fuldkomne Ombygning, saa Folkekirkerne bliver bekjendelsesløse Religionsanstalter, hvad der i Virkeligheden kun er en anden Form for deres Afskaffelse. Men i begge Tilfælde kommer Afskaffelsen som Følge af, at Skjellet er blevet understreget, Modsætningen mellem Guds Folk og Verden vokset, og den gamle kristne Pietét hos Folket forsvundet.

Under det Synspunkt set, er der allerede noget af et begyndende Frafald bag Kravet om Folkekirkernes Sprængning; og det er da ogsaa aabenbart nok, for den der lægger Øret til Tidens kirkepolitiske Debat, at, bortset fra en lille Kreds, der af kristelig Idealitét (som jeg mener, misforstaaet kristelig Idealitét) ønsker Folkekirkernes Sprængning, saa rejses Kravet i det hele og store fra ikke-kristen Side. Baade herhjemme, i Skandinavien, i Tyskland og Rusland (hvor Statskirken jo nu er afskaffet og plyndret!) har den kirkepolitiske Kamp mod Folkekirkerne tydeligt nok Klang af det gamle oprørske Raab mod Herren og hans Sal-

vede: „Lader os sønderrive deres Baand og kaste deres Reb af os!"

Folkekirkernes Afskaffelse er i og for sig ikke et Frafald, men under de nuværende historiske Omstændigheder aabenbarer Folkekirkernes Afskaffelse (paa lidt forskjellig Maade) det begyndende Frafald i Folkene.

Og Afskaffelsen vil — under hvilke Former den end finder Sted — i det hele og store arbejde det paabegyndte Frafald i Hænde. Jeg tvivler selvfølgelig ikke om, at en Tilbagevenden til de frikirkelige Tilstande for det bevidst kristne Mindretal vil betyde en aandelig Højnelse og Renselse. Dog skal man ikke drømme altfor gyldne Drømme derom. Kirkehistorien viser, at ogsaa frikirkeligt Menighedsliv er udsat for meget store Farer. Men lad os et Øjeblik være Optimister! Lad os tænke os, at den nærmeste Følge af Stats og Kirkes Adskillelse rundt i Landene bliver noget af en Vækkelse; adskillige af de lunkne tager sig sammen; de ser, at nu gjælder det kristelig talt „at være eller ikke være"; og under dette Valgs Højtryk drives de over paa Herrens Side. Lad os tænke os, at dette sker. Kan nogen alligevel være blind for, at en fuldstændig Adskillelse af Stat og Kirke i Længden vil betyde, at de store Masser i Folket yderligere fremmedgjøres for Gud? Det skal villigt indrømmes, at Kristendommens Indflydelse paa de store Masser og det offentlige Liv ikke i Forvejen er stor. Men den vil yderligere dale.

Noget af det første, der vil ske, er at Religionsundervisningen vil blive afskaffet; og Erfaringerne baade fra Frankrig, Indien, Japan og flere andre Steder viser, at det betyder en moralsk Nedgang for den opvoksende Slægt.

Særlig den franske Skolekamp er i saa Henseende overordentlig lærerig.*)

Den religionsløse Skole blev indført i Frankrig i 1882. Skolen skulde være religiøs neutral. Bibelhistorie og Katekismus blev erstattet af en human Religionsundervisning, der, mærkeligt nok, som et Slags Appendix ogsaa havde et Kapitel om „Pligterne mod Gud". Men ellers som sagt: neutral! Skolen skulde egentlig hverken bekræfte eller benægte Guds Tilværelse.

Følgerne heraf blev ved Udviklingens Magt, at Skolen kom i Gudsfornægtelsens Tjeneste (og dét er ikke religiøs Neutralitét!), og at Moralundervisningen theoretisk kom til at svæve i Luften og praktisk blev ganske gold.

Det viste sig snart umuligt at gjennemføre den religiøse Neutralitét. Viviani sagde da ogsaa ligefrem: „Skolens religiøse Neutralitét har aldrig været andet end en diplomatisk Usandhed. Vi paaberaaber os den for at dysse de betænkelige og frygtsomme i Søvn". Den Udtalelse er værd at skrive sig bag Øret. Det religionsløse blev ganske af sig selv til det religionsfjendske. De katolske Kongregationers Privatskoler blev chicanerede og tilsidst faktisk kvalte. Over 3000 saadanne Skoler blev i de første Aar af dette Aarhundrede lukkede. I 1906 kom Adskillelsen af Stat og Kirke. Kongregationerne blev opløste og udjagne; Kirkerne og deres Gods blev konfiskerede — ofte ved Politiets og Militærets Hjælp; og det lille Kapitel om „Pligterne mod Gud" blev dels

*) Se bl. a. *Joakim Larsen:* Moralundervisningen i de franske Skoler (i „Hjem og Skole" 1910, S. 33 fg.). — *Alfred Fouillée:* Les jeunes criminels. L'école et la presse (i „Revue des deux mondes", Jan. 1897) og ***: L'instituteur primaire (i „Revue des deux mondes", Fev. 1899).

Gjenstand for de hidsigste Angreb, dels i Praxis sat ud af Spillet.

Tilsidst blæste Vantroen Sejrsfanfarer. „Af Folkets Sjæl (sagde Viviani i Deputeretkammeret i 1906) har vi udrevet Troen paa et andet Liv og paa guddommelig Aabenbaring. Vi har slukket Himlens Lys, og de vil aldrig igjen blive tændte!" — og en Lærer erklærede: „For Folkenes Frigjørelse er det ikke blot Kirken, man maa slaa ned; man maa dræbe Gud!"

I den Aand blev den religiøse Neutralitét røgtet; og vel at mærke: det var ikke et Spil af tilfældige historiske Omstændigheder; det var i Virkeligheden en indre Nødvendighed; thi religiøs Neutralitét er altid i Praxis umulig. „Hvo, som ikke er med mig, er imod mig".

Og en religionsløs Moralundervisning er egentlig ogsaa umulig. I Begyndelsen var der megen Famlen med Hensyn til denne Undervisning. Hvad var det egentlig for en Moral, man skulde lære Børnene? Der fremkom en sand babylonisk Forvirring af Forslag. Nogle foreslog, man skulde lære Barnet „en idealiseret Evolutionisme", „en Pligtens og Ærens Religion", „en Menneskehedens Religion, baaret af Troen paa et højeste Væsen". Andre sagde, det gjaldt om at indskærpe „den uafhængige Religion, der ligger til Grund for alle aabenbarede Religioner", eller „det godes, det sandes og det skjønnes Religion", eller „det menneskelige Væsens høje Værdi", eller Fædrelandskjærlighed, eller „social Altruisme", — kort sagt: det manglede ikke paa Forslag! Men alle Forslagene strandede egentlig paa Spørgsmaalet om Autoritéten. I hvilken Autoritéts Navn skulde alle disse Bud og Pligter indskærpes? Der var jo ingen Gud; Guds Tilværelse maatte i alt Fald ikke bekræftes som det faste

Udgangspunkt. Dermed havde ogsaa Samvittigheden som „Guds Stemme“ paa Forhaand mistet sin Autoritét. Det hele blev tør Nyttemoral — uden Aand og Kraft, uden hellig Tilskyndelse og højere Syn.

Og Resultatet af alt dette — det religionsløses Forvandling til aabenbar Vantro og vissen Moral — blev da ogsaa en ligefrem uhyggelig Stigning i Barnekriminalitéten. Børneforbrydelserne tog til baade i Antal og i Raahed, og Børneselvmord tog til, — og det baade hos de egentlige Børn og hos de mindreaarige unge. Og selv om man naturligvis ikke uden videre kan sige, at alt dette var en direkte Frugt af den religionsløse Skole (daarlige Presse- og Beværterlove havde sikkert ogsaa deres store Skyld), saa kan man i alt Fald med Sikkerhed sige, at de religionsløse Skoler stod ganske afmægtige overfor den stigende Fordærvelse. Ja, dette kan man direkte bevise; thi ved Undersøgelser (inden de katolske Skolers Ophævelse) viste det sig, at 98 pCt. af de anholdte Børn i Paris havde gaaet i religionsløs Skole og kun 2 pCt. i de kristne Skoler! — Man kan indvende, at de kristne Skoler var private og kunde sigte deres Elever, mens de religionsløse Skoler var offentlige og maatte tage alle. Men selv om man paa den Konto maa udjævne de opgivne Tal noget, bliver de alligevel talende nok! — —

Og ganske lignende Erfaringer har man gjort i Indien. Store Dele af Indiens Befolkning faar jo endnu ingen virkelig Skoleundervisning; men den Del, der gaar i Skole, deler sig mellem de kristne Missionsskoler og de religionsløse Regjeringsskoler; — og Statistikken viser, at procentvis kommer langt det største Antal Forbrydere fra Regjeringsskolerne!

I det hele klages der fra mange Sider over den reli-

gionsløse Skoles uheldige Virkninger i Indien.*) F. Ex. offentliggjør et Medlem af det indiske Handelskammer i Dec. 1908 et aabent Brev i „Daily Telegraph", hvori det bl. a. hedder:

„Det synes os en utilgivelig Daarskab, at man har oprettet religionsløse Skoler. I disse Skoler, hvor Eleverne, det være sig Hinduer, Buddhister eller Muhammedanere, under ingen Form faar den saa haardt tiltrængte religiøse og moralske Opdragelse, er et stort Antal unge Mænd vokset op, som hverken frygter Gud, ærer Kongen eller respekterer deres Forældre, og som i mangfoldige Tilfælde optræder uforskammet overfor deres Lærere".

Omtrent samtidig, ved en Universitétsfest i Kalkutta, udtalte en Hindu, Dr. Mukerdshi, sin Smærte over de ulykkelige Følger af det religionsløse Skolevæsen; — bl. a. havde det vist sig, at rene Skoledrenge deltog i alvorlige anarkistiske Mordforsøg. Hertil svarede Universitetets Kansler, Vicekonge Minto: „Skjønt den engelske Regjering maa fastholde sin Neutralitét overfor alle Religioner og Sekter, kan dog heller ikke jeg lukke Øjnene for den Kjendsgjærning, at et Skolevæsen, som tilstræber at opdrage Ungdommen uden noget som helst religiøst Grundlag, ignorerer selve det Fundament, hvorpaa alt, hvad der er ædelt i et Folk, maa bygges op".

Ud fra en lignende Betragtning og en lignende Erfaring om de religionsløse Skolers sørgelige Virkninger vedtog Regjeringen i den sydindiske Stat Mysore, at fra 1. Novbr. 1909 skulde „religiøs og moralsk Undervisning indføres som tvungent Fag i alle lavere og højere

*) Til det nærmest følg. se bl. a. Allgem. Miss. Zeitschrift 1909, S. 149 fg. og 1912, S. 252 fg.

Regjeringsskoler i Staten Mysore". — Og under Verdenskrigen har den engelske Regjering i Indien paa forskjellig Maade opmuntret det private Initiativ til at tage sig af den religiøse Side af Elevernes Opdragelse i Regjeringsskolerne. Selv er Regjeringen bunden af sin „religiøs neutrale Stilling"; men den ønsker i Virkeligheden intet hellere end at fremme den religiøse Opdragelse; thi med Forfærdelse har den set, hvor bitre Frugter den religionsløse Skole har baaret.

I „The East and the West" for 1915 opgjøres Stillingen for Øjeblikket saaledes: „Resultatet af den religionsløse Skole har været Misfornøjelse, Oprør og Anarki. I bare Iver for at være religiøs neutral har den engelske Regjering i Virkeligheden ført Atheisme ind over en Nation, der baade fra et politisk, socialt og hjemligt Synspunkt er dybt religiøs. Nu har den brutale Virkelighed vakt Regjeringen; og den søger nu, saa vidt den kan, at gjøre sin misforstaaede Skolepolitik god igjen".*) — —

Erfaringerne fra Japan peger i ganske samme Retning.**)

Gjennem adskillige Aar havde den japanske Regjering følt, at Folkets Mangel paa sædelig Karaktérdannelse var en virkelig Fare. Den lokale Forvaltning og de offentlige Arbejder blev overalt alvorlig hæmmet af de Menneskers ringe sædelige Kvalitét, som stod til Raadighed. Gudsfornægtelse og Agnosticisme udhulede den studerende Ungdom; og Usædelighed og Livslede og Tilbøjelighed til Anarki og Selvmord tog til i en ganske foruroligende Grad. Efterhaanden blev man klar over, at dette i fremtrædende Grad hang sammen med

*) „The East and the West" 1915, S. 218 fg.

**) Til d. fg. se bl. a. „The International Review of Missions" 1912 S. 352, 552 fg. — „Evang. Missions Magazin" 1912, S. 354 fg.

den religionsløse Moralundervisning i Skolerne, der i Praxis viste sig ganske gold og afmægtig.

Regjeringen søgte saa en Tid lang, baaret oppe af den nationalistiske Bølge efter den russisk-japanske Krig, at smugle Shintoismen, med sin Kejserdyrkelse og Forfædretilbedelse, ind i Skolerne, skjønt disse efter Loven skulde være „religiøs neutrale". Man opstillede Kejserens Billede i alle japanske Skoler og forlangte faktisk en Slags Tilbedelse af Billedet; og man opmuntrede, særlig i 1911, Lærerne til at foranledige Tempelprocessioner af Skolebørn til alle Shintotempler. Men lige lidt hjalp det.

Tilsidst tog da Indenrigsministeren Tokonami Mod til sig og sammenkaldte i 1912 en Konference af Repræsentanter for Japans tre Hovedreligioner: Shintoismen, Buddhismen og — Kristendommen! — for at paakalde deres Hjælp. Under Forberedelsen af denne Konference udtalte han bl. a.: „For den nationale Sædeligheds Skyld maa man ønske, at Religionen skal vinde ganske anderledes Anseelse og Indflydelse blandt Folket end hidtil. Vel undervises der nu og da i Moral i Skolerne; men hvis Sædeligheden skal slaa Rod i Folket, er en stadig Berøring med alt, hvad man kalder Gud, Buddha og Himmel, bydende nødvendig". —

Historiens Vidnesbyrd er saaledes klare nok.

Der kan slet ikke være nogen Tvivl om, at bortfalder Religionsundervisningen i Skolerne ved Folkekirkernes Afskaffelse rundt i den gamle Kristenhed, vil det i Længden have de fordærveligste Følger for det store Flertals Vedkommende. Den sædelige Tilstand vil forringes og den aandelige Vankundighed vokse. Masserne vil blive et hjælpeløst Bytte for en samvittighedsløs Presse og en tendentiøs Popularisering af „Videnska-

bens Resultater". Og intet er saa farligt for en ærlig Tilegnelse af de dybere Personlighedsværdier som en overfladisk Halvviden.

Ogsaa dét vil blive en af de virksomme Løftestænger i Retning af Frafald: Vor Tids Mulighed for at sprede og popularisere halvfordøjede „videnskabelige Resultater". Saa snart de store Masser helt frigjøres for kirkelig og kristelig Indflydelse, vil deres eneste „aandelige" Føde blive den Slags agitatorisk Videnskab.

Vi ved jo allerede et og andet om, hvilke Numre den Lirekasse da vil komme til at rumme. Religionshistorien (vil man paastaa) „har bevist", at al Religion kun er Anetilbedelse, og Kirkens Kristendom kun et Spejlbillede af det kapitalistiske System for at holde Mængden i Tømme. Psykologien og Nervefysiologien „har bevist", at Profeterne og Jesus var „pathologiske", var syge, halvtilregnelige Individer. Den højere Bibelkritik „har bevist", at Biblen kun er et elendigt Makværk fra en langt senere Tid, end den giver sig ud for. Naturvidenskaben „har bevist", at Mennesket stammer ned fra Aberne, og at Samvittighed og Ansvarsfølelse kun er atavistiske Rester fra længst forsvundne Tider. — Med den Slags „populariseret Videnskab" vil man gjennemarbejde Masserne.

Fænomenet er, som sagt, allerede paa Trapperne. Jeg hidsætter lige et Par typiske Exempler.

I sin Bog „La folie de Jesus" skriver Dr. Binet-Sanglé et Sted: „Der er meget, vi ikke véd; men lad os saa i det mindste ikke glemme det, vi véd. Vi véd, at Mennesket er et Produkt af Arv og Omgivelser; at de sjælelige og fysiologiske Fænomener er ligesaa ubønhørligt lovbundne som de fysiske og kemiske; — at vor Følelse af Ansvar er (for at bruge Royer-Collards

smukke Udtryk) „som Bjærgbestigerens Følelse, naar han ser Floden styrte ned ad Klippesiden uden at kunne forandre det mindste ved dens Løb"; — at vi er Maskiner, paa hvilke Loven om Energiens Omdannelse finder sin fulde Anvendelse; — og at Dumrianen, Hykleren, Løgneren og Forbryderen er lige saa uansvarlige for deres Følelser og Handlinger som den elektriske Maskine for sine Gnister og for de Ulykker og Dødsfald, den foraarsager".*).

Alt det „véd vi"! Ak, hvilken letsindig Halvviden! — vi, der kjender lidt til den menneskelige Tankes Begrænsning og de Veje, ad hvilke man kommer til den Slags „Resultater", kan sagtens smile ad denne naive videnskabelige Sikkerhed. Men hvilken jomfruelig Jord vil en saadan selvsikker Halvviden, der saa nemt befrier En fra Skyld og Ansvar, ikke finde i de store Masser, naar de engang helt løsgjøres fra Skolens og Kirkens religiøse Modvægt!

Eller et andet meget nærliggende Exempel. I Bakurins Bog: „Das Program der Kommunisten (Bolschiviki)"**) læser vi følgende:

„Et Middel til at forvirre Folkebevidstheden er Troen paa en Gud og en Djævel, paa onde og gode Aander, Engle og Helgener, — kort sagt: Religionen. Nutidens Videnskab har bevist, at den første Religion var en Tilbedelse af de afdøde Forfædre, og at denne Tilbedelse begyndte paa et Tidspunkt, da de saakaldte „Slægtens Ældste", de rigeste, begyndte at blive berømte ... I Begyndelsen af Historien, da Menneskene endnu levede som Halvaber, var alle lige. Først senere opstod „Ældste", som begyndte at byde over de øvrige. Man

*) Dr. *Binet-Sanglé:* „La folie de Jesus" 1911, S. 5.

**) Zürick 1918, S. 64 fg.

ærede da disse Ældste. Ærbødighed for de afdøde riges Sjæle er Religionens Grundlag. Senere forvandledes disse „hellige", disse smaa Afguder til én streng Gud, der straffer og benaader, dømmer og hersker ... Interessant er den Omstændighed, at Navnet for Gud paa russisk endnu vidner om denne Religionens Oprindelse. Hvad betyder nemlig Ordet „Bog" (Gud)? Hvorfra stammer det? Fra den samme Rod som Ordet „bogaty" (rig). Gud er stærk, mægtig, rig. Gud er Herre. Og hvad betyder „Herre"? Det betyder en, der har Slaver ... Troen paa Gud er altsaa en Afspejling af afskyelige, umenneskelige Forhold; det er ikke andet end Troen paa Slaveri ... Selvfølgelig gives der ingen Gud; og selvfølgelig hindrer saadanne Æventyr Menneskehedens Udvikling".

Det er den Slags „populær Videnskabelighed", der vil afløse Kristi Evangelium; og Følgerne vil ikke udeblive.

Saa meget mere som de afkristnede Masser i de gamle kristne Lande hurtig vil faa Følgeskab af de ikkekristne Masser i de gamle hedenske Lande.

Dette er det andet Træk i vor Tid, som jeg synes viser, at det bærer frem mod det store Frafald. At vor Tid staar overfor Folkekirkernes Sprængning med alt, hvad deraf følger, er det første; men det andet er ikke mindre vigtigt: Dette, at Udviklingen øjensynlig snart har naaet det Punkt, da det moderne Hedenskab i Kristenheden og det gamle Hedenskab i Missionslandene for Alvor mødes og flyder sammen i én mægtig Strøm.

Hidtil har Kristendommen ude i de farvede Verdensdele haft et Forspring fremfor andre evropæiske Aandsmagter. Kun sporadisk har evropæisk Vantro drevet Agitation i Kolonilandene. Indtil for en Menneskealder siden eller saa havde den kristne Mission kun Kamp med

det gamle, tusindaarige Hedenskab derude, ikke med det moderne Hedenskab. Men Forholdene er nu stærkt forandrede. Det gamle nedarvede Hedenskab har mangfoldige Steder mistet sin Indflydelse. Ligesom den Tid er forbi i de kristne Lande, da Folkets Mængde stod med Pietét overfor Kristendommen, saaledes er ogsaa den Tid forbi i de gamle hedenske Lande, da Folkets Mængde forholdt sig naivt overfor det nedarvede Hedenskab. Selv Hedenskabet havde, saa længe det nedarvede ejede en uforstyrret og umiddelbar Magt over Sindene, ikke helt faa samfundsbevarende og tilbageholdende Kræfter. Men de Tider er, som sagt, de fleste Steder forbi. Det umiddelbare Forhold til Guder, Aner og Fædres Skikke er rokket. Masserne er aandelig talt komne paa Drift. Samtidig er der i de sidste Aartier baade ved Østens Universiteter og gjennem populære Flyveskrifter begyndt en direkte evropæisk Kulturpropaganda, der i Videnskabens Navn taler Materialismens og Agnosticismens Sag.

Følgende Udtalelse om Forholdene paa Madagaskar er i saa Henseende ligefrem typisk. „I den Tid (skriver en Missionær), da det gamle Hedenskab var Landets herskende Religion, da var Hedenskabet — for at bruge et Udtryk fra Folkedigtningens Billedsprog — „som et Træ med stor Skygge". Men Kristendommen bragte dets Aandsfattigdom for Dagen. Da begyndte det at blive „som det tørre Bananblad" ... Men et nyt Hedenskab stormer frem og vil erobre det gamles Plads. Fra først af var det væsentlig Modsætningen mellem de indtrængende Evropæeres Vindebegjær og Nydelsessyge, som skabte mere forbigaaende Konflikter. Nu derimod er Modstanden mod Kristendommen meget dybere ... Den moderne Videnskab sættes nu i Kristendommens Sted. Livet skal efter det moderne hedenske Syn ikke leves paa Kristendommen, men paa Videnska-

bens Resultater. Og disse Resultater, der fremføres med megen Selvsikkerhed, tildels med Brask og Bram, er ikke andet end den skjære Materialisme".*) —

Denne sørgelige Udvikling vil i de nærmeste 10—20 Aar efter mit Skjøn tage en ganske æventyrlig Fart; — og det af følgende Grund: Evropas uhyre Svækkelse giver de farvede Racer deres Chance. Den nationalistiske Tanke gaar allevegne sin Sejrsgang. Kolonierne vil ud af deres Afhængighed og vil gjøre Krav paa at træde i et friere, føderativt Forhold til Moderlandene. Alt det kræver imidlertid folkelig og politisk Oplysning. Altsaa maa alle Kræfter sættes ind paa Skole og Presse. Dermed vil en overfladisk Halvviden i Løbet af forholdsvis kort Tid spredes blandt de gule og sorte Racer; og vi vil blive Vidne til, at Vestens gudløse Radikalisme anretter et sandt Hærværk i de gamle hedenske Lande.

Den kristne Mission vil næppe kunne holde Trit med denne Udvikling. Massebevægelsen til venstre vil blive af mange Gange større Dimensioner end de kristne Massebevægelser nu. Og ligesom Kulturverdenens gamle Sygdomme: Mæslinger og Kopper i sin Tid fandt en frodig Jordbund blandt Naturfolkene og bragte Død og Fordærvelse over deres Legemer, saaledes vil Vestens halvvidenskabelige Materialisme finde en frodig Jord blandt Østens og Afrikas Millioner og anrette usigelig Fortræd i Aandens og Hjærternes Verden.

Og naar disse to Bevægelser er fuldbyrdede: Massernes Løsgjørelse fra Kirken i Kristenheden og det moderne Hedenskabs Omplantning i de gamle hedenske Lande (og det k a n i alt Fald ske i en ikke fjærn Fremtid), da staar vi midt i — „det store Frafald".

*) *J. Vig:* „Moral og Skikke indenfor det madagassiske Hedenskab" (i „Nord. Missionstidsskr." 1910, S. 138).

Den store Trængsel.

Og da kommer ogsaa „den store Trængsel".

Det store Frafald vil nemlig tilsidst naa et Højde- og Brændpunkt i en enkelt stor Personlighed, — Antikrist. Og hans Livs Kongstanke bliver: Krig mod de hellige! Udryddelse af Guds Folk.

Det vil gaa her som i alle Historiens Tidsaldre: Først skaber Tiden de store Mænd i sit Billede; siden udløser de store Mænd det, som dybest gjærer i Tiden. Kun en Renaissancetid skaber en Raphael og en Michelangelo; i dem samles som i et Brændpunkt Renaissancetidens Skjønhedstrang; — og samtidig forløser og stiller de denne Trang. — Kun en udlevet Middelalder skaber en Huss og en Luther. Alt, hvad den Tid rummede af hemmelig Angst og Tørst efter Fred, naaede i disse Skikkelser sit højeste Udtryk — og sit tiltrængte Svar! Paa samme Maade med Antikrist. Det blinde Had mod Gud, der i det store Frafalds Tid rører sig paa Bunden af Millioner af Sjæle, slaar hos Antikrist ud i hensynsløs Fanatisme og maalbevidst Handling. Under hans Førerskab bliver Tidens Had mod Gud til Forfølgelse af Guds Folk. —

Skriften fortæller os egentlig ikke saa lidt om Antikrist.

Med hele fem Navne nævnes han i vort Nye Testamente. Paulus kalder ham „Det Syndens Menneske", „Fortabelsens Søn" og „den lovløse" (2. Tes. 2, 3. 8); og Johannes kalder ham i sit første Brev: „Antikrist"; i „Aabenbaringen": „Dyret fra Havet" (1. Johs. 2, 18; Johs. Aab. 13, 1).

I disse Navne er baade Antikrists aandelige „Afstamning" og Væsen antydet.

Naar engang hele Jordens Folkeverden er som et

oprørt Hav, pisket af Lidenskabernes Storme, da stiger han (som „Dyrene“ i Daniels Bog) frem af dette Hav, Guds Riges store Modstander, „Dyret fra Havet“, der i sig samler alle de forgangne Verdensrigers gudsfjendske Træk. Aandelig talt er Antikrist en Efterkommer af tidligere Tiders Verdensherskere og samtidig et Barn af de sidste Tiders vilde Demagogi.

Grundtrækkene i hans Karaktér er Selvforgudelse og Gudsbespottelse. „Han ophøjer sig over alt, hvad der kaldes Gud eller Helligdom, saa at han endog sætter sig i Guds Tempel og udgiver sig selv for at være Gud“ (2. Tes. 2, 4). Den frafaldne Menneskeheds Selvapotheose vil altsaa i ham naa et vanvittigt Højdepunkt; og samtidig (egentlig blot en anden Side af samme Sag!) vil han være den store Gudsbespotter. Som det hedder paa „Aabenbaringens“ Sprog: „Dyret aabnede sin Mund til Bespottelse imod Gud til at bespotte hans Navn og hans Telt og dem, som bo i Himlen“ (Johs. Aab. 13, 6).

Til disse Grundtræk i hans Karaktér vil hans ydre Stilling svare: Antikrist vil blive Hersker i et jordomspændende Verdensrige. „Dragen vil give Dyret sin Trone“ (Johs. Aab. 13, 2). Dragen, det er Satan, hvem Biblen ogsaa kalder „denne Verdens Fyrste“. Satan er ikke Herre over et enkelt Land eller en enkelt Verdensdel; han er hele den faldne Jords Herre. At Dragen giver Dyret sin Trone, vil altsaa sige, at Antikrist ved Satans Hjælp, ligesom Satan selv, bliver en Hersker over hele Verden.

Det bliver en svimlende Magtstilling for et enkelt Menneske, — at herske over den vide Jord! Og uvilkaarlig spørger man: Hvordan naar Antikrist en saadan vældig Magt? hvordan bruger han sin Magt? og hvordan mister han sin Magt?

Og Biblen giver os Svar paa alle disse Spørgsmaal. —

Hvordan vil det lykkes Antikrist at blive Hersker over hele Verden?

Det vil ske ved Satans Hjælp; men hvordan vil Satans Hjælp da forme sig? hvilke ydre Midler vil bidrage til at lægge Verden for Antikrists Fod?

Biblen nævner tre: En ejendommelig personlig Skæbne, et politisk Voldsherredømme og et kulturelt Bedrag.

Saavidt vi kan skjønne af Skriftens dunkle Billeder, vil Antikrist paa et eller andet kritisk Tidspunkt i Verdens Fremtidsudvikling — f. Ex. naar internationale Forviklinger truer med at udløse sig i et frygteligt Sammenstød mellem den hvide og gule Race*) — staa frem og klare de politiske Vanskeligheder med lykkelig Haand og overlegen Dygtighed. Hurtig flyver hans Ry over Verden; allerede er han Dagens Helt; han staar med Magtens Tøjler i sin Haand. Det vidunderlige er sket: den ganske Verden ser hen til en enkelt Mand, som den geniale Hersker, der er Situationen voksen. Men da — just som han er ved at betræde Magtens Tinde, da brister det for ham; han saares personlig eller hans Karrière lider et Afbræk; kort sagt — paa én eller anden Maade gaar han ud af Spillet. Men næppe har Alverden levet sig ind i, at hans Saga er ude, før han igjen, ganske uventet, paa underfuld Maade dukker frem paa Historiens Skueplads. Pludselig, ligesom f. Ex. Napoleon efter sit Fangenskab paa Elba, staar han der atter midt i Begivenhedernes Strøm og griber til alles Forbavselse Magtens Tøjler paany. Denne gaadefulde Overraskelse, i For-

* Cnfr. *Hugh Benzon:* „Verdens Herre".

bindelse med hans Personligheds elektriserende Magt vil med ét lægge Verden for hans Fod. Man er overvældet, hypnotiseret, betaget.

Det er noget i den Retning, der maa være Meningen med følgende dunkle Antydning i Johs. Aabenbaring: „Og jeg saa' et af Dyrets Hoveder ligesom saaret til Døden; og dets dødelige Saar blev lægt; og al Jorden fulgte undrende efter Dyret" (13, 3). Johannes vil tydelig nok med disse Ord angive en af de vigtigste Grunde til, at det lykkes Antikrist at underlægge sig Verden. „Al Jorden fulgte undrende Dyret". Det, som griber „al Jorden", er, at Antikrist, efter at have haft betydelig Magt en kort Tid, saares og ganske uventet atter læges; hvad enten nu dette skal forstaaes bogstavelig om en underfuld Helbredelse, eller overført om en ny Start i en afbrudt Karrière.*) —

Men denne ejendommelige personlige Skæbne vil ikke være det eneste, der giver Antikrist hans Magt. Man bliver ikke Herre over den hele Verden uden at forstaa sig paa den haarde Haands Politik. Og Antikrist mangler intet i den Retning: Han er som et Dyr med ti Horn! „Og de ti Horn, som Du saa', ere ti Konger, som endnu ikke have faaet Rige, men faa Magt som Konger én Time sammen med Dyret. Disse have ét Sind, og deres Kraft og Magt give de til Dyret" (Aab. 17, 12—13). Her har vi igjen en bibelsk Forklaring af Antikrists Magt. Ti Konger vil give deres Kraft og Magt til Dyret. Antikrist vil altsaa holde sammen paa sit vældige Rige ved Hjælp af en Flok Underkonger, der Verden over styrer paa hans Vegne. Et fast tømret politisk Voldsherredømme.

*) Johs. Aab. 13,3 bør læses i Lyset af 17,11.

Men ethvert Voldsherredømme trænger til et Idealitétens Supplement. Den brutale Magt i hele sin Nøgenhed er ikke nok til at holde alle Folk og Stammer og Tungemaal sammen. Vi ser det i Fortidens Verdensriger, i Romerriget f. Ex., som dog var et Lilleputrige imod Antikrists. Der var i Romerriget intet nationalt Baand, der sammenbandt de Snese af sammenbragte Folk, hvoraf Riget bestod: Ingen fælles Minder, ingen fælles Fædrelandskjærlighed, ingen fælles Religion, knapt nok et fælles Sprog. Folkene holdtes sammen af de romerske Legioner, af Magt og Vold. Men det var ikke nok; man trængte tillige til et ideelt Enhedsbaand; og man fandt tilsidst et saadant i — Kejserdyrkelsen.*)

Omtrent paa samme Maade vil det gaa i det antikristelige Rige. Det politiske Voldsherredømme vil udfyldes og dækkes af et kulturelt Bedrag, der ogsaa vil ende i en Slags Kejsertilbedelse: En Tilbedelse af Antikrist og hans Billede (Johs. Aab. 13, 15).

Til at fremme denne Side af Sagen vil Antikrist faa en glimrende Hjælper i den Skikkelse, som Johannes' Aabenbaring kalder „Dyret fra Jorden". Det beskrives saaledes: „Jeg saa' et andet Dyr stige op af Jorden, og det havde to Horn ligesom et Lam og talte som en Drage. Og det udøver hele det første Dyrs Magt for dets Aasyn og faar Jorden og dem, der bo derpaa, til at tilbede det første Dyr, hvis dødelige Saar blev lægt" (13, 11—12). Atter her har vi altsaa en Forklaring paa Antikrists Magt: Dyret fra Jorden faar alle dem, der bor paa Jorden, til at tilbede Antikrist. Og Dyret fra Jorden bruger ikke uden videre Vold og Magt som de ti Konger. Nej, det har to Horn ligesom et Lam. Lamme-

* Cnfr. *W Ramsay:* „The letters to the seven churches" S. 114 fg.

horn! Et næsten ironisk Udtryk. Hvad er saa uskyldigt som et lille Lam, selv om det ogsaa har et Par Smaaknuder i Panden som Ansats til Horn? — Dog er Dyret fra Jorden, eller „den falske Profet", som det ogsaa kaldes (16, 13), ikke slet saa uskyldigt, som det kan se ud til: — „det taler som en Drage!"

Der sigtes øjensynlig med alle disse Billeder til hele det kulturelle Blændværk, som taler Aandsfrihedens og den højeste Oplysnings Sag med det Maal at komme Gud og hans hellige Ord til Livs.

Om Dyret fra Jorden nærmest er tænkt som en symbolsk Personliggjørelse af hele denne gudløse Kultur, eller om Antikrist virkelig ved sin Side vil faa en enkelt stor gudsfjendsk Kulturskikkelse, dét faar foreløbig staa hen. Det sidste er dog det sandsynligste.*) „Dyret fra Jorden" vil kaste et Skin af Idealitet over Antikrists Regimente, saa Folkene lokkes til at bøje sig for Antikrist i selve Kulturidealernes Navn. Han, hans Regimente, hans Vantro repræsenterer Aandsfriheden og Kulturens og Videnskabens højeste Resultater. Enhver, der har lidt Respekt for sig selv som et oplyst Menneske, vil derfor have at bøje sig for ham!

Saadan vil Antikrist vinde sin Magt.

Og hvordan vil han saa bruge sin Magt?

Det er allerede sagt: Han vil føre Krig mod de hellige. At udrydde Guds Folk af Jorden vil være hans Regjerings Kongstanke. Al sin Kløgt og Kraft vil han sætte ind paa det Maal. „Der blev givet Dyret at føre Krig mod de hellige og at overvinde dem" (13, 7). Man

---

*) Bl. a. p. Gr. af 19, 20, der klart tyder paa en Personlighed og ikke paa en Personification.

studser uvilkaarlig: At overvinde dem? Vil det virkelig lykkes Antikrist at overvinde Guds Folk? Det kan ikke være Meningen; thi saa havde Helvedes Porte faaet Overhaand over Jesu Kristi Menighed; — og det er da Gud ske Lov heller ikke Meningen; det fremgaar bl. a. af følgende Ord: „De (Antikrist og hans Hjælpere) skulle føre Krig mod Lammet, og Lammet skal sejre over dem ... og de, som ere med Lammet, de kaldede og udvalgte og trofaste“ (17, 14). Den, der fører Krig mod de hellige, fører Krig mod de helliges Frelser; og han skal sejre over Fjenden; og i ham skal de trofaste sejre. — Nej, Antikrist skal nok rent fysisk overvinde Guds Folk; mange troende Mennesker vil legemlig talt bukke under i den antikristelige Trængsel; men aandeligt skal „Lammet“ sejre og de, der bliver hos ham.

Dog vil det blive haarde Tider. Al kristelig Halvhed vil komme ynkelig tilkort. Den Kristenslægt, der oplever Trængslen, vil med Undren tænke tilbage paa de folkekirkelige Tider, da det kostede saa lidt at være Kristen. I den store Trængsel vil det koste baade Liv og borgerligt Erhverv. Thi de, der ikke bærer Dyrets Mærke, vil ikke faa Lov til at kjøbe og sælge (13, 16—17).

Hvor bogstaveligt vi skal forstaa det Udtryk: at bære Dyrets Mærke, er ikke saa let at sige. Umuligt er det ikke, at der ganske bogstaveligt vil blive krævet, at alle Antikrists Tilhængere skal bære et ydre Emblem; og vé da dem, der ikke bærer det! I alle Tilfælde vil Guds Folk, naar Forfølgelsen bryder løs, ikke faa Lov til i Fred at øve deres borgerlige Erhverv. Børs og Marked, Sammenslutninger og Fagforeninger vil blive

lukkede for dem. Det hele vil blive en General-Lockout fra Verdens Side overfor Kristi Menighed. Da vil atter Herrens Ord komme til at gjælde: „Salige ere de ufrugtbare og de Liv, som ikke fødte, og de Bryster, som ikke gave Die“ (Luk. 23, 29). Ja, salig er den, der til den Tid ikke har Ansvar for Hustru og Børn! Under den store Trængsels Kaar vil det ikke blive let at ernære en Familie.

Da gjælder det de helliges Udholdenhed og Tro.

Men Gud ske Lov, — de Dage skal forkortes. Antikrist skal ikke beholde Magten bestandig. Hans Tid vil blive kort. Inden han har naaet sit Maal, vil han miste sin Magt.

Og Biblen skildrer os ogsaa, hvorledes han vil miste sin Magt.

Først vil han selv ødelægge sin egen Hovedstad Babel. Siden vil Herren ødelægge ham.

Det lyder i første Øjeblik saa gaadefuldt: Antikrist vil ødelægge sin egen Hovedstad! Men egentlig er det i bedste Overensstemmelse med, hvad vi ellers véd om Tyranner og Tyranners Forhold til deres egne Hovedstæder. Enhver stor Verdenshersker vil gjærne have en stor Hovedstad. Et vidtstrakt Rige kræver et glimrende Midtpunkt; og Hovedstadens Herlighed kaster atter Glans over Herskerens Trone. — Saaledes ogsaa i Antikrists Rige. Det faar sit Midtpunkt i det store Babel. Hvor dette Fremtidens Babel skal ligge, og hvad dets rent geografiske Navn vil blive, — er endnu en Hemmelighed (17, 5). Bliver det Paris, London, New York, San Francisco eller Tokio, der engang bliver det sidste Verdensriges glimrende Midtpunkt? Eller bliver det en helt ny By, bygget op efter alle moderne Princip-

per, et sandt Teknikkens Vidunder, hvor Menneskeaanden udfolder alle sine Sejre i et Æventyrland af Mekanik og Hygiejne? Fremtiden vil vise det. Men paa en eller anden Maade vil Oldtidens Babel, Verdensstaden fra forgangne Tider, gjenopstaa i forstørret Udgave og moderniseret Skikkelse: En stor, broget, international Verdensby, hvor alle Jordens Folkeslag vil mødes; hvor Handel og Søfart vil udfolde sig i kosmopolitiske Dimensioner; og hvor Verdenslivets Glimmer og Nydelser, dets Hovmod og Kulturberuselse vil naa et svimlende Højdepunkt.

Gribende er dette Fremtidens Babel skildret i Aabenbaringens Bog som en Kvinde, der sidder paa et skarlagensfarvet Dyr, fuldt af Bespottelsens Navne. Dyret er Antikrist, hvis Aand og Regimente bærer Babel. Og Kvinden er Babel selv: „Hun var klædt i Purpur og Skarlagen og straalede af Guld og Ædelstene og Perler; hun havde et Guldbæger i sin Haand, fuldt af Vederstyggeligheder og hendes Utugts Urenheder ... og jeg saa' Kvinden drukken af de helliges Blod og af Jesu Vidners Blod" (17, 3 fg.). Denne drukne, ravende Kvinde i Flitter og Pynt med det gyldne, men berusende Bæger i sin Haand, — hvilket uhyggeligt Billede paa det antikristelige Verdensliv, saadan som det engang skal leves i Verdens Brændpunkt, det store Babel. Dér giver man sine Lyster Tøjlerne; og dér hader man de hellige, fordi de staar det løsslupne Sanseliv imod.

Men det store Babel vil ikke blot hade de hellige; ogsaa Hadet til Antikrist, til Tyrannen vil ulme i de brogede Folkemasser. Thi dét er Verdensbyens Vrangside: De misfornøjede Masser. Efter sit Væsen bliver en Verdensby ikke blot et Handlens og Kulturens Centrum, men et Kritikkens og Agitationens Centrum, —

et Sted, hvor Oppositionen florerer, og hvorfra den atter spredes. Saadan har det været i alle Historiens Tidsaldre, og saadan vil det blive i Antikrists Dage. Derfor vil Antikrist (ligesom saa mange af de gamle romerske Kejsere) føle en vis Angst og Uvilje overfor det store Babel. Det store Babel er hans Stolthed, det gudløse Verdenslivs Blomst; og det store Babel er hans Smærte: Oprørsaandens Brændpunkt, hans Regimentes Akilleshæl.

Tilsidst vil han ikke længere have noget Valg: Det ulmende Oprør er ved at slaa ud i lys Lue; de Lovløshedens Kræfter, som han selv har manet frem, er nu ved at fare løs paa ham selv. Enten vil Anarkiet feje hans egen Trone bort, eller ogsaa maa han med et dristigt Slag slaa Oppositionen ned. Han vælger det sidste. Han ser, at Slaget kan slaaes nu. Babylon er paa en Maade forsvarsløst. Den store Flod Eufrats Vande er tørrede bort, saa Vejen er beredt for Kongerne fra Solens Opgang. Det er Aabenbaringens Bog, der bruger dette Billede (16, 12). Eufrats Vande var det gamle Babels Forsvar; tørredes de bort, var Byen forsvarsløs. Der vil altsaa komme et Øjeblik, da den antikristelige Hovedstad ligger aaben for Angreb; den lader sig indtage. Da griber Antikrist til. Ved forførende Overtalelser (16, 13—14) samler han sine Underkonger („de ti Horn"); og alle rykker de løs paa Babel og tilintetgjør den store Stad. „De ti Horn, som Du saa', og Dyret, disse ville hade Skøgen (Babel) og gjøre hende øde og nøgen og æde hendes Kjød og opbrænde hende med Ild" (17, 16). Det er et dristigt Kup. Hvilket Vidnesbyrd om Mod til at vove, om vældig Handlekraft, om ubegrænset Hensynsløshed, naar det gjælder at hævde sin egen Magt. Babylon ødelagt! Saa har da Verden

faaet en Lære om hans Magt; Oppositionen vil for bestandig være slaaet ned; og hans Magt befæstet som aldrig før! Det er Antikrists Beregning. Men han glemmer bare ét; — han glemmer, at det Rige, der er splidagtigt med sig selv, kan ikke bestaa. Et mere haandgribeligt Bevis paa den indre Splidagtighed i det antikristelige Rige end dette, at Herskeren selv ødelægger sin Hovedstad, kan næppe tænkes. Og derfor kan hans Rige ikke bestaa.

Babels Ødelæggelse bliver ikke en Befæstelse af det antikristelige Regimente, men — Begyndelsen til Enden. Ved at ødelægge Babel giver Antikrist, uden selv at vide eller ville det, sin egen Magt et Dødsstød, som den aldrig forvinder. Blændværket er delvis bristet. Det er blevet aabenbart for alle, at det antikristelige Rige er ikke et Kulturens og Aandens og Frihedens Rige, som de store Floskler lød paa, men et Voldsherredømme med alle forgangne Tiders Raahed og Rædsler.

Og dette bliver endnu mere aabenbart ved Antikrists sidste Regjeringshandling. Den politiske Opposition er slaaet ned; Oprørets Rede er brændt. Saa er der kun én Fjende endnu: Guds Folk, de hellige! Deres Tro paa en Gud og en korsfæstet Frelser virker baade som en Skamplet paa Tidens „højeste Oplysning" og som en stiltiende Dom over Tidens gudløse Liv. De hidtidige Forfølgelser har intet hjulpet. Endnu er Menigheden ikke ryddet bort af Jorden. Men nu skal det være Alvor! I blindt Raseri beslutter Antikrist at slaa et sidste dræbende Slag mod Kristi Menighed paa Jorden.

Han samler sine Hære til det Sted, der paa Hebraisk hedder „Harmagedon" (16, 16).

Om denne sidste Forfølgelse virkelig vil tage Form af et Slag paa en bestemt begrænset Valplads, eller om

dette „Slag ved Harmagedon“ blot er et billedligt Samlingsudtryk for en verdensvid Kristenforfølgelse, hører til de Træk i Profetien, vi maa lade staa hen, indtil Opfyldelsen selv forklarer Synet. Det sikre og det, der har Betydning for os, er dette: At netop som Antikrist vil slaa det sidste Slag mod Guds Folk, slaar Gud, den almægtige, det sidste Slag mod ham.

Thi da er Tiden fuldkommet til Jesu Kristi Komme. Da kommer han som „Rytteren paa den hvide Hest“, som den store Sejrherre i Himlens Skyer. Vældigt er hans Komme som Lynets, der udgaar fra Østen og skinner indtil Vesten. Med sit Almagtsord slaar han Folkene ned. Al menneskelig Modstand bliver til Intet. Den antikristelige Verden rammes af Dom; og Antikrist selv og hans Hjælper kastes i Ildsøen, som brænder med Svovl. — —

Saadan lyder Antikrists Saga; en Saga om Had mod Gud, om Magt og Nydelse, Blændværk og Glimmer, om Lovløshed, der fortærer sig selv, om gudløs Kultur, der spiller Fallit, og om Menneskesønnen, der kommer til Dom, saa alle Jordens Stammer skulle jamre sig.

Hvor langt er Tegnet skredet?

Er Antikrist allerede kommen?

Det har tit været paastaaet. Nero tog man for Antikrist og senere Domitian og Muhammed, visse Paver og Napoleon, Lenin og Trotsky og mange, mange andre. Og hvem vil nægte, at der var antikristelige Træk ved alle disse Skikkelser? Men det var ikke Antikristen. Thi det maa man ikke glemme, at den samme Apostel

Johannes, der taler saa klart om den sidste store Antikrist, han taler ogsaa om mange smaa og foreløbige Antikrister i Verden (1. Joh. 2, 18). Netop derfor skal man være varsom med, naar en eller anden Skikkelse har visse antikristelige Træk, da straks at sige: Det er selve Antikristen!

Nej, endnu har ingen enkelt Skikkelse i Historien i sig forenet alt, hvad Biblen fortæller om Antikrist. — Antikrist er ikke kommen.

Og naar han engang kommer, har Gud, saavidt da jeg kan skjønne, givet sin Menighed et lille extra Hjælpemiddel til at skjelne den virkelige Antikrist fra alle de mange mindre Antikrister i Historiens Løb. Det hedder nemlig i Aabenbaringens Bog: „Den, som har Forstand, udregne Dyrets Tal; thi det er et Menneskes Tal; og dets Tal er 666“ (13, 18).

Dyrets Tal eller dets Navns Tal; — dermed hænger det saadan sammen: de hebraiske og græske Bogstaver (og her drejer det sig nærmest om de græske, da „Johs. Aabenbaring“ er skreven paa Græsk) havde ikke blot en Bogstavværdi, men ogsaa en Talværdi; — omtrent som om a i vort Alfabet betød 1, b 2, og saa fremdeles. Ved et Navns Tal forstod man da Tværsummen af de Bogstavers Talværdi, af hvilke Navnet bestod. Os synes en saadan Regnemaade kunstlet og søgt; men hvor tilvant og ligefrem den var for Datidens Mennesker, ser man af de nyere Fund i Pompeji. Her har Gadens Drenge og unge Mennesker jævnlig kradset et eller andet paa Mure og Husenes Vægge — ganske som i vore Dage! Og gjennem den Slags tilfældige Gadeindskrifter faar vi ofte en Række højst karakteristiske Øjebliksbilleder af Mennesker, som de var den Gang. Et Sted læser vi: „Amerimnos tænker kjærligt paa sin

Herskerinde Harmonia. Hendes skjønne Navns Tal er 45 (el. 1035)". Og et andet Sted: „Jeg elsker hende, hvis Tal er 545".*) — Her har altsaa et Par forelskede Ynglinge givet Luft for deres Kjærlighed. De har ikke villet betro den profane Hob den elskedes Navn (Navnet „Harmonia" er sikkert blot symbolsk for fuldkommen Ynde); — men de har heller ikke kunnet holde tæt med deres Følelser. Saa har de valgt den Mellemvej at opgive hendes Navns Tal! Intet kunde bedre vise, hvor gængs den Skik den Gang var at udregne et Navns Tal.

Og nu betror Herren os altsaa, at, naar den sidste store Antikrist engang kommer, vil hans Navns Tal være 666. Der ligger maaske noget symbolsk i dette Tal; — alle Tal i Johs. Aabenbaring er jo mere eller mindre symbolske. Syvtallet er det hellige Tal. Et tre Gange gjentaget Syvtal vilde i Biblens Talsymbolik være et passende Udtryk for Guds Tal, den hellige treenige Gud. Og Antikrist vil, som bekjendt, konkurrere med Vorherre! Han vil forsøge at sætte sig i Guds Sted. Men det skal ikke lykkes. Han naar ikke det trefoldige Syvtal, Guds Tal; han naar kun det trefoldige Sextal. Bedst som det synes at lykkes, brister det for ham.

Forstaaet paa denne Maade skulde altsaa Tallet 666 symbolsk udtrykke det bristende i hans Forsøg paa at gjøre sig selv Gud lig. Dette er muligt; maaske endog sandsynligt; mere tør jeg ikke sige. Men jeg har dog lidt ondt ved at tro, at dette hans Navns Tal slet ingen Forbindelse skulde have med hans virkelige, historiske Navn. I saa Fald vilde Symbolikken i hans Navns Tal svæve saa underlig i Luften. Jeg er derfor tilbøjelig til at tro, at Gud med denne lille Oplysning om hans Navns Tal vil sige til sin Menighed: Naar der engang

*) *A. Deissmann:* „Licht vom Osten". 3. Aufl. 1909, S. 207.

opstaar en Skikkelse, hvis Færd og Væsen ganske svarer til de aandelige Træk i Biblens Billede af Antikrist, prøv saa, om hans Navn (vel sagtens omsat i græske Bogstaver) giver Tværsummen 666. Er det Tilfældet, saa har I, i denne lille Biomstændighed, et guddommeligt Fingerpeg om, at nu staar I ikke overfor en af Antikrists mange Forløbere, nu staar I overfor ham selv, Guds Riges sidste store Modstander.

Paa denne Maade vilde Oplysningen om hans Navns Tal for Menigheden „sætte Prikken over i'et", hvad Vished angaar.

Man troede i sin Tid, at Neros Navns Tal („Kejser Nero") gav 666; men det var dog vist nok en Misforstaaelse. I alle Tilfælde har Historien tilstrækkelig klart vist, at Nero var ikke den egentlige, sidste Antikrist.

Nej, Antikrist er endnu ikke kommen; hverken Biblens aandelige Billede eller hans Navns Tal har endnu helt, fra alle Sider, passet paa en eneste enkelt Skikkelse i Menneskehedens Historie. —

Og saa lidt som Antikrist er kommen eller lever for Tiden, saa lidt burde nogen for Alvor kunne mene, at vi lever midt i den antikristelige Trængsel. Nu og da dukker jo disse Paastande op. Man henviser til Forfølgelserne i Kina, Uganda, Madagaskar eller til Myrderierne i Armenien o. s. v. — Men, alt det var jo ikke en almindelig Kristenforfølgelse; tilmed var der, særlig i Kina og Armenien, stærke nationale Modsætninger med i Spillet. Den antikristelige Trængsel vil ikke blive sporadiske, lokale Udslag af Hadet til Gud og hans hellige, men en vel overlagt, organiseret Kristenforfølgelse den hele vide Verden over.

Endnu mindre Mening er der i at henvise til Verdenskrigens Resultat og gjøre Tysklands Nederlag til

ét med Verdens Sejr over Herrens Folk! For os neutrale er en saadan Betragtning ganske ufattelig; og jeg skulde heller ikke have nævnt den, hvis ikke selve det ansete „Allg. Evang. Luth. Kirchenzeitung“ havde gjort sig til Talsmand for den. I dette Blad for 25. Okt. 1918 læser vi: „Paa den ene Side: Tyskland med en Kejser, der kun drog i Krig med og satte sin Tid til Gud; de fromme Feltherrer, der kun vovede med Gud; de mange Tusind fromme Kristne, som satte alt i Guds Haand, Dag og Nat bedende om hans Hjælp. Paa den anden Side det atheistiske Frankrig med sin Bekjendelse: „Tyskland frygter Gud; vi frygter ikke engang Gud!“ — det forløjede England ... og det med Blodpenge og Pengesække fyldte Amerika ... Partierne er forfærdelig ulige. Hist Mammon, her Gud; hist Tillid til Masserne, her Tillid til Gud ... Sejrer altsaa Tysklands Fjender, ikke forbigaaende, men afgjørende og endeligt, saa sejrer Løgnen, Pengene, Mordet; ja, saa besejres Troen paa Gud og Haabet om hans Bistand. Paa den Maade har Gud ikke før regjeret Verden. Og holder han op med at regjere Verden paa den gamle Maade, saa holder selve Verdenshistorien op. Saa ganger det paa Hæld, ikke blot med Tyskland, men med Folkene, ja med Verden. Og da har Kristus givet os det klare Løsen: Opløfter Eders Hoved, thi Eders Forløsning stunder til!“

Det gjør En ligefrem ondt at læse en saadan Udtalelse af en god kristen Mand; og den behøver, i alt Fald for os, der ikke er Tyskere, ingen Gjendrivelse.

Nej, vi staar ikke midt i den store Trængsel. Set fra den store Trængsels Kaar vil vore Dages Kristenliv næsten tage sig ud som „at lege Kristen“. Hvem af os forstaar endnu helt, hvad det vil sige at være Kristen

med blodig Alvor? Men lad os berede os til at forstaa det. Tiden maner til det. Er Antikrist end ikke hidtil kommen, saa kan dog ingen i denne Slægt, der lever med en opslaaet Bibel og i vaagen Forbindelse med Tiden, være blind for, at de antikristelige Kræfter rører paa sig med stigende Fart og Voldsomhed.

Allerede hører vi i den store evropæiske Aandskoncert Forspillet til det antikristelige Had; — allerede skimter vi, saavidt jeg da skjønner, de Veje, ad hvilke det vil lykkes Antikrist baade at gjøre sig til Herre over hele Verden, at sætte sig selv i Guds Sted og at rejse Kampen mod Guds Folk.

Lad mig nævne nogle faa Exempler i alle disse Retninger.

Hvad først Hadet, det vilde antikristelige Had angaar, da spørger jeg de vidende: Er ikke den tyske Filosof Friedrich Nietzsche et ganske mærkeligt Tidens Tegn? Jeg husker endnu den Vinter i Alslev Præstegaard for c. 20 Aar siden, da jeg første Gang læste hans Værker. De virkede døvende, overvældende, forfærdende paa mig som en uhyre Braadsø, der slaar. At et Menneske kunde skrive saadan! At en Sjæl skabt til Gud kunde gaa løs paa Gud med saa vanvittigt vilde Bespottelser! Nietzsche gjør Krav paa at „filosofere med Hamren"; og det er rigtigt. Det gjør han. Hvert Ord, han siger, hver Aforisme er som et Hammerslag, beregnet paa at knuse det, som Slægten hidtil har anset for sit dyreste Eje.

Hvad siger man f. Ex. til følgende Slutningsord i Nietzsches Værk: „Antikrist"?*) Han skriver:

*) Fr. Nietzsches Werke. Erste Abtheilung, B. VIII „Der Antichrist" S. 312—13.

„Jeg fordømmer Kristendommen. Jeg rejser imod den kristne Kirke den frygteligste Anklage, en Anklager nogensinde har taget i sin Mund. Den er for mig den højest tænkelige Korruption. Den kristne Kirke har ikke ladet noget som helst uberørt af sin Fordærvelse; den har forvandlet enhver Værdi til Værdiløshed, enhver Sandhed til Løgn, enhver Retskaffenhed til Sjælenederdrægtighed. — Vov paa at tale til mig om Kristendommens „humane Velsignelser!" At afskaffe Nød har været lige imod dens egen Interesse. Den har levet af Nød; den har skabt Nødsstande! ... „Syndens Orm" f. Ex.: Med denne Nødsstand har Kirken først beriget Menneskeheden. „Alles Lighed for Gud", — denne Falskhed, dette Paaskud for de smaa Sjæles Hævn, dette Begrebs-Sprængstof, der tilsidst er bleven til Revolution, ja til Nedgangsprincippet i hele den moderne Samfundsorden, ... dét er kristeligt Dynamit! ... Kristendommens „humane" Velsignelser! ... Med sine blegsottige Helligheds-idealer har Kristendommen drukket alt Blod, al Kjærlighed, alt Haab ud af Livet; med sit „hinsides" har den fornægtet enhver Virkelighed; med sit Kors har den mærket den mest underjordiske Sammensværgelse, som nogensinde har fundet Sted mod Sundhed, Skjønhed, korrekt og tapper Optræden, Aand, Sjælegodhed; ja, mod Livet selv! — — Denne evige Anklage mod Kristendommen vil jeg skrive paa alle Vægge, overalt hvor Vægge gives; — jeg har Bogstaver, der endog skal faa de blinde til at se! Jeg stempler Kristendommen som én stor Forbandelse, én stor indre Fordærvelse, ét stort Hævninstinkt, for hvilket intet Middel er giftigt, underjordisk, lavt og lønligt nok; — jeg stempler den som én stor, udødelig Skamplet paa Menneskeheden!"

Er dét ikke antikristeligt Had? Og hvis dette ikke

er nok; hvis man tror, at det er Kirken og ikke Kristendommen, der her angribes, saa læs endnu følgende Ord:

„Man gjør klogt i at trække Handsker paa, naar man læser det nye Testamente; ja, man tvinges næsten dertil, naar man skal være saa megen Urenlighed paa nært Hold. Vi vilde ligesaa lidt vælge os apostolske Kristne til vor Omgang som polske Jøder. Ikke at man behøvede at have bestemte Indvendinger imod dem; — blot dette: De lugter ikke godt! Forgjæves har jeg i det nye Testamente spejdet efter blot ét sympathetisk Træk. Der er intet frit, godt, aabenhjærtet, retskaffent i den Bog . . . Der er kun slette Instinkter i Nye Testamente; og selv disse slette Instinkter mangler Mod. Alt dér er Fejghed, Øjenskalkhed, Selvbedrag. Enhver anden Bog bliver renlig, naar man lige har læst Nye Testamente. I hele Nye Testamente er der blot én Figur, som man maa ære: Pilatus . . . Han har beriget Nye Testamente med det eneste Ord, der har Værdi; — og det Ord er en Kritik, ja en Tilintetgjørelse af Nye Testamente selv, nemlig dette: „Hvad er Sandhed?"*)

Dette her er Galmandssnak, vil man sige. Ja, selvfølgelig. Alt Had mod Gud er Galmandsværk; og al Bespottelse af Gud er Galmandssnak. Men det er blændende, besnærende, smittende Galmandssnak.

Hele Nietzsches Filosofi ægger og vækker de slumrende antikristelige Instinkter i den faldne Menneskehed. Grundtanken er omtrent denne:

„Menneskearten" er opstaaet ved Kamp og Udvikling fra neden. Men hvorfor slaa sig til Ro med det opnaaede Maal? Den moderne Evropæer er et latterligt „Hjordedyr", skikkelig, sygelig, middelmaadig. Dét kan ikke være Højdepunktet af den menneskelige Ra-

*) Anf. Bind S. 279—81.

ces Muligheder. Vi maa kunne skabe „Overmennesket" — et højere, friere, mere aristokratisk særpræget Væsen end Nutidens ynkelige Menneskedyr. Alt, hvad der bidrager til at skabe Overmennesket, er godt; alt, hvad der hæmmer Overmenneskets Fremkomst, er ondt.

Dermed er den store „Omvurdering af alle Værdier" angivet. Thi hvad bidrager til at skabe Overmennesket? Ikke de kristne Dyder: Ydmyghed, Medlidenhed, Underkastelse, Tro og Taalmodighed; — alt det er Slavemoral, der forkrøbler og forkvakler; det er skændigere end nogen Last. Nej, Magtviljen i Mennesket skaber Overmennesket, hensynsløs Selvhævdelse, dristig Livsberuselse, Selvforherligelse, Kampetrods og Krav paa Ret til ubegrænset Udfoldelse af alle sine Livsinstinkter, — alt dét skaber Overmennesket; alt dét er „Herremoral"; alt dét er godt!

Kan noget efter sit hele Anlæg være mere antikristeligt end dette? Tilmed er disse Grundtanker fremsat i en Række glimrende Aforismer, der gjør, at Nietzsche er saa let at udnytte i agitatorisk Øjemed. Enhver Skillingsjournalist kan forsyne sig i Nietzsches store Arsenal. Hver Aforisme er som en Haandgranat, hvormed man kan sprænge alle hidtidige religiøse og sædelige Idealer i Luften. Og man kan ikke klage: Arsenalet bliver flittig brugt baade af aandsaristokratiske Salonradikaler og grovkornede Folkedemagoger.

Alligevel er der noget i, hvad Nietzsche selv skriver i Fortalen til sin Bog „Antikrist": „Denne Bog er endnu de færrestes Sag ... Først Dagen i Overmorgen hører mig til ... Der trænges til nye Øren til ny Musik". Hadets Fanfarer skal have Tid til at virke. Men Fanfarerne er udslyngede; og de virker. Nietzsche har i de senere Aar haft den tyske Ungdoms Øren i en forfærdende

Grad. Men hans nye Musik vil blive kosmopolitisk; hans store „Omvurdering" vil blive et internationalt Sprog. „Dagen i Overmorgen" tilhører ham — og Antikrist.

Men hvor lang er Dagen i Dag? Det er Spørgsmaalet. Historiens „Dage" er ikke lige lange.

Dog er der ingen Grund til overvættes Optimisme. Faktisk ser vi allerede mange af de Veje, ad hvilke Antikrist vil naa sit Maal.

Som allerede ovenfor antydet: i Verdenshistoriens Udviklingslinier ser vi allerede det Princip arbejde sig frem, i Kraft af hvilket det engang vil lykkes én Mand at samle den hele Jord til ét Rige. Selv om vi nemlig regner med, at der (som tidligere skildret) vil være meget i Antikrists Personlighed og Skæbne, meget i hans Voldspolitik og kulturelle Blændværk, der baner ham Vej til Verdensherredømmet, saa er det dog utvivlsomt, at bæres det antikristelige Forsøg paa at danne et jordomspændende Verdensrige ikke oppe af selve Verdensudviklingens inderste Tendens, saa vil det ikke lykkes. Men Tendensen er der. Det føderative Princip er ved at blive det store Løsen i den internationale Politik. Allerede længe har vi haft „Nordamerikas Forenede Stater". Det næste Skridt er vel „Evropas Forenede Stater". Det engelske Rige er ved at undergaa en lignende Forandring: ikke længere et Moderland med uselvstændige Kolonier, men en Sammenslutning af frie Stater: Det føderative engelske Imperium! Engang vil vi vel ad disse Veje faa Verdens Forenede Stater; — allerede tales der jo i den praktiske Politik om „Nationernes Liga" og „Folkenes Forbund". Og saa har Udviklingen selv jævnet Vejen, saa én Mand kan tænkes at blive Topfigur for den ganske Menneskehed.

Det føderative Princip er i Verdenspolitikken den

Bølge, der engang vil bære Antikrist til Magtens Tinde; — og den Bølge rejser sig allerede. —

Og vi skimter ligeledes klart den Vej, ad hvilken Antikrist engang vil virkeliggjøre Skriftens Profeti om at sætte sig i Guds Tempel og udgive sig selv for at være Gud (2. Tes. 2, 4).

Det er klart: Antikrist vil ikke bilde sig selv og Verden ind, at han er Vorherre, der har skabt Himmel og Jord. Det vil komme ad ganske andre Veje. Den nyere Aandshistorie afgiver et glimrende Exempel paa, hvordan det vil ske. Jeg tænker paa Auguste Comte's „Menneskehedens Religion". Det er overflødigt her at gaa ind paa Enkeltheder; jeg antyder blot denne „Religions" bærende Tanke: Menneskeheden skal tilbede det højeste. Men hvad er højere end Menneskeheden selv? Der gives intet højere. Altsaa skal Menneskeheden tilbede sig selv. Og det vil igjen sige: Menneskeheden skal tilbede sine egne store Repræsentanter: Heroer, Genier o. s. v.

Det er d e t t e Raisonnement, der er klassisk antikristeligt. Ad d e Linier vil Antikrist engang gjøre Krav paa den samlede Menneskeheds Tilbedelse: Tilbed ikke en usynlig Gud; thi der gives ingen! Tilbed ikke en menneskebleven og korsfæstet Gud; det er forargelig Daarskab! Tilbed Menneskeheden selv i dens højeste Repræsentanter! Og derfor — tilbed m i g, Antikrist; thi jeg er Slægtens vældigste Skikkelse, Samlingsmærket for Folkene, en Verdenshersker i større Stil end nogen før mig!

Ad denne Vej vil Kravet paa Tilbedelse vokse organisk ud af Kravet paa at være den frigjorte Menneskeheds store oplyste Fører. — Og vil Tvivlere sige: Ja, K r a v e t paa Tilbedelse! Men vil nogen lytte til dette

Krav? Tror man virkelig, at den Slægt, der lever paa Antikrists Tid, en vantro, kritisk og materialistisk Slægt, vil være tilbøjelig til at give sig hen i en moderne Herodyrkelse, en gjenopstanden Kejserdyrkelse? — saa vil jeg svare: Glem ikke at regne med Menneskehjærtets Daarskaber! Det ligner netop det stakkels forvildede Menneskehjærte at give Gud sin Afsked og gjøre et Menneske til sin Gud. Selv den mest nøgterne Tidsalder kan begejstres til Herodyrkelse. „Herodyrkelse vil bestandig findes, saa længe der er Mennesker", siger Carlyle; — og saa giver han sig hen i uforbeholden Forundring over, at selv den franske Revolutions Mennesker, der havde brudt med alt, hvad der hed Gud og Gudsdyrkelse, dyrkede Voltaire som „deres Gud". „Det har altid syntes mig yderst mærkværdigt, dette med Voltaire. Intet Folk har nogensinde været saa lidt tilbøjelig til overhovedet at beundre som hine Franskmænd paa Voltaires Tid. Spot var deres Aands Væsen; for Tilbedelse havde deres Aand ingen Plads. Og saa — alligevel! Den gamle Mand fra Ferney kommer ind til Paris; en gammel, vaklende, svagelig Mand paa 84 Aar. De føler, at han ogsaa er en Slags Hero, at han har tilbragt sit Liv med at kæmpe mod Vildfarelse og Uretfærdighed ... De føler, at hvis Spot er det, det kommer an paa, har der aldrig været en saadan Spotter. Han er hver enkelts virkeliggjorte Ideal ... Han er egentlig deres Gud; den Gud, som passer for dem. Følgelig dyrker de ham alle, lige fra Dronning Antoinette til Toldmanden ved Porte St. Denis ..."*)

Aa nej, det vil ikke blive saa vanskeligt for Antikrist at faa sin Samtid til at dyrke sig som Gud. Antikrists

* *Th. Carlyle:* „Om Herodyrkelse". Overs. af Vilh. Troye. Bergen 1888, S. 13—14.

Komme sker jo i Følge Satans Kraft, med al Løgnens Magt og Tegn og Undere (2. Tes. 2, 9). Sataniske Kræfter og teknisk Blændværk (Aab. 13, 15) vil forene sig med Menneskehjærtets urgamle Tilbøjelighed til Herodyrkelse, med nye Fraser om „en Menneskehedens Religion" og med det gamle Krav om Kejserdyrkelse, pudset op efter nye Tiders Behov, — og før man véd det, vil alle de, som bor paa Jorden, tilbede „Dyret" og Dyrets Billede som deres Gud.

De vilde ikke tage imod Sandheden; derfor sender Gud dem kraftig Vildfarelse, saa de tror Løgnen. Det er Skriftens Ord. Og en af de Løgne, de vil tro, er netop denne: at Antikrist er deres Gud. — —

Endelig skimter vi ogsaa allerede den Vej, ad hvilken Forfølgelsen af Menigheden engang vil blive rejst.

Jeg nøjes med i saa Henseende at aftrykke nogle Udtalelser af Georg Brandes. De taler iøvrigt for sig selv. Anledningen var den franske Stats tidligere beskrevne Skolekamp. Da Bølgerne gik højest, blev der som Modtræk mod Statens Overgreb mod de private katolske Skoler i Frankrig stiftet en „Forening for Undervisningens Frihed" med det Program, at Forældre skulde have Ret til at opdrage deres Børn i den Livsanskuelse, de selv vilde. I den Anledning skrev Georg Brandes:*)

„Den Frihed, for hvilken Kirkens Mænd her tager Ordet, er en Frihed, for hvilken ingen Stat og ingen Enkeltmand, der vil fremme Fornuft og Aandsfrihed, kan have noget tilovers . . . Loven beskytter de mindreaarige Børns Personer og Ejendom mod Faderens Luner. Har Staten da ikke Ret til at beskytte Barnets Hjerne, dets Sjæleliv, dets Karaktérdannelse?" . . . Hvis

*) Samlede Værker, B. XV., S. 498—501 (1902).

ikke Staten gjør det, „kunde Faderen paaføre Børnene sine Fordomme, sin Indskrænkethed, sine forældede og skadelige Anskuelser, ganske som han paafører dem sin Tuberkulose og sin Kjønssygdom! . . . Det gaar dog ikke an at give en Fader, der føler sig selvsikker, fordi han aldrig har haft en Tanke i Hjernen, Retten til at fordømme sine Børn til Uvidenhed, Tankeløshed og Autoritétstro! . . . Hvis et Samfund er naaet saa vidt i Kultur, at Statens ledende Mænd sætter sig Kulturfremskridtet til Opgave, saa kommer de derved nødvendigvis til at give Beslutninger Lovskraft, der gaar ud paa at frelse den opvoksende Slægts Hjerner og Hjærter fra kirkelig Bearbejdelse og Paavirkning i Skolen". En Frihed, der vil „fortsætte og sikre Aandernes Aartusinder gamle Slaveri under Dogmer", m a a bekæmpes.

„De, som for Tiden er ved Roret i Frankrig, betragter kirkelig Undervisning og Opdragelse som en Undervisning i Brug af forfalsket Maal og Vægt, falsk Maal for enhver menneskelig Værdi, falsk Værdsættelse af Handlinger og Tanker, falsk Opfattelse saavel af historiske Tildragelser som af sjælelige Foreteelser, falsk Vægtangivelse i Fastsættelse af den Vægt, der bør tillægges Brøde som Dyd. De stræber at fortrænge Troen, nøjagtig som de stræber at fortrænge Drikkeriet . . . De indrømmer, at Troen meddeler en kunstig Kraftfølelse, men hævder, at den nedbryder Intelligensen, sløver Blikket, og at den Lyksalighed, den medfører, ikke er mere værd end den, som Alkohol formaar at fremkalde".

Saavidt Georg Brandes. De Udtalelser er i høj Grad typiske. I Virkeligheden rummer de i Kim og Spire hele den antikristelige Forfølgelse. Med den Slags Ræsonnementer og Fraser vil den store Forfølgelse engang

blive rejst. Det er Synd for de stakkels Børn at forkvakles af middelalderlig Fordummelse og aandelig Alkoholisme! Og hvad andet er den kristne Tro? Altsaa: i Aandsfrihedens Navn m a a Børnene værnes mod kristelig Paavirkning i Skolen. Men det k a n kristne Forældre simpelthen ikke finde sig i; de maa forsøge i Hjemmet at give Børnene, hvad man berøver dem i Skolen. Derved tvinges Kampen mod den kristne Skole til at blive en Kamp mod de kristne Hjem. Og saa er Forfølgelsen i Gang.

I Aandsfrihedens Navn vil man fornægte Aandsfrihedens elementæreste Ret: Forældres Ret til at dele deres Tro med deres Børn.

Den antikristelige Forfølgelse vil blive rejst som en „Kulturkamp" og ende — som blodigt Barbari.

„TEGNENE" —
PAA NATURENS OMRAADE

Tegnene selv.

OGSAA i den ydre Natur vil der ske Tegn før Jesu Komme.

Hin Aften, da Jesus paa Oliebjærget talte til sine Disciple om de sidste Tider, sagde han bl. a.: „Straks efter de Dages Trængsel skal Solen formørkes og Maanen ikke give sit Skin og Stjærnerne falde ned fra Himlen, og Himlens Kræfter skulle rystes. Og da skal Menneskesønnens Tegn vise sig paa Himlen; og da skulle alle Jordens Stammer jamre sig, og de skulle se Menneskesønnen komme paa Himlens Skyer med Kraft og megen Herlighed" (Math. 24, 29—30).

Der skal altsaa gaa store Naturrevolutioner forud for Jesu Kristi Komme.

Her maa man dog erindre ét: Jesus gjør i sin Tale om de sidste Ting intet som helst Forsøg paa at skjelne mellem de forskjellige Stadier. Bl. a. skjelner han ikke mellem sit Komme til Dom over Antikrist før Tusindaarsriget og sit Komme til Dom over Verden ved selve Verdens Undergang. Og de Naturrevolutioner, han her nævner: at Sol og Maane skal slukkes, og Stjærnerne

falde fra Himlen de er saa voldsomme, saa overvældende, at de utvivlsomt er Forbud paa selve Verdens Undergang.

Vi kan derfor næppe anføre de ovenfor citerede Ord af Jesus som Bevis for, at der ogsaa i Naturen skal ske mærkelige Tegn forud for hans første Gjenkomst inden Tusindaarsriget.

Men andre Steder i Skriften lader os ikke i Tvivl. Ogsaa forud for hans Komme til Dom over Antikrist sker der Tegn i Naturen. Mindst to Gange kommer Johs. Aabenbaring tilbage til dette. De første fire, ganske korte smaa Afsnit i den forseglede „Fremtidsbog" handler om Naturrevolutioner. Hagl og Ild blandet med Blod kastes i Havet; en Stjærne, hvis Navn er Malurt, forgifter Floder og Kilder; og Trediedelen af Solen, Maanen og Stjærnerne formørkes (Johs. Aab. 8, 7 fg.).

Alle disse Billeder er i højeste Grad dunkle. Det er næppe endnu givet noget Menneske med Sikkerhed at sige, hvad der her i det enkelte sigtes til. I alt Fald tør jeg ikke indlade mig paa en detailleret Udlægning. Men at det her drejer sig om store Naturforstyrrelser, synes uimodstaaeligt. Baade Jorden, Havet, de ferske Vande og Firmamentet rammes af extraordinære Rystelser.

Og disse Rystelser vil stige i Voldsomhed og Omfang. Thi første Gang Johs. Aabenbaring taler om fremtidige Naturrystelser, drejer det sig stadig kun om „en Trediedel": Trediedelen af Jorden, Trediedelen af Floderne o. s. v. Men senere — i det 16. Kapitel — da Guds Vredesskaaler udgydes over Verden, saa atter baade Jord og Hav, de ferske Vande og Solen rammes, da er enhver Begrænsning taget bort; da rammes det hele (Johs. Aab. 16, 1 fg.).

Vi synes altsaa efter disse Steder i Johs. Aabenbaring at kunne vente, at der ved Begyndelsen af „Endens Tid“ vil komme Uro ogsaa i den ydre Verdensbygning. Selv under Naturens normale Forløb kan man jo tale om Naturrystelser. Naturen, som vi kjender den, er ikke lutter Idyl. Jordskjælv og Cycloner, Storm og vulkanske Bølger griber til Tider voldsomt og forfærdende ind i Naturens regelmæssige Gang. Men vi er forberedte paa det. Selve Rystelserne, der afbryder den regelmæssige Gang, hører paa en Maade med til det regelmæssige. Men mod Endens Tid vil Rystelserne blive voldsommere, vildere, i det hele mere „extraordinære“.

Dette er et nyt Udslag af det hemmelighedsfulde Sammenspil, som helt igjennem præger Forholdet mellem Naturen og Menneskeheden. Ved Dagenes Begyndelse, da Mennesket endnu var uden Synd, var ogsaa alt i den ydre Natur saare godt. Men da Synden kom ind i Menneskeverdenen, tog ogsaa Torn og Tidsel Magten i Naturen. Menneskehjærtets lønlige Oprør mod Gud fik sin Straf og sit Modtræk i Naturens Oprør mod Mennesket. Og naar engang, i det store Frafalds Tid, Menneskehjærtets Oprør mod Gud stiger til et Højdepunkt, da vil ogsaa de voldelige Kræfter i Naturen stige til et Højdepunkt. Til de extraordinære Samfundsrystelser i de sidste Tider svarer de extraordinære Naturrystelser, som Skriften stiller i Udsigt. — Menneskeverdenen og Naturen følges ad. Paa den nye Jord, hvor Mennesket helt er helliget Gud, vil ogsaa de oprørske Kræfter i den ydre Natur for evigt være tøjlede og tæmmede. Paa den nye Jord er der intet „Hav“ (Johs. Aab. 21, 1).

Det er derfor ikke et tilfældigt, løsrevet Fænomen, at der varsles store Naturkatastrofer forud for Jesu

Kristi Komme; det er i dyb Overensstemmelse med den Sammenspillets Grundlov, der strækker sig fra Paradiset til den nye Jord.

Og vi forstaar ogsaa godt disse Naturforstyrrelsers Mening: de er et sidste Forsøg fra Naadens Guds Side paa at standse og vække en frafalden Slægt. Evangeliet vil Slægten i de Dage ikke længere høre. Ad Forkyndelsens Vej kan den ikke frelses. Saa taler Gud til den gjennem den ydre Natur. Naturplager skal gjøre en Johannes Døbers Gjærning i stor Stil: kalde til Omvendelse, vække til Besindelse; hjælpe den gudløse Slægt til midt i sit Hovmod og sin falske Storhed at føle sin Afmagt og Afhængighed. Dét er Guds Hensigt. Men den vil ikke naaes. Naturplagerne vil ligesaa lidt formaa at bøje Hjærterne som Naadens Ord. „Menneskene", hedder det, „. . . bespottede Guds Navn, som har Magten over disse Plager; og de omvendte sig ikke til at give ham Ære" (Johs. Aab. 16, 9).

Hvor langt er Tegnene skredne?

Der er ikke stort mere at sige om disse Tegn i Naturen. Den rent fysisk-geografiske eller meteorologiske Side af dem faar staa hen. Vi har blot at spørge: Er Tegnene i Naturen sket eller i Færd med at ske?

Her maa jeg for første Gang tilstaa: det er mig ikke muligt at se, at Tegnet er „under Opmarch". Min Viden strækker i alt Fald ikke til. Hvad skulde man nævne? At der bliver flere og flere Jordskjælv? Men er det saa sikkert? Beror det ikke simpelthen paa, at der i Seismografens Tidsalder registreres flere og flere? Og noget

egentlig „extraordinært“ ved Nutidens Jordskjælv, nogen Stigning i Art og Omfang i Forhold til tidligere Tiders Jordskjælv, ved jeg ikke at nævne. Vi faar vist indrømme, at Naturens Gang hidtil ikke har bekræftet denne Side af Skriftens Profetier. Det staar endnu tilbage.

Og selvfølgelig er da heller ikke det Tegn sket, som Skriften i Flugt med Naturkatastroferne kalder: „Menneskesønnens Tegn“.

Dermed menes øjensynlig et eller andet, velsagtens i den ydre Natur, som paa en ganske haandgribelig, utvetydig Maade gaar umiddelbart forud for selve Herrens Komme, saa selv Verden („Jordens Stammer“) forstaar, at nu kommer dens Herre og Dommer.

Hvori dette Tegn bestaar, véd vi iøvrigt ikke.

Nogle siger: Menneskesønnens Tegn? — Er det ikke Korset, der er Menneskesønnens Tegn? Altsaa kan vi vente, at et stort, lysende Kors vil vise sig paa Himlen umiddelbart forud for Jesu Kristi Gjenkomst.

Det lyder mig dog noget „mythologisk“; i alt Fald er det ikke mere end det rene Gjætværk.

Andre siger: Menneskesønnens Tegn? Det maa sikkert være en Engleaabenbaring. Da Menneskesønnen første Gang kom til Jorden i Ringhed Julenat, da blev hans Komme bebudet af en himmelsk Hærskares Mangfoldighed. Hvad er da rimeligere end at antage, at ogsaa Engle vil bebude hans Komme i Kraft og Herlighed?

Maaske. Jeg véd det ikke. Jeg véd kun, at Skriften siger, at hans hellige Engle aabenbares med ham, naar han kommer. Hærene i Himlen følger ham. Jeg véd intet om, at Englene vil gaa forud for ham og bebude hans Komme, medmindre der ligger en Antydning af

noget saadant i Paulus' Ord: at Herren vil stige ned fra Himlen med Overengels Røst (1. Tes. 4, 16).

Atter andre siger: Menneskesønnens Tegn? Mon det ikke skulde være et stort kosmisk Mørke, der gaar umiddelbart forud for hans vældige Lysaabenbarelse? Vilde ikke et saadant Mørke, der en kort Tid fyldte det ganske Verdensrum, baade være vel skikket til at gribe „Jordens Stammer" med Rædsel og til at danne Baggrund for hans Herlighedsskikkelse?

Hvis jeg endelig s k a l vælge mellem disse Forslag, synes dette sidste mig sandsynligst. Men iøvrigt véd vi intet. Vi véd kun, at Skriften taler om et saadant Menneskesønnens Tegn til allersidst; og vi véd, at den Slægt, der oplever dette Tegn, ikke vil kunne tage fejl: Det er et sidste, utvetydigt Varsel om, at Herren er nær.

RESULTATET SAMLES

Udviklingens »ubekjendte Størrelse«.

Vi har nu nøje gjennemgaaet de Tegn, der bebuder Herrens Komme, og raadspurgt Tiden om, hvor langt disse Tegn er skredne.

Nu samler vi til Slutning Resultatet:

Tegnene er ikke fuldbyrdede; men paa alle Omraader (undtagen maaske paa Naturens) bærer Udviklingen med rivende Hast netop den Vej, som Tegnene angiver.

Tænk blot et Øjeblik efter! Dér stod han for c. 2000 Aar siden nede i Judæa, Menneskesønnen, Guds Søn, og kastede med sine Ord (dem, han selv talte, og dem, han gav sine Disciple at tale) en Række Sømærker ud i mange forskjellige Retninger.

Først saa' han ud over Guds Riges Historie paa Jorden, og saa kastede han et Mærke ud, hvorpaa der stod: „Forkyndelsen af Rigets Evangelium for alle Folk!" Langt slyngede han det ud i Tiden; Aartusinder frem; og med guddommelig Myndighed sagde han:

Det Sømærke skal Guds Riges Udvikling engang passere!

Saa saa' han ud over Israels Folks Fremtid, det Folk, der havde forkastet og korsfæstet ham; og atter kastede han et Sømærke ud. Denne Gang stod der: „Israels Omvendelse og Samling hjem fra Landene". Det lød saa usandsynligt som vel muligt: at Israel skulde samles til deres Land (de havde den Gang endnu ikke mistet det!), og at Israel skulde omvendes til den, de havde gjennemstunget, de, som brændte af Afsky og Had! Men med sikker Haand lagde Herren Sømærket ud, — Aarhundreder frem i Tidens Taagebanker; og han varslede og sagde: Det Sømærke skal Israels Skæbne-Skude engang passere!

Og atter saa' han ud over Verden, og denne Gang dvælede hans Blik ved Folkeverdenens indre Kaar; og saa lagde han en tredie Vager ud; og paa Vageren stod der skrevet: Antikrist! Samlingsudtrykket for de sidste Tiders Anarki, Tyranni og Frafald. Og igjen lød hans Stemme saa fast og myndig: Den Vager skal Samfunds- og Aandsudviklingen paa Jorden engang i Tiden passere.

Saa gik Historien sin brogede Gang. Slægter kom, og Slægter gik. Verden tænkte ikke paa de Sømærker, der laa dér forude for Udviklingen; ja, den anede end ikke, at de laa der. Selv Menigheden glemte dem ofte. Lange Tider kom der, da man ganske havde tabt dem af Syne, eller da Udviklingen syntes at gaa i ganske andre Retninger. Og nu — alligevel! — nu et Par Tusind Aar fremme i Tiden, nu skimter vi ganske tydelig de gamle Sømærker et Stykke forude; vi hører de forlængst udlagte Klokkebøjer ligge og ringe paa Nutidens oprørte Hav; vi ser Udviklingen (i alle Retninger) ligge

i Kurs med det profetiske Ord. Det er sket af Herren, og det er underligt for vore Øjne.

Over alt dette vil jeg have Lov til at undre mig i hellig Undren; og jeg vilde gjærne vække andre til at dele denne Undren med mig.

Tegnene er ikke fuldbyrdede; men Historien laver sig til til at fuldbyrde dem. Og derfor maa vi alvorlig regne med den Mulighed, at Herrens Gjenkomst kan være nær. I tusindstemmigt Kor raaber Nutiden til os: „Bered Dig til at møde Din Gud!" Og salig er den, der bliver stille overfor dette Raab!

Men lad os ikke egenmægtigt slaa det fast som et Dogme, at Herrens Gjenkomst er lige forhaanden. Lad os ikke med selvtagen Vished sige: „Han kommer i Aar! Han kommer til næste Aar! Han kommer, førend jeg gaar i min Grav!" Lad os ikke være Daarer og give os til at regne. Den eneste Beregning, som er født af Aanden, er den, der baade regner med, at det, der endnu staar tilbage, kan gaa hurtigt, og som tillige regner med, at der bag de Tilløb til Afslutning, som vitterlig er oppe i Tiden, kan komme Langmodigheds-Tider fra Gud, som forhaler Afslutningen.

Her er et „X" (en ubekjendt Størrelse) i Udviklingen, som vi aldrig vil kunne finde.

Ved Hjælp af den har Herren bestandig gjort forhastede Forventninger til Skamme!

„Se, jeg kommer snart!" det staar der ganske vist. Men det er talt af Ham, der har Evighedens Overblik over Tiden; og hver Gang man glemte dette og tog dette „snart" rent historisk og gav sig til at regne og sige: „Han kommer om saa og saa mange Aar; eller om saa og saa mange Maaneder!" saa gjorde Herren Regne-

stykkerne til intet. Saadan gik det i Slutningen af det andet Aarhundrede, i det sjette, det tiende, det trettende Aarhundrede og i første Halvdel af det nittende Aarhundrede — og for Resten mangfoldige andre Gange i Kirkens Historie. Naar Hunger og Pest og Krige og Forfølgelser gik hen over Jorden, var der straks nogle, der troede, at de sidste Tiders Tegn var lige forhaanden; de glemte rent, at Mesteren engang havde sagt: „I skulle faa at høre om Krige og Krigsrygter! Ser til, lader Eder ikke forskrække; thi det maa ske, men Enden er ikke endda" (Math. 24, 6).

Dét glemte Montanisterne i det andet Aarhundrede. De saa', at Tiderne var onde, og at en vis Træthed havde afløst de første kristne Slægtleds glødende Forventning. Saa gjorde de deres Modtræk. To synske Kvinder varslede Verdens nære Undergang. Allerede var det nye Jerusalem set i Skyerne; om kort Tid vilde det dale ned ved Byen Pepuza i Frygien! En Mængde Mennesker blev grebne af dette Budskab. Fra alle Middelhavslandene brød kristne Mennesker op og drog til Pepuza. Andre Steder — i Syrien f. Ex. — drog Flokke af Kristne under en Biskops Førerskab ud i Ørkenen; thi, stod der ikke i Johs. Aabenbaring, at „Kvinden" (Menigheden) flyede ud i Ørkenen? Og i Pontus opgav mange Kristne baade Arbejde og Ejendom, fordi en Biskop dér tre Gange havde haft et Drømmesyn om, at Enden var nær; inden Aarets Udgang vilde Herren komme!

Man forvexlede „Véernes Begyndelse" (Math. 24, 8) med de fuldmodne Tegn. Dét er en af de udvortes Beregningers meget store Farer.

Atter, mod Slutningen af det sjette Aarhundrede, flammede Troen paa Herrens nære Komme voldsomt

op. Longobarderne hærgede Italien, og den østerlandske Pest bredte sig i Rom; fromme Folk mente, at alt Kjøds Ende var nær, og troede at se Pile fra Himlen ramme de pestbefængte. Tilsidst fik Tidens Tro paa Herrens nære Komme sit aandskraftigste Udtryk i den nyvalgte Pave Gregor den Stores Udlægninger af Ezekiels Syner. „I alle Verdens Stater", siger han bl. a., „er der Sidestykker til det sørgelige, Rom nu oplever. Ogsaa andre Stater er ødelagte ved Nederlag, fortærede ved Sværd, forpinte af Sult, opslugte af Jordskjælv. Lad os derfor af ganske Hjærte foragte denne Verden, som er lige ved at udslukkes. Lad os i det mindste nu, ved Verdens Ende, standse Længslen efter Verden".*)

Men ogsaa den Gang tog man fejl af Tegnene og „Véernes Begyndelse". Enden var ikke endda.

Og Enden kom lige saa lidt i Aaret 1000, som mange den Gang mente. „Mange Steder var Folkene (i de Aar) grebne af bange Anelser. De lærde fordybede sig i Johs. Aabenbaring, og Lægfolk beredte sig paa Verdens Undergang. I Aaret 999 indtraf der tilmed en Solformørkelse, der blev tagen som Varsel om, hvad der forestod; og den Omstændighed, at Marias Bebudelse i dette Aar faldt paa en Fredag, var for mange et ildevarslende Tegn. Nogle skænkede deres jordiske Gods til Kirken og de fattige; andre vilde nyde alle Livets Glæder i det korte Spand af Tid, der fremdeles var tilbage".**)

Men Herren kom heller ikke den Gang.

Siden, i det trettende Aarhundrede, blussede Haabet voldsomt op igjen. Abbed Joakim af Fiore profeterede, at i Aaret 1260 skulde Antikrist tilintetgjøres, Kirken fornyes og den Hellig Aands Tidsalder („den

*) *Fr. Nielsen:* „Middelalderens Kirkehistorie". S. 90—95.

**) *Fr. N.:* Anf. Skrift S. 283.

tredie Tidsalder") bryde frem. Spændingen var uhyre. Tusinder af Svøbebrødre, anførte af Præster og Munke med Kors og Faner og brændende Kærter, med blottet Overkrop og tilhyllet Ansigt drog fra By til By, mens de piskede sig til Blods og sang Lovsange til Guds Ære. Uvenner rakte hverandre Haanden; uretfærdigt Gods blev givet tilbage, og Præsterne kunde ikke overkomme at absolvere alle de bodfærdige. „Men det var Straaild i Hø. Begejstringen tabte sig hurtigt . . . og Joakimiterne trak sig skuffede tilbage, fordi Verden blev ved at gaa sin vante Gang. Nogle af dem trøstede sig dog med, at man havde regnet fejl ved at tage Kristi Fødsel til Udgangspunkt i Stedet for Kristi Opstandelse; og de ventede da, at 1293 skulde bringe, hvad 1260 ikke havde bragt. Men den tredie Tidsalder brød heller ikke frem i 1293".*)

Og bedre gik det ikke med alle de Beregninger, man anstillede i første Halvdel af det nittende Aarhundrede. Ad mange Veje havde Forvisningen om Herrens nære Komme den Gang arbejdet sig frem; man levede jo i Efterdønningerne af den franske Revolution og Napoleonskrigenes Rædsler. Den store würtembergske Theolog Joh. Albrekt Bengel regnede ud, at Tusindaarsriget skulde oprettes den 18. Juni 1836. Edward Irving forudsagde i 1825, at Herrens Komme stod umiddelbart for Døren, og fastslog siden forskjellige Datoer: 14. Juli 1835, Julen 1838, 14. Juli 1845 og tilsidst: „Herren kommer i alt Fald inden den sidste (irvingianske) Apostels Død", — der, som bekjendt, indtraf 3. Februar 1901! I 1843, 1859 og 1868 udvandrede forskjellige Smaakredse rundt fra Evropa til det hellige Land, fordi de var visse paa, at Herrens Komme var ganske nær;

*) *Fr. N.:* Anførte Skrift S. 857—58.

og da han skulde „staa paa Oliebjærget“, vilde de være i den hellige Stad. Og i Amerika anstillede Farmeren Miller, Stifteren af Adventisternes Sekt, adskillige Beregninger, der blev troet i vide Kredse. Herren vilde komme i Aaret 1844; det var ganske sikkert! Lidt nøjere kunde Tidspunktet angives saaledes: han vilde komme mellem d. 21. Marts 1843 og 21. Marts 1844. Da dette Aar nærmede sig, udkom et Par Skrifter „Midnatsskriget“ og „Opbrudsbasunen“. Forventningen naaede i Vinteren 1843—44 sit Kogepunkt. Men da d. 21. Marts 1844 oprandt, uden at Herren kom, var Skuffelsen uhyre. En Tid lang søgte man dog „at opfange Skuffelsen“ ved, paa Grundlag af nye Beregninger, at fastslaa d. 22. Oktober 1844 som Gjenkomstdagen. Og atter blev Beregningerne troet. Mange lod Høsten staa uhøstet paa Markerne eller solgte deres Ejendom for at være frie til at følge Herren. De Kirker, der ikke vilde slutte sig til Adventisterne, stempledes som et Babel, og alle Slags Sværmerier og nye Lærdomme skjød op som Paddehatte. Men da ogsaa d. 22. Oktober 1844 gik forbi, uden at Herren kom, oplevede Adventisterne „den samme Smærte som Disciplene Paaskelørdag“, og den store Skuffelse førte til store Frafald.

Det er netop den uhyre Fare ved alle disse Beregninger og forhastede Paastande: Der kommer et Bagslag! Og selv om man personlig kan redde Troen ud af Haabets Skibbrud, saa vil Verden dog saa let faa det Indtryk, at, tager de Kristne fejl i deres Paastand om, at Herren er nær, saa tager de ligesaa godt fejl i alt det andet. Derved udsætter man, uden at ville det, den kristne Frelsesvished for Foragt og den ægte kristne Begejstring for Fare; thi dét er en Lov, ingen kommer uden om, at al Overspændthed fører til Slaphed. I

Længden tjener man ikke Herrens Sag og Livets Sundhed ved at „overspænde“ Haabet ɔ: ved egenmægtig at slaa fast, at der er saa og saa længe til Herrens Gjenkomst.

Alligevel paastaar man, ogsaa i vore Dage fra mange Sider, at Herrens Komme er ganske nær, — ikke blot i den Forstand, hvori det til enhver Tid bør lyde i Guds Menighed: som en Mulighed man praktisk skal regne med, og som yderligere i vore Dage understreges af „Tidens Tegn“; — nej, Herren skal være nær i den Forstand, at han kommer inden 1923 eller inden 1936 o.s.v. Det er farligt Spil. Hvor tør man! Man glemmer her Udviklingens „X“. Hvem staar os inde for, at alle de stærke Tilløb til de sidste Tiders Tegn og Kaar, som vitterlig præger vor Tid, vil fortsættes i ubrudt Linie? Har Herren ikke mange Gange før skudt Langmodigheds-Tider ind imellem Krisens Tider? Han kan gjøre noget saadant ogsaa denne Gang. Men om han gjør det eller ikke, er en Hemmelighed, han har forbeholdt sig selv. Vi skal leve i den Spænding, som regner med begge Muligheder, baade at Tegnene nu kan fuldbyrdes hurtigt, og at Herren kan opholde Udviklingen med langmodig Haand. — —

Men selv om dette sidste skulde ske, er der dog ingen Grund til at falde til Ro; thi man maa ikke glemme, at Udviklingens Tempo i alle Tilfælde er stigende, og at Herrens Komme i alle Tilfælde vil virke som noget af en Overraskelse.

Hvor hurtig afløser ikke det ene det andet i vore Dage! Før vi har besindet os paa, at en Begivenhed er sket, har den ofte udtømt sine Muligheder og er allerede forældet. Selv om Herren derfor opholdt Udviklingen, saa vi atter fra Anarkiet gled ind i roligere Van-

de, er der ingen Grund til at tro, at det vilde strække sig over lange Tider. Historiens Tempo er nu engang sat op til rasende Iltogsfart; den Tid, da man kjørte med Stude, kommer under ingen Omstændigheder igjen.

Og man gjør ogsaa klogt i at huske, at, hvor mange Tegn paa sit Komme Herren end har givet sin Menighed, vil han alligevel komme paa en anden Maade og til en anden Tid, end vi har tænkt os. Det stærkeste Billede for den Overraskelsens Magt, hvormed Herrens Komme vil virke (Billedet af Tyven om Natten), bruges ganske vist aldrig om Herrens Gjenkomsts Forhold til Menigheden, kun om hans Gjenkomsts Forhold til Verden. Det bør man mærke sig. „I vide selv grant", siger Paulus, „at Herrens Dag kommer som en Tyv om Natten. Naar de sige: „Fred og ingen Fare!" da kommer Undergang pludselig over dem, ligesom Véerne over den frugtsommelige, og de skulle ingenlunde undfly. Men I , Brødre, I ere ikke i Mørke, saa at Dagen skulde overraske Eder som en Tyv. Thi I ere alle Lysets og Dagens Børn" (1. Thes. 5, 2—5). Nej, som en Tyv om Natten kommer Herren ikke for Lysets og Dagens Børn. Det er derfor ganske hen i Vejret, naar Tilhængerne af den Opfattelse, at Jesus bortrykker sin Brud inden den antikristelige Trængsel, undertiden siger: Herren skal jo komme som en Tyv om Natten; hvordan kan der saa gaa saa mange Tegn forud for hans Komme? Saa vilde han jo ikke komme med Tyvens Overraskelse. Men Biblen siger jo netop, at for Menigheden, der agter paa Tegnene, kommer han heller ikke som en Tyv; kun for Verden, der ikke bryder sig om Tegnene.

Noget andet er, at Jesu Komme ogsaa for Menigheden vil rumme et Moment af Overraskelse. „Derfor

vorder ogsaa I rede; thi Menneskesønnen kommer i den Time, som I ikke mene" (Math. 24, 44). Disse Herrens Ord er udtrykkelig talte til Disciplene. Trods alle Tegn vil Menigheden altsaa alligevel have tænkt sig Herrens Komme anderledes, end det virkelig sker. Saaledes var det jo ogsaa med hans første Komme Julenat. I Aartusinder havde Israels Profeter profeteret om hans Komme; og dog var der maaske ikke et Menneske i Israel, der til syvende og sidst havde tænkt sig hans Komme netop paa den Maade og den Nat. Selv for de fromme, der ventede Israels Forløsning, bød Profetiernes Opfyldelse paa mange Overraskelser. Det samme vil gjentage sig med Herrens Gjenkomst; og med dette Overraskelses-Moment bør man regne.

Summa Summarum: Tegnene er nu saa langt skredne, at Herrens Komme kan være meget nær, selv om de fleste Tegn endnu kræver en sidste Afslutning. Denne sidste Afslutning kan ganske vist blive forhalet; men selv da er der Grund til at huske, at Udviklingens Tempo nu er rivende hurtigt, og at Herrens Komme i mange Maader vil forme sig anderledes, end vi har tænkt os, — hvor meget vi end har bestræbt os for kun at tænke hans Tanker.

Tegnenes Indflydelse paa Haabets Glæde.

Efter at vi nu har set, hvad Tegnene har at sige os om Gjenkomstens Nærhed, er vi ogsaa i Stand til at vurdere Tegnenes Indflydelse paa Haabets Glæde. Som tidligere berørt*) har man nemlig indvendt: Hvor-

*) Se S. 30.

dan kan man være glad i Haabet, naar man paa Forhaand véd, at vi selv eller Guds Folk engang skal igjennem saa uhyre meget svært, inden Herren kommer?

Paa denne Indvending har Herren selv svaret — med to talende Billeder. Han har kaldt de sidste Trængsler og Forfølgelser for Véer og Vaarvarsler.

Véer. Vi husker hans Ord: „Alt dette er Véernes Begyndelse". Véer er Smærter, men vel at mærke ikke golde, ørkesløse Smærter, men Smærter, hvorigjennem noget nyt fødes til Verden. Gjennem de antikristelige Trængsler skal Herrens Komme og Guds Riges Herlighed fødes til Verden. Dermed har Herren selv henvist os til en menneskelig Parallel. Den Kvinde, der skal være Moder, glæder sig uvilkaarlig til det Barn, hun skal føde til Verden; hun kan ikke andet. Alligevel véd hun saa godt, at hun skal gjennem meget svært, inden Barnet er født. Dog kvæler denne Vished om, at hun først skal gjennem Trængsler, under normale Forhold ikke hendes Glæde; den opdrager hende til at klynge sig saa meget des inderligere til Gud, vis paa, at han, naar Trængslen kommer, nok vil hjælpe dem, der forlader sig paa ham.

Dét er den rette Maade, ogsaa for Guds troende Menighed, at affinde sig med de kommende Trængsler, — ikke egenmægtigt at stille om paa Begivenhedernes Orden, saa man foregøgler sig at skulle rykkes bort, inden Trængslen kommer, men daglig i Troens Selvopdragelse at hvile i, at ogsaa naar Trængslerne kommer, er Gud en levende Gud, som magter at bevare sine. Paa den Maade fortærer det Moment af Frygt og Bæven, der er i vort kristne Haab, ikke Haabets Glæde, men bidrager til at bevare os i Gud; og hvad der bevarer os i Gud, det grundfæster i Virkeligheden Glæden.

Eller — med et andet Billede, der ligeledes er Herrens og ikke mit: Vi skal se paa alle Tegnene, ogsaa de svære, som paa Sommervarsler.

Vi kjender alle Herrens Ord: „Lærer Lignelsen af Figentræet: Naar dets Gren allerede er bleven blød, og Bladene skyde frem, da skjønne I, at Sommeren er nær. Saaledes skulle ogsaa I, naar I se alt dette, skjønne, at han er nær for Døren“ (Math. 24, 32—33). Hvilken vældig Opgave stiller Herren ikke Troen gjennem disse Ord! Tegnene er Sommervarsler, Vaartegn! For adskillige Tegns Vedkommende er dette nu ligetil. Vaaren har mange lyse Tegn. Med hvilken usigelig Fryd ser man ikke paa en solblank Vaardag de første gule Følfod paa en Grøftekant, de første Myggesværme danse i Luften og de første harpixholdige Kastanieknopper svulme! — Saadan ogsaa med mange af de Tegn, der bebuder Herrens Komme; de varmer og glæder Hjærtet: Hedningemissionens Fremgang og alt, hvad der bebuder Omvendelse og Samling indenfor Jødefolket. Dét er altsammen lyse Vaartegn, som det er en Fryd at skue. Men Vaaren har andre Sider. Ogsaa Jævndøgnsstormene i Marts og Hagl og stride Byger i April og Nattefrosten i Maj er Vaartegn, men svære Vaartegn, ofte skæbnesvangre og alvorlige: en Jævndøgnsstorm paa Havet kan gjælde Liv og Død; en Haglbyge, der pisker Plovmanden om Ørene i April, eller en Nattefrost, der svider Sæd og Bøgeskud i Maj, er ikke til at spøge med. — Og dog er jo ogsaa alt dette Vaartegn; og den som er vis, han trøster sig, netop naar han strider med de svære Vaartegn, med denne Trøst: „Sommeren er nær!“

Her er Arbejde for den levende Tro. De alvorlige Tegn i Tiden: Anarki og Frafald og antikristeligt Had

er som Martsstorm og Majfrost. Liv og Lemmer, økonomisk Ve og Vel kan staa paa Spil; men ligemeget: Sommeren er nær! Guds Riges dejlige Sommertid, da den mørke Tid for evig er svunden. Dét er Trøsten; og det er Troens Sag at holde den Trøst fast.

I det hele anslaar Herren ikke saa sjældent i sit Ord Toner, som skal hjælpe Troen til at se frimodig paa de sidste store Trængsler. Den, der lægger Øret til Johs. Aabenbaring, vil Gang paa Gang høre Aanden hviske: Vær ikke bange!

Vær ikke bange: Herren besegler alle sine, førend de sidste Plager bryder løs. Guds Folk skal ikke rammes af de sidste Domsplager (Kap. 7, 1—8).

Vær ikke bange: Selv de sidste Trængsler er en Frugt af Guds Folks Bønner, og hvad der er en Frugt af de helliges Bønner, behøver de hellige ikke at frygte (8, 3—5).

Vær ikke bange: Midt i de onde Dage vil Guds Folk, der samler sig om Lammet paa Zion, opleve dejlige Timer, da det her paa Jorden saa at sige synger Vexelsange med Himlen selv (14, 1—5).

Vær ikke bange: De, der slaaes ihjel i den antikristelige Trængsel, vil gaa ind til den evige Løvsalsfest i lange, hvide Klæder og med Palmegrene i Haand! (7, 9—17).

Vær ikke bange: De onde Dage skal forkortes for de udvalgtes Skyld!

Det er de Toner, Troen skal lytte til; det er af dem, den skal øse Frimodighed, saa Tanken om de sidste Trængsler ikke kommer til at tynge Haabets Glæde. Og det skal nok staa sin Prøve, at den Haabets Glæde, der ad disse Veje vokser til at forstaa, at selv Foraarsstormene er Sommervarsler, den er kraftigere, man-

digere og aandeligere end den Glæde, der søger at fjærne alle Skygger ved at stille om paa de sidste Begivenheders bibelske Rækkefølge.

Tegnenes Indflydelse paa Arbejdsmodet.

Saa er der blot én Indvending til, jeg lige vil berøre. Man siger: Hvis vi paa Forhaand véd, at det bærer frem mod de antikristelige Tiders store Kaos, hvor kan vi da som Kristne bevare Frimodigheden i Arbejdet for at virkeliggjøre Guds Riges Tanker her paa Jorden? Er det paa Forhaand givet, at Krige og Rygter om Krige vil vare ved, lige til Herren kommer, saa kan man jo ligesaa godt opgive at arbejde paa at gjennemføre Verdensfreden. Og er det paa Forhaand givet, at Anarki og Lovløshed vil sejre i Samfundet, saa kan man jo ligesaa godt lade være med at arbejde paa Samfundsretfærdighedens Fremme. —

Ja, saadan kan man godt ræsonnere; og saadan kan man maaske endogsaa gribe sig selv i at tænke i mismodige Stunder; men r i g t i g e er de Tanker alligevel ikke.

Thi, for det første: Hvordan skulde kristne Mennesker overhovedet kunne lade være med at arbejde for Retfærdighed og Fred? En b e v i d s t Opgivelse af disse Idealer er i alt Fald umulig. Det, der driver os til at ønske Fred og Retfærdighed fremmet ved alle tænkelige Midler, er jo ikke en eller anden udvortes Beregning om det gjennemførlige eller ikke gjennemførlige i disse Idealers Virkeliggjørelse; men det er Guds Ord og Aandens Stemme. Guds Ord forpligter os til at være paa Fredens og Retfærdighedens Side; og Guds Aand driver os til

at arbejde for Retfærdighed og Fred i Verden; og dermed er Sagen forsaavidt afgjort. Vor Sag er det at være lydige (og Gud hjælpe os til at være det bedre og bedre!); os tilkommer det ikke at ræsonnere over det mulige eller ikke mulige i at gjennemføre de kristne Tanker i Verden og indrette vor Færd efter et Skjøn om disse Muligheder. — Paa den store Dag spørges der ikke: Fik Du gjennemført Freden mellem Folkene og Retfærdigheden iblandt Menneskene? thi hvor Menneskene ikke vil, dér staar selv Naadens Gud afmægtig; men paa den store Dag spørges der: Tog Du i Tro og Bøn de Opgaver op, som Aanden og Ordet stillede Dig, og som Herren lagde paa Din Vej?

Ogsaa hvor det gjælder Arbejdet for Retfærdighed og Fred i Verden er der, med Henblik paa de antikristelige Tiders Kaos, noget der hedder: at arbejde med Haab mod Haab. Arbejdet er mod Haab, forsaavidt det sørgelige Facit paa Forhaand er givet; men det skal alligevel gjøres med Haab; — dét er netop Troens Kunst. — —

„Men," siger man, „det kan nu ikke hjælpe; det lammer alligevel Arbejdet at vide, at det i Virkeligheden er forgjæves. Denne frygtelige Forhaandsvished tager Modet og Begejstringen fra En, hver Gang man vil være med til at fremme Afrustning, Verdensfred og social Retfærdighed".

Hertil vil jeg svare: Skjønt det, efter Guds Ord, staar fast at den internationale Fred og sociale Retfærdighed ikke vil blive virkeliggjort paa denne Side Herrens Komme, er det alligevel ingenlunde forgjæves at arbejde derpaa. Hvad der gjøres i Herren, er aldrig forgjæves; heller ikke her. Vi kan indtil videre ikke virkeliggjøre disse kristne Idealer; og vi bør ikke ved overdrevne optimistiske Betragtninger, paa tværs af

Guds klare Ord, foregøgle os selv eller andre, at vi alligevel kan det. Men ved et ærligt Arbejde for Fred og Retfærdighed kan vi i det mindste opholde Udviklingen; vi kan være Guds Haandlangere til at hidføre kortere eller længere Langmodigheds-Tider; vi kan midlertidig skaffe Slægten bedre Kaar; vi kan maaske værne vore Børn mod at opleve nye bolshevistiske Rædsler; — og selv om vi ikke udretter andet og mere, — selv om vi ikke naar til at udrydde al Krig og Borgerkrig, — er saa et Pusterum for den Slægt, der kommer, ikke ogsaa et ærligt Arbejde værd?

Og vi kan mere. Vi kan, ved vort Arbejde for Retfærdighed og Fred stilfærdigt lægge den store Reaktion tilrette, som engang vil indtræde, naar vi er over den antikristelige Krise. Thi Verdensfreden og Samfundsretfærdigheden skal virkeliggjøres engang ogsaa her paa Jorden; den antikristelige Tidsalder er ikke Historiens sidste Ord; hinsides Herrens Gjenkomst kommer det tusindaarige Rige. Da sejrer Fred og Retfærdighed; da virkeliggjøres de kristne Idealers lyse Drømme. Men hvis disse Idealer ikke holdes levende i Slægtens Bevidsthed ogsaa i de onde Tider, saa vil de ikke tage Magten over Sindene, naar engang det gunstige Øjeblik kommer.

Men herom mere i det følgende. Her har jeg blot villet sige dette, at, selv om Udviklingen som Helhed inden Herrens Komme vil bære bort fra de kristne Tanker om Retfærdighed og Fred paa Jorden, saa bør Guds Folk dog ikke derfor give op. Thi dels vilde det at give op være ét med et kristeligt Forlis i vor egen Personligheds Verden; dels er der ogsaa Forjættelse ved at gaa mod Strømmen, selv om man indtil videre ikke kan vende Strømmen.

ANTIKRISTS NEDERLAG OG BRUDENS BORTRYKKELSE

VED Midnat lød der et Raab: Se Brudgommen kommer! Gaar ham i Møde!

Det vil gaa saadan i Historien. Naar Midnatsmørket engang hviler over Folkene, saa kommer han, den himmelske Brudgom. Og gribende er hans Komme skildret i Johs. Aabenbaring:

„Jeg saa' Himlen aaben, og se en hvid Hest, og han, som sad paa den, kaldtes trofast og sanddru; og han dømmer og kæmper med Retfærdighed" (19, 11—16).

Dette Billede af „Rytteren paa den hvide Hest" fastslaar straks, at naar Kristus kommer igjen, kommer han som den store Sejrherre. Og hans Komme hænger sammen med hans Frelsertrofasthed og hans Forjættelsers Sandhed. Hans Trofasthed og Sandhed driver ham til at dømme og bekæmpe sine Fjender.

Men skal Dommen være effektiv, forudsætter den Alvidenhed og Almagt. Begge Dele har han ogsaa. „Hans Øjne vare som Ildslue, og paa hans Hoved var der mange Kroner". Han har de Øjne, der brænder sig gjennem alt og alle; og alle Verdens Kroner samles paa h a n s Hoved! Han er „Kongers Konge og Herrers Herre".

Dét staar udtrykkelig skrevet paa hans Lænd, dér hvor Sværdet ellers plejer at sidde. Ved sin Gjenkomst kommer han ikke som den langmodige Frelser, der bløder og bier; da kommer han med Almagtens Vælde som Herrernes Herre.

Og denne hans Almagt og Alvidenhed hænger atter sammen med hans Guddommelighed. „Han har et Navn skrevet, hvilket ingen kjender uden han selv . . .“ Hans Navn, hans Væsen er uudgrundeligt; thi „hans Navn kaldes Guds Ord“.

Derfor fuldbyrder han heller ikke sin Sejr over Verden ved menneskelige Magtmidler; nej: „Hærene i Himlen fulgte ham paa hvide Heste . . ., og af hans Mund udgik der er skarpt Sværd“. Det er de Midler, hvormed han knuser den oprørske Verden: Himlens Hære og Almagtsordet. —

Vi har set de Tegn, der gaar forud for Jesu Kristi Komme. Hvad bliver nu Følgerne af hans Komme?

De bliver tre: Antikrists Nederlag, Brudens Bortrykkelse og Tusindaarsrigets Oprettelse.

Om de to første Punkter kan jeg her fatte mig i Kort- - hed; de er lejlighedsvis skildret i det foregaaende.*)

Ved Kristi Gjenkomst lider Antikrist, hvis Herredømme allerede er undergravet ved Babels Fald, det afgjørende Nederlag baade som Fyrste og som Menneske. Hans Rige og Hære tilintetgjøres, og han selv og den falske Profet kastes i Ildsøen, som brænder med Svovl (Aab. 19, 17—21).

Dette, at Antikrist kastes i Ildsøen, danner et Fortabelsens Modstykke til Brudens Bortrykkelse. Tidligere end hele den øvrige gudløse Menneskehed gaar Antikrist og hans Hjælper ind til den endelige For-

*) Se S. 10 fg. og S. 133.

tabelse, ligesom en Del af de frelste, tidligere end alle de øvrige, ved Bortrykkelsen gaar ind til den endelige Salighed.

„Salig og hellig er den, som har Del i den første Opstandelse; over disse har den anden Død ikke Magt; men de skulle være Guds og Kristi Præster og skulle være Konger med ham i tusinde Aar" (Joh. Aab. 20, 6). Saadan skildres den Tilstand, til hvilken Bruden, der bortrykkes, for evigt gaar ind. Det er en Tilstand, ikke af legemlig Afklædthed som i Mellemtilstanden; men en Opstandelsestilstand; Sjæl og Legeme er atter forenede, saa de bortrykkede hjemme hos Gud lever i den fuldkomne Salighed og Hellighed. De er delagtige i Jesu Kristi Herlighedsliv: „De skulle være Konger med Kristus"; og deres hele Liv er én fortsat Gudstjeneste: „De skulle være Guds og Kristi Præster".

Kristi Gjenkomst medfører altsaa, at en Førstegrøde af den store Verdenshøst, baade af de fortabtes og de frelstes Skare, naar ind i den endeligt afsluttede Tilstand. „Men de øvrige af de døde bleve ikke levende". For Størsteparten af Sjælenes Millioner er Dommens Time endnu ikke paa dette Tidspunkt slaaet. Verdensløbet er endnu ikke til Ende. Himmel og Jord skal endnu ikke forgaa. Gud har en Naadetanke endnu med den gamle Jord. En Herlighedsverden, der helt svarer til Guds Tanker, kan den gamle Jord ikke bære; dertil er den sunket for dybt i Forkrænkelighed og Synd. Men en fredlyst Alderdom kan den i det mindste faa; en god og stille Lørdagskvæld inden Opstandelsens Søndagmorgen. Og en saadan vil Gud give den.

Ved sin Gjenkomst vil Jesus Kristus oprette Tusindaarsriget paa Jorden.

TUSINDAARSRIGETS OPRETTELSE

Hvordan vi ikke maa tænke os Tusindaarsriget.

Om Tusindaarsriget er der fablet adskilligt mere, end godt er.

Det er en gammel Regel, at hvad der indtager en fremskudt Plads i Skriften, bør ogsaa indtage en fremskudt Plads i den kristne Bevidsthed; og hvad der i Skriften træder stærkt tilbage, bør ogsaa træde tilbage i den kristne Bevidsthed. Det er derfor ikke et sundt Tegn, naar Tusindaarsriget trænger sig for stærkt i Forgrunden i den kristne Bevidsthed; thi Tusindaarsriget indtager en endogsaa meget tilbagetrængt Plads i den hellige Skrift. Strengt taget er der vel kun ét (siger og skriver ét) Sted i den hellige Skrift, hvor man med Sikkerhed kan sige, at der tales om Tusindaarsriget. Og dér staar:

„Jeg saa' en Engel stige ned fra Himlen, han havde Afgrundens Nøgle og en stor Lænke i sin Haand. Og han greb Dragen, den gamle Slange, som er Djævelen og Satan, og bandt ham for tusinde Aar og kastede ham i Afgrunden og lukkede og forseglede over ham, for at han ikke mere skulde forføre Folkeslagene, førend de tusinde Aar vare til Ende; derefter skal han løses en lille Tid" (Johs. Aab. 20, 1—3).

Dette er Biblens korte Skildring af det tusindaarige Rige. Men netop fordi denne Skildring er saa kort, har der været saa meget des mere Plads for den menneskelige Fantasi; og den har ikke nægtet sig noget! Der er kristne Mennesker, der bestandig i deres Tanker kredser om det tusindaarige Rige og dets Herligheder; og efterhaanden overmaler man saa den ædruelige bibelske Skildring med alle Slags kirkehistoriske Spekulationer eller fromme Fantasier, ja selv med kjødelige Udsmykninger, saa man naar til højst besynderlige Opfattelser. At skildre de vexlende Opfattelser af Tusindaarsriget vilde derfor i mange Maader være at skrive et Blad af de menneskelige Daarskabers Historie. Det føler jeg dog ingen Tilskyndelse til her. Jeg vil nøjes med, af praktiske Grunde, først ganske kort at afvise et Par af de hyppigste Misforstaaelser; — bagefter at understrege et Par af de Træk, som jeg synes er relativt sikre.

Vi maa ikke opfatte Tusindaarsriget som ét med den kirkehistoriske Periode i det hele eller en begrænset Del af denne.

Saa mærkeligt det end lyder: Denne Opfattelse hyldes af mange; — ikke fordi den i og for sig har mindste bibelske Ret eller historiske Sandsynlighed, men fordi Kirkefaderen Augustin var Talsmand for den; og paa hans Autoritét vandt den Indgang i Kirken.

Tusindaarsriget begynder jo med, at Satan bindes. Det skete, siger Augustin, paa Golgatha. Dér bandt Jesus den stærke. Den første Opstandelse bliver da, efter sammes Mening, ét med selve Omvendelsen, Kristenlivets Begyndelse, som Paulus netop skildrer som en aandelig Opstandelse og Himmelfart: „Gud har; . . . da vi vare døde ved vore Overtrædelser, levendegjort os

med Kristus ... og medoprejst os og sat os med ham i det himmelske i Kristus Jesus" (Ef. 2, 5—6). — Og den Dommermagt, de opstandne faar („Jeg saa' Troner, og de satte sig paa dem, og Dommermagt blev given dem" (Aab. 20, 4)), er da ét med de Kristnes Nøglemagt: „Hvad som helst I binde paa Jorden, skal være bundet i Himlen, og hvad som helst I løse paa Jorden, skal være løst i Himlen" (Math. 18, 18). Ved saadanne Udlægninger bliver alt, hvad der siges om Tusindaarsriget og dets Begyndelse, ikke noget fremtidigt, men Udtryk for Kristenlivets almindelige Kaar hele Kirkehistorien igjennem.

Naar jeg læser denne Augustins Fortolkning, maa jeg tilstaa, at jeg synes, den er aandrig og godt fundet paa, men samtidig er den et ualmindelig godt Exempel paa, at „selv den gode Homér undertiden kan sove!"

Satan blev bundet paa Golgatha. Ja, men ikke paa en s a a d a n Maade, at han atter engang skal løses (som her udtrykkelig staar), — og ikke paa en s a a d a n Maade, at han blev hindret i at forføre Folkeslagene; tværtimod, ogsaa efter Langfredagsnederlaget har han, indtil videre, stadig faaet Lov til at optræde som Folkenes Forfører.

Og den første Opstandelse skulde være ét med selve Omvendelsen! Men hvem faar da Del i den første Opstandelse? „De, som vare halshuggede for Jesu Vidnesbyrds og Guds Ords Skyld". Det er altsaa bl. a. Martyrerne, der bliver levendegjorte i den første Opstandelse. Men hvor kan da den første Opstandelse ved Tusindaarsrigets Begyndelse være ét med Omvendelse og Gjenfødelse? I saa Fald vilde jo disse Mennesker være blevne Martyrer for Jesu Skyld, inden de blev levendegjorte i Kristus. De vilde have lidt Døden for

deres Kristen-Tro, inden de var komne til Troen! Her løber Aandrigheden ud i haandgribeligt Vrøvl. — Og oprigtig talt: hvis den Tilstand, Verden og Menigheden befinder sig i for Tiden er selve Tusindaarsriget, var der da Grund til at gjøre saa meget Væsen af Tusindaarsrigets Herlighed? Jeg synes det næsten ikke.

Bedre bliver det ikke, hvis man gjør Tusindaarsriget til ét med en bestemt Periode i Kirkens Historie, — Tiden fra Konstantin den Store, eller fra Karl den Store, eller fra visse bestemte Sekters Dannelse o. s. v. Alt dette er i Virkeligheden den rene Vilkaarlighed, som for uhildede Mennesker næppe er en Gjendrivelse værd.

Nej, vi maa ikke tænke os Tusindaarsriget som ét med selve Kirkens Historie her paa Jorden.

Vi maa heller ikke tænke os Tusindaarsriget som en y d r e Herlighedstid med en synlig Naturforklarelse og en stadig og synlig Nærværelse her paa Jorden af den herliggjorte Jesus og de hjemgangne hellige.

Saadan har visse af Aposteltidens jødekristne Retninger, Reformationstidens Gjendøbere og adskillige andre Sværmere — endogsaa enkelte af Kirkens Fædre — været tilbøjelige til at udmale sig det. Vinstokkene skulde blive overnaturligt frugtbare, Maanen faa Solens Glans, Bjærgene strømme over med Honning og Floderne med Vin og Mælk, og Dyrene leve i Fred.*) Undertiden gik man endog saa vidt i disse „fromme Fantasier", at de snarere kom til at ligge i Forlængelsen af det gamle Menneskes Kjødelighed end i Forlængelsen af det nye Menneskes Aandelighed.

Alt dette er uden Rod i den hellige Skrift. Der staar

*) Cnfr. *P. Madsen:* Johs. Aabenbaring, S. 682—83. I det hele har jeg lært meget af Professor P. M.'s solide og ædruelige Udlægning af Johs. Aab.

jo udtrykkelig, at de, der faar Del i den første Opstandelse, bortrykkes til at møde Herren i Luften; de og Herren bliver altsaa ikke her paa Jorden; de gaar ind bag det store Forhæng sammen med Herren. Og det er da ogsaa i sig selv en urimelig Tanke, at Mennesker, der ved legemlig Opstandelse og Forvandling helt er løste ud af denne fysiske Verdens Rammer, fremdeles til Stadighed skulde leve et Liv paa denne forkrænkelige Jord.

Til Forsvar for Tanken om en synlig Naturforklarelse har man ofte paaberaabt sig de gamle Profeter, f. Ex. det kjendte Sted hos Esajas: „Ulven skal bo hos Lammet, og Parderen ligge hos Kiddet, og Kalven og den unge Løve og det fede Kvæg skulle holde sig sammen, og en liden Dreng skal drive dem. Og Koen og Bjørnen skulle græsse sammen, og deres Unger skulle ligge hos hverandre, og Løven skal æde Straa som Oksen“ (11, 6—7). Hvor skal alt dette opfyldes? siger man. Naturligvis i Tusindaarsriget. Netop dér kan vi jo paa Forhaand vente at møde den samme ejendommelige Blanding af det jordiske og det forklarede, som vi møder her i Profetens Ord.

Ved nærmere Prøvelse holder dette dog ikke Stik; ja, vi kan forsaavidt direkte bevise, at Profeterne ikke med saadanne Skildringer har tænkt paa det tusindaarige Rige. Hvis nemlig ovennævnte Skildring fra Esajas' elvte Kapitel (og mange, mange lignende) skal være en Skildring af Tusindaarsriget, saa maa ogsaa følgende Sted fra Esajas' 65. Kapitel gaa paa Tusindaarsriget: Der skal komme en Tid, siger Profeten, hvor der „ikke mere skal være et Barn, som dør i den spæde Alder, eller en Olding, som ikke naar sin fulde Levetid; — thi den yngste, der dør, dør som hundredaarig, og

den, der ikke naár de 100 Aar, gælder for forbandet" (65,20). Dette skal opfyldes i Tusindaarsriget, siger man. Men Profeten selv betror os, at han med disse Ord slet ikke tænkte paa Tusindaarsriget, han tænkte paa selve Evighedslivet hjemme hos Gud, thi lige i Forvejen staar der: „Se, jeg skaber en ny Himmel og en ny Jord" (65, 17). Det er altsaa Livet paa den nye Jord, under den nye Himmel, Profeten har villet skildre, ikke Livet i det tusindaarige Rige.

Alle disse Billeder om en mere end hundredaarig Levetid, om en idyllisk Naturfred, hvor Løven æder Straa som Oksen o. s. v., er altsaa slet ikke bogstavelige Skildringer af en Slags halvforklaret Naturtilstand i Tusindaarsriget, men er barnlige Forsøg paa at udtrykke selve Fuldendelseslivets ufattelige Fylde. Trods alt kunde Profeterne endnu slet ikke tænke sig Evighedslivet i dets virkelige Storhed; de var som Børn, der ofte, naar det gjælder det himmelske og evige, gaar til Grænsen af deres Fantasis Muligheder og dog er uendelig langt fra at gribe det himmelske, som det virkelig er.

Jeg husker et Ordskifte med min 4—5 aarige lille Dreng. „Far, hvor stor er Solen?" Ja, hvor stor, tror Du? Lad mig høre! „Saa stor som en Tallerken?" Nej, meget større. „Saa stor som — Spisebordet?" Nej, større endnu. „ Saa stor som" — (nu tøver Barnet lidt, og saa vover det et sidste dristigt Forslag, det yderste af, hvad dets Fantasi kan udmale sig) — „saa stor som den runde Græsplæne dér?" Højere kan Barnet ikke byde. Og dog, hvor uendeligt, ufatteligt langt fra Solens virkelige Størrelse!

Saadan er det med Profeterne overfor det evige Liv. De levede endnu under „Verdens Børnelærdom". Slægten var endnu ikke aandelig myndig.*) Med gudbenaa-

*) Gal. 4, 1 fg.

det Fantasi udmalede derfor Profeterne sig Evighedslivet i barnlige Billeder, der, skjønt de gik til Grænsen af det, Profeterne evnede at tænke sig, ja ofte lød æventyrligt herlige, dog var saare langt fra at gribe Fuldendelseslivets virkelige Fylde.

I det hele maa man huske, at Profeterne perspektivisk sammenskuede alt det, der samler sig om Dagenes Ende. De skjelner knapt nok mellem Jesu første Komme i Fornedrelse og Jesu andet Komme i Herlighed, endsige at de skulde skjelne mellem Kirkens Historie, Tusindaarsriget og Herlighedsriget derhjemme! Alt det aabenbarer Aanden først Stykke for Stykke paa nytestamentlig Grund.

Der kan altsaa, af flere Grunde, ikke være Tale om at anføre de profetiske Fremtidsskildringer som Beviser for, at Tusindaarsriget vil blive en ydre Herlighedstid med synlig Nærværelse af Herren paa Jorden og et Naturliv, der er væsentligt forskjelligt fra det, vi kjender. — —

Endvidere: Man maa ikke tænke sig Tusindaarsriget som en ny Naadetid for alle de Slægter, der tidligere har levet paa Jorden.

Den Anskuelse træffer man i vore Dage blandt Tilhængerne af „Millenniets Daggry“ og „Vagttaarns-Bevægelsen“. Det er med nogen Tøven, jeg nævner denne Bevægelse. Jeg véd, at en Del af dem, der slutter sig til den, er gode og fromme Kristne, og jeg vil nødig saare nogen. Men jeg tvinges til at bekjende, at de Anskuelser, der kommer til Orde i denne Bevægelses Skrifter („Tidsaldrenes Plan“ o. s. v.) virker næsten frastødende paa mig. Det er sjældent at træffe et saadant Pulterkammer af sammendynget bibelsk Stof, en saa ukritisk Ophobning af misforstaaede og halvforstaaede Skriftsteder; og det er ikke smigrende for Menneskeslægtens aandelige

Dømmekraft, at den Slags Fremstillinger kan virke besnærende paa Tusinder.

Efter „Millenniets Daggry" er Tusindaarsriget de store Folkeomvendelsers Tid, men vel at mærke: ikke blot for de Slægter, som lever og fødes i Tusindaarsriget, men ogsaa for alle de Slægter, der har levet paa Jorden lige fra Adams Dage! Alle skal de (paa Trods af Biblens klare Ord) opstaa ved Tusindaarsrigets Begyndelse; alle skal de som opstandne leve her paa Jorden paa én Gang (snart beregnet til 143 Milliarder, snart til 252 Milliarder!); og „Herrens Brud", som indsamles nu i denne Tidsalder, skal da virke som Missionær blandt disse opstandne Slægter og indhøste dem i Guds Rige.

Alt dette er saa fantastisk og saa ganske paa tværs af bibelsk Aabenbaring, at jeg slet ikke skulde have nævnt det her, hvis ikke dette Syn paa Sagen i de senere Aar havde bredt sig vidt og — var saa farligt! Thi denne Opfattelse af Tusindaarsriget frister saa let Mennesker til at tage det let med Naadens Tid i dette Liv: Der kommer jo en ny Naadetid, under meget gunstigere Betingelser, i Tusindaarsriget; hvorfor saa forhaste sig? Det er tidsnok da!

Uden at ville det dysser man Mennesker i Søvn med disse Tusindaarsfantasier og frister svage Sjæle til ikke at kjøbe den belejlige Tid. — —

Endelig er der én Anskuelse endnu, som jeg lige maa berøre: Man maa ikke betragte Tusindaarsriget som en fremmed jødisk Tanke, der gjennem Johs. Aabenbaring har sneget sig ind paa kristelig Grund, men i Virkeligheden ikke hører hjemme dér.

Denne Anskuelse er ret moderne. Vore Dages grundige Studium af hele den Litteratur, der ligger mellem det gamle og det nye Testamentes Tilblivelse, har gjort

det klart, at Tanken om et Tusindaarsrige lidt efter lidt gror op indenfor den sildige Jødedoms apokalyptiske Litteratur. Profeternes forholdsvis enkle Tale om, at Jehova eller Messias kommer i de sidste Dage og slaar sine Fjender og opretter sit Rige paa Jorden, spalter sig i de apokryfe jødiske Apokalypser i flere forskjellige, til Dels hinanden modsatte Anskuelser om de sidste Ting; og det Syn paa Sagen arbejder sig efterhaanden frem (Profeterne havde kun haft Antydninger), at Guds Rige ikke skal fuldendes i denne Verden, men i en kommende Verden; og der indskydes da i nogle Apokalypser et Mellemstadium mellem denne Verden og den kommende. Paa den Maade dæmrer Anelsen om et Tusindaarsrige. Men det er altsaa en jødisk Tanke, siger man; og den er født udenfor den profetiske Litteratur, der udgjør den egentlige Aabenbaring; den er vildtvoksende. Hvad Ret har den derfor til at staa i vort Nye Testamente? For os har den kun litterær og religionshistorisk Interesse, ingen dogmatisk Værdi. —

Som sagt, dette Standpunkt er ret moderne; og hvad der er moderne, har jo en ejendommelig Tiltrækningskraft for visse Mennesker. Selv staar jeg saadan, at jeg saa gjærne vil lære af alt det nye og ofte interessante, som flittig Forskning drager frem; men jeg undrer mig ikke saa sjældent over, at man sammenblander Spørgsmaalet om aandelig Værdi med historisk Tilblivelse.

Beretter Biblen os f. Ex. et Under, og man saa i vore Dage gjennem øget Kjendskab til Oldtidshistorie eller østerlandsk Naturliv kan paavise, at dette Under har haft visse naturlige Forudsætninger, — straks tror man da at have bortforklaret Underet! I Virkeligheden har man kun bevist, at Gud tager de Kræfter i Brug, han selv har nedlagt i sin Skabning. Underet bliver. Det

bestaar dels i, at de forhaandenværende Kræfter paa enestaaende Maade „potenseres“, dels i, at de „træffer ind“ netop i det for Frelseshistorien betydningsfulde Øjeblik.

Eller byder Biblen os i Gamle eller Nye Testamente en Sandhed, hvis Rødder man nu til Dags mener at kunne paavise i babylonisk eller persisk Aandsliv eller (som her) i den jødisk apokryfe Litteratur, — straks tror man da at have berøvet denne „Sandhed“ dens blivende kristelige Værdi.

For mig stiller Sagen sig væsentlig anderledes.

Har „en Lære“ faaet Plads i det nye Testamente, saa har den derved faaet Guds Aands hellige Stempel. Den har blivende og evig Værdi; jeg har intet at skjære bort og intet at lægge til. Der kan paa visse Omraader være en Udvikling indenfor det nye Testamente selv; men det betyder ikke, at noget tidligere eller senere skal kasseres; det betyder blot, at et eller andet Punkt (f. Ex. vedrørende de sidste Ting) bliver omstændeligere belyst i Apostelskrifterne end i Jesu Taler.

En Sandheds dogmatiske Værdi beror altsaa for mig paa, at den er organisk Led af den nytestamentlige Aabenbaring. Og er man saa tilmed i Stand til at efterspore, ad hvilke Veje denne Sandhed efterhaanden har arbejdet sig frem i Historien, saa blot saa meget desto bedre! Jorden er Herrens og dens Fylde! Det gjælder ogsaa her. Alt, hvad der er af Sandhedsrester, af Evighedslængsler og hellige Anelser rundt om i Jordens Folk, det er Herrens! Det er hans Værk og hans Gave, saasandt han har skabt os i sit Billede. Og Gud bliver ikke mindre stor, og Aabenbaringen ikke mindre virkelig, fordi man nu og da kan paavise, at Gud ad sine Førelsers eller den naturlige Udviklings Vej lægger d e t aan-

delige Materiale tilrette, som hans Aand saa, gjennem de udvalgte Redskaber og i Tidens Fylde, kan lutre og præge og lukke ind i de evige Sandheders Kreds.

Derfor er det ikke en Forringelse af Johs. Aabenbaring, at man i vore Dage véd, at den er et sidste mægtigt Højdepunkt af mange famlende apokalyptiske Forsøg indenfor den sildige Jødedom. Det er netop opbyggeligt at se, hvorledes Gud ad den naturlige Udviklings Vej efterhaanden udformer det ejendommelige apokalyptiske Billedsprog, hvorigjennem Han tilsidst vil betro Menigheden de afsluttende Oplysninger om det, som kommer. — Da Kristendommen stod rede til sin Verdensmission og trængte til et Verdenssprog, da havde Gud ad Historiens Veje dannet et Verdenssprog (det græske); d é t glæder vi os over og ser Guds Haand i. Hvorfor da ikke ogsaa glæde sig over, at Gud, da hans Aabenbaring trængte til et ejendommeligt Billedsprog for at give os Lys over de sidste Ting, gjennem den naturlige litterære Udvikling havde lagt et saadant Billedsprog tilrette?

Og hvad specielt Tusindaarsriget angaar, da synes jeg, at Guds historiske Allestedsnærværelse og maalbevidste Styrelse af den menneskelige Aandsudvikling bliver saa herlig v i r k e l i g for mig, naar jeg ser, hvorledes Tanken om et Tusindaarsrige ad naturlige Veje dukker frem, uklar og famlende, men dog saaledes, at den ligger rede netop henimod det Tidspunkt, da Gud vil betro sin Menighed, at der kommer et tusindaarigt Rige. Det historisk foreliggende behøver blot en sidste Tildannelse og Renselse („Inspirationen"), saa er det skikket til at indgaa som Led i den kristne Aabenbaring.

Vi bør altsaa i k k e betragte Læren om Tusindaarsriget som en fremmed jødisk Tanke, der nu i Kraft af

moderne Forskning kan vises ud af vort Nye Testamente.

Hvad der betinger Tusindaarsrigets Herlighed.

Hvad véd vi da positivt om Tusindaarsriget?

Vi véd, at Tusindaarsriget vil blive en Tid, da Guds Riges Kræfter her paa Jorden vil folde sig særlig rigt og herligt ud. Og dette vil naaes ad flere Veje.

Først og fremmest begynder jo Tusindaarsriget med, at Satan bindes. En Engel med en Lænke i sin Haand kaster Satan i Afgrunden og forsegler over ham, for at han ikke mere skal forføre Folkeslagene, førend de tusinde Aar er til Ende.

Det onde er altsaa ikke udryddet i Tusindaarsriget. Ogsaa til den Tid er Menneskene paa Jorden Syndere; det gamle Syndens Menneske lever i hvert enkelt Menneske. Men Satan faar ikke længer Lov til at hidse de onde Begjæringer i Mennesket. Bag vore Begjæringer staar nu for Tiden en ond Aandeverden, der frister og lokker. Vor Kamp er ikke blot mod Kjød og Blod, men mod Ondskabens Aandemagter i det himmelske (Ef. 6, 12). Dette vil ændre sig i Tusindaarsriget. Da vil vi kun have Kamp mod Kjød og Blod. De Hindringer, der spærrer os ude fra Gud, vil altsaa ikke være nær saa store som nu.

Samtidig virker de store Oplevelser: Herrens Gjenkomst og Brudens Bortrykkelse som mægtige Vækkelsens Stød. Hvor skulde en Slægt kunne opleve saa vældige Indgreb fra den usynlige Verdens Side uden at faa et uudsletteligt Indtryk af den usynlige Verdens Virkelighed?

Først Herrens Aabenbaring i Herlighed! Om „Jordens Stammer" vil kunne se den herliggjorte Jesus, eller om de uden at se hans Skikkelse blot faar et overvældende Indtryk af en højeste Magt, der pludselig griber ind og kaster Guds Riges Fjender hjælpeløse til Jorden, det kan forsaavidt være lige meget. I alle Tilfælde vil de gjennem Jesu Kristi Komme paa en enestaaende Maade stilles Ansigt til Ansigt med den Guds Tilværelse, som de har fornægtet, og den Frelsers Vælde, som de har bespottet. Mange vil ikke overleve hans Gjenkomst. I Tusindtal vil Guds Fjender dø for hans Sværd, der sidder paa Hesten! (Aab. 19, 21). Men de af den antikristelige Verdens Mennesker, der overlever Herrens Gjenkomst, vil have faaet et Alvorsindtryk, som de ikke kan komme uden om.

Paa samme Maade med Brudens Bortrykkelse, — dette ubegribelige, hemmelighedsfulde, at ikke en eller to, men Tusinder af Mennesker Verden over pludselig sporløst vil forsvinde; — hvor kan det andet end gribe de efterlevende! Det er en Vækkelsespræken af en saa ny og betagende Art, at selv de døve maa høre og de blinde se.

Og samtidig sætter Reaktionens Tidevand ind. Menneskeslægtens Udvikling bevæger sig jo sjældent „paa den rette Midte"; den svinger fra Yderlighed til Yderlighed. Under Antikrists Regimente har man været ude i Gudløshedens yderste venstre. Store Drømme har man drømt om en frigjort Menneskeslægt, der skulde naa til Lykkens gyldne Land ved bevidst at fornægte alt højere Liv og helt gaa op i denne Verden. Og hvad blev det saa til? Til Lovløshed og Livslede og barbariske Forfølgelser i Kulturidealernes Navn. Og nu, med Kristi Komme, ligger hele Herligheden i Grus. Babel er fal-

det; Antikrist dræbt; hans Hære oprevne, — hele det gudløse Blændværk er paa én Gang bristet.

For første Gang i lange Tider bliver Verden „ædru". Fornægtelsens Rus er forbi. Da svinger Pendulet over; Reaktionen sætter ind; og Hjærterne aabner sig paany for den evige Sandhed.

Jeg tror, at denne sidste Side af Sagen: at Tusindaarsriget grundlægges under Indtrykket af den antikristelige Verdens Sammenbrud, vil faa den allerstørste praktiske Betydning. I verdenshistorisk Stil vil da noget af det gjentage sig, som vi har set f. Ex. i vore Dages Finland efter de rødes Regimente. Da Rusen var ovre, og Bagslaget kom, fik adskillige af „de røde" Øjnene op for, at de havde været hildet i et Bedrag. Jeg kan ikke modstaa Fristelsen til at gjengive nogle Udtalelser, der for mig klinger som et Forspil til den Reaktion, der vil præge Udviklingen ved Tusindaarsrigets Begyndelse.

En af de røde Agitatorer, der har staaet, om ikke i første, saa dog i anden Række, skriver fra sit Fængsel før sin Død:*)

„Trods alvorlige Advarsler troede vi, at vi med vor Bolshevisme vilde opnaa vort Maal (den sociale Lykke); men tværtimod har den paany ført Tusinder af Proletarer ned i meget dybere Fornedrelse ... Man lovede os Guld og grønne Skove; man talte smukt om store Planer og Fremtidslykke; og da man saa ved lumske Midler havde faaet Magtens Tøjler i sin Haand, da kunde man ikke skabe andet end Forvirring og atter Forvirring ... Man nødes til at forbande sig selv, fordi man overhovedet har indladt sig paa denne Jagt efter Bolshevismens Gøglebilleder ... Smudsige Midler fø-

*) *Walter Wihriä*: „Bekännelser". Öfvers. af Bertel Gripenberg. Helsingfors 1918. S. 19, 10, 17, 26.

rer aldrig til Maalet. Det ser vi nu lyslevende for os i alle de sørgelige Følger ... Først nu, da saa mange Hjærter og saa mange Hjem græder Blod, først nu, da vi har forbitret Livet for saa mange Tusinder, som er blevet et Offer for vore Blodhundes skaanselsløse Færd, — ja først nu, da Undergangens Spøgelse, som jeg selv med mine Løgne har været med til at mane frem, vender sig mod mig selv, først nu erkjender jeg aabent: Man befalede os at lyve, og som lydige Slaver gjorde vi det! ... Jeg sværger med hellig Alvor, at Bolshevismens usle Lære og det af denne fostrede Magtbegjær har ikke mere Rum i mig nu, da jeg gaar Døden i Møde. I stille natlige Timer har en ædlere Magt umærkelig listet sig over mig; og den skal blive hos mig for evig. Og det er min Frelsers Kjærlighed ..."

Netop saadan vil store Skarer af Mennesker føle det ved Tusindaarsrigets Begyndelse. Skuffelsen over det antikristelige Livssyns frygtelig bitre Følger vil da atter oplade Hjærterne for Gud.

Og samtidig med, at der ad disse Veje (ved at Satan bindes, Herren aabenbares, Bruden bortrykkes, og Reaktionen sætter ind) skabes ny Villighed i Folkehjærterne, har Gud i det nyomvendte Jødefolk skabt sig et benaadet Redskab til fuldt at udnytte denne Historiens belejligste Time.

Netop paa den Tid vil Jødefolket med de uovertræffelige Naadegaver, lutrede gjennem Aartusinders Trængsler, og med en Tro, der lige har skuet Herren og hans Forjættelsers herlige Opfyldelse, staa i den første Kjærligheds Kraft, rede til at begynde sin store Verdensmission. Og tænk, hvad det vil betyde, naar dette Folk, modnet i „Udlændighedens Missionsskole", stiller sin rige Arv, sin Verdensorientering, sin Tilpasningsevne

overfor alle Folk og Klimaer, sit religiøse Geni, sin Agitationsevne og sit Martyrmod helt og uforbeholdent i den levende Guds Tjeneste;*) — og det endda i en Verdenssituation, hvor Mulighederne næsten er ubegrænsede; — sandelig, det maa, som Apostlen siger, blive for Verden „som Liv ud af døde!" (Rom. 11, 15).

De førende Træk i Billedet.

Under de Forhold er det let at forstaa, at

Tusindaarsriget først vil blive den store Missionstid, da Folkene virkelig høstes ind i Guds Rige. Forholdet vil til den Tid vendes om: Nu er Guds Folk den lille Flok og Verden den store Flok; til den Tid vil Guds Folk blive de mange og Verden de faa. Kristi levende Menighed vil blive Majoritéten! Vi har vanskeligt ved at tænke os en saadan Situation; men saa meget er i alt Fald sikkert, at under de Vilkaar vil Guds Lov blive Folkenes Lov. Og deraf følger atter, at

Tusindaarsriget bliver den sociale Blomstringstid. Samfundet vil til den Tid ikke slides op i selvødelæggende Klassekamp; der vil hverken være Udbytning eller Sabotage, hverken en Frikonkurrence, der træder de svage ned, eller en Socialisering, der kvæler det private Initiativ, — hverken Baggaarde, hvori Livsmodet visner, eller en Presse, hvori Sandheden dør. Retfærdigheden vil sejre i Samfundet; og derfor vil der være nok til alle. Hver Mand vil, som det hedder paa Profeternes Sprog, sidde under sit Figentræ og sin Vinstok; de tusind Hjem vil faa lykkelige Kaar.

*) Cnfr. *Clausen:* „Folket under Loven" S. 243.

Og da kan ogsaa Menneskeaandens rige Muligheder frit folde sig ud. Den sociale Blomstring vil af sig selv blive en Evnernes Blomstring. Kunst og Videnskab vil naa et Højdepunkt, og Menneskeheden vil føle den dybe Lykke ved i Guds Navn at have gjort sig Jorden underdanig.

Af alt dette følger atter, at der ikke vil være Anledning til Krig. Hvor Retfærdighed og Tilfredshed sejrer, sejrer ogsaa Freden.

Tusindaarsriget vil derfor blive den internationale Fredstid. Da vil alt det, der nu er sat i Gang som levende Begyndelser (Fredsbevægelsen, Voldgiftstanken, Folkenes Forbund) naa sin Virkeliggjørelse. „Da kommer den favre Tid, vi vented saa længe", da Sværdene smedes om til Plovjern og Spydene til Haveknive, og da Folk ikke længer skal løfte Sværd mod Folk eller øve sig i Vaabenfærd. Hvad forgangne Slægter har saaet med Taarer, vil da blive høstet under Frydesang. Hvad ensomme Idealister i tidligere Sekler løftede Røsten for, mens Verden smilte og sagde: „Utopier, skjønne Drømme! Intet mere!" — det vil til den Tid blive den haandgribelige praktiske Virkelighed.

Saadan tegner Tusindaarsriget sig for os: — som den store Missionstid, den sociale Blomstringstid og den internationale Fredstid.

Med alt dette mener jeg at være paa sikker bibelsk Grund.

Derimod er jeg ikke slet saa sikker paa, om de har Ret, der tænker sig, at Tusindaarsriget vil blive en Tid, hvor der ogsaa er en særlig nær Forbindelse mellem „Helgen her og Helgen hisset". Der er jo, mens Tusindaarsriget varer, for første Gang i Menighedens

Levnedsløb en Skare frelste, der lever det fulde Salighedsliv hjemme hos Gud. Bruden er naaet ind i Fuldendelsen. Forsaavidt er der helt nye Muligheder for Forbindelse mellem den sejrende og stridende Kirke. Samtidig er Satan bunden. Den onde Aandeverdens Indflydelse paa Menneskelivet er indtil videre afbrudt. Vil ikke dermed den gode Aandeverdens Indflydelse ganske naturligt vokse? Og er der ikke derfor paa Forhaand Sandsynlighed for, at baade Guds Aand og Guds Engle og Guds opstandne Menighed derhjemme vil gribe ind i Menneskelivet her paa Jord paa en Maade, som vi ikke kjender det nu?

Jeg tør ikke benægte dette. Sandsynligheden er der maaske. Mere tør jeg heller ikke sige. Resten maa erfares; og salige er de Slægter, der engang skal erfare det!

Det bliver i det hele en underlig Forret at leve i Tusindaarsriget. Vi kunde næsten misunde de Mennesker, hvis Lod det bliver! Men forøvrigt gjælder jo ogsaa i Slægternes Gang det Ord: „Den, hvem meget er givet, af ham skal man kræve meget“ (Luk. 12, 48).

Og saa varer Tusindaarsriget ikke evigt. De gode Kaar er i sig selv en Fristelse. Der skal bred Ryg til at bære gode Dage. Mod Tusindaarsrigets Slutning viser det sig, at Slægten i Længden ikke har kunnet taale de gode Dage. Mange er blevne trygge. De er komne for let til den kostelige Perle. Kristenlivets lønlige Rødder — den aandelige Hunger og Tørst, den hellige Frygt og Bæven, den vagtsomme Vaagen og Beden — er umærkeligt tørrede bort. Udvortes talt er alt endnu i Orden. Guds Lov præger fremdeles Livet. Kristenlivet er som et Træ, der overskygger hele Verden; — men Rød-

derne er fortørrede. Blot der kommer et Stormpust, vælter Træet.

Og Stormpustet kommer. „Naar de tusinde Aar ere til Ende, skal Satan løses af sit Fængsel“ (Aab. 20, 7). — Satan skal atter løses? At Gud n æ n n e r det! Hvorfor skal det dog ske?

Fordi det er en Lov i Guds Rige, at „enhver, som har, ham skal der gives . . .; men den som i k k e har, fra ham skal endog det tages, som han har.“ Gud ser, at Kristenlivet hos mange mod Tusindaarsrigets Slutning er bleven til et Skin; de „h a r i k k e“; de har ikke det dybe personlige Liv, der svarer til de ydre Former. Derfor skal det, de har, tages fra dem. Formerne maa falde, fordi Livet er borte; — og d e r f o r løses Satan.

„Og han skal gaa ud for at forføre Folkeslagene ved Jordens fire Hjørner, Gog og Magog, for at samle dem til Krig; deres Tal er som Havets Sand“ (20, 8).

Hvem skulde have drømt om det? Paany bryder Hadet løs. Synlig for alles Øjne aabenbares det lønlige Frafald. Guds Riges Fjender er som Havets Sand! Og de drager frem over Jordens Flade og omringer de helliges Lejr. Det er den antikristelige Forfølgelse om igjen.

Men d a aabenbares han paany, Menighedens mægtige Herre; blot kommer han nu, ikke som Rytteren paa den hvide Hest, men som Dommeren paa den hvide Trone. Jord og Himmel flyr for hans Aasyn. Det synlige Univers styrter sammen som en Bygning, hvis Grundvold svigter. Verden forgaar; og Gravene aabnes; og de døde opstaar. I Skarer, som ingen kan tælle, samler de sig for Kristi Herligheds Trone. Bøgerne oplades; og hvad et Menneske har saaet, det skal han ogsaa høste.

„Dersom nogen ikke fandtes skreven i Livets Bog, blev han kastet i Ildsøen“ (Aab. 20, 15).

Men de frelste gaar hjem paa den nye Jord.

Dermed er Verdensløbet til Ende. Vi er inde i Evigheden selv. Vi er ude over alle „Tegn og Tider“ — og altsaa ogsaa ude over den Opgave, vi har stillet os her.

Og nu, min Læser, til Slut kun et Ord til Dig! Kjender Du ikke den svimle Følelse, som ofte kan gribe En netop paa de skjønneste Udsigtspunkter?

Jeg kjender den i alt Fald; og kjender den ogsaa her. Jeg elsker de vide Udsyn, udover Verdens Ende og Dommedag, ind i Evigheden selv. Men Evigheden forvirrer mig. Jeg føler mig saa grænseløs lille overfor disse vældige Perspektiver. Jeg trænger til igjen at dukke mig i Hverdagslivets Smaating og fæste Øjet paa den synlige Verdens faste Punkter. Det grænseløse gjør mig svimmel. Jeg magter ikke at fastholde de evige Udsyn og gjennemleve det dagligdags smaa i det fulde Lys af det, der kommer.

Det er saa ydmygende at tilstaa dette; men saadan er det. Og sig mig ærligt: Er det ikke ogsaa saadan med Dig?

Derfor maa vi atter og atter „opløfte vore Hoveder“. Med Herren ved Haanden maa vi øve os i at se ud over den synlige Verdens Ræling og besinde os paa de Dybder, der bærer os, og de fjærne Horizonter, der ligger omkring os.

Det var dét jeg gjærne vilde række Dig en Hjælp til ogsaa hei; en Hjælp til at faa Dit Hoved opløftet, saa Du midt i Tidens Uro kan sanse det, som kommer, og det, som bliver.

Illustr. - Coast of Cornwall -

16443

GTU Library
3 2400 00412 4891

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

DATE DUE	

16443

H. H. THIELES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN